

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ЛЕВАНДОВСЬКИЙ ЧЕСЛАВ ЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 343.95(477):658.7

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 081 Право
Галузь знань 08 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Чеслав ЛЕВАНДОВСЬКИЙ**

Науковий керівник:
СУББОТ Анатолій Іванович,
доктор юридичних наук, професор

Хмельницький – 2025

АНОТАЦІЯ

Левандовський Ч.Ч. **Адміністративно-правове** **регулювання**
публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. – Кваліфікаційна
наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право». – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025.

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. У роботі здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових норм, які регулюють публічні закупівлі в будівництві, а також їх вплив на ефективність використання державних коштів у цьому секторі. На основі аналізу чинного законодавства, адміністративної практики, порівняльного правознавства, а також практики правозастосування обґрунтовано концептуальні засади і запропоновано наукові підходи до вдосконалення нормативного та організаційного механізму регулювання закупівель у галузі будівництва.

Мета дисертаційної роботи полягає у визначенні адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні, аналізі чинних правових норм та їх впливу на прозорість, ефективність та конкурентність закупівельних процедур у будівельній сфері.

Методи наукового дослідження включають комплексне поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, що використовуються в адміністративному праві та правовому регулюванні економічної діяльності, а також методів правового аналізу, що сприяють розкриттю специфіки публічних закупівель у галузі будівництва. Це дозволяє сформулювати основу для вдосконалення законодавчих та організаційних аспектів цієї сфери в Україні.

Наукова новизна результатів полягає в тому, що дана робота є одним із перших системних досліджень теоретичних і практичних основ адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. Автор запропонував новий підхід до визначення

публічних закупівель у будівництві, розглянув їх як комплексну систему правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються національним законодавством і міжнародними стандартами. Дослідження охоплює не тільки теоретичні аспекти, але й детальне вивчення існуючих механізмів контролю, процедур моніторингу та адміністративної відповідальності, що дозволяє розробити конкретні рекомендації для вдосконалення правового регулювання цієї сфери в умовах сучасних викликів і потреб.

Перший розділ дисертації складається з трьох підрозділів, в яких розглядаються теоретико–правові засади публічних закупівель у галузі будівництва.

На підставі проведеного аналізу поглядів науковців та нормативно-правових документів з'ясовується сутність понять «закупівля», «державні закупівлі», «публічні закупівлі», визначаються їх особливості та формулюється авторське визначення поняття «публічні закупівлі у галузі будівництва», як комплексної системи правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються нормами національного законодавства і міжнародними стандартами з метою забезпечення ефективного використання публічних коштів на реалізацію будівельних проєктів. Виявлено, що публічні закупівлі у галузі будівництва мають особливості, які полягають у складності, масштабності та тривалості виконання проєктів, що вимагає високого рівня адміністративного управління та контролю та відповідного правового забезпечення. Дослідження також підтвердило важливість забезпечення економічної конкуренції, прозорості та ефективності використання публічних коштів через електронні платформи та механізми тендерів. Визначено, що адміністративно-правові відносини у публічних закупівлях у будівництві є ключовим елементом ефективного управління будівельними проєктами, що реалізуються за публічні кошти, забезпечуючи не лише законність та відповідність процедур, але й формуючи значний потенціал у розвитку інфраструктури та економіки країни.

Сформульовано основні ознаки адміністративно-правових відносин публічних закупівель у галузі будівництва. До них віднесено: категорію адміністративного права, яка наповнює правову структуру галузі і становить її предмет; відносини, що виникають під час безпосередньої реалізації влади в процесі публічних закупівель, у взаємодії осіб приватного права та органів публічної влади; відносини, які виникають і припиняються виключно або у переважності на основі норм адміністративного права; взаємні права та обов'язки учасників таких відносин, що забезпечуються державою; специфічний суб'єктний склад, де одна зі сторін завжди є суб'єктом публічної адміністрації, що діє в межах своїх повноважень для забезпечення публічних інтересів.

Установлено, що публічні закупівлі у галузі будівництва, як об'єкт адміністративно-правового дослідження є багатограним і містить: 1) механізми регулювання закупівель, 2) контроль за дотриманням законодавчих вимог, 3) взаємозв'язок прав та обов'язків учасників та інших суб'єктів публічних закупівель, 4) роль адміністративних органів у забезпеченні прозорості та інших принципів публічних закупівель, 5) інтеграція українського законодавства до європейських стандартів та його гармонізація.

Аналіз таких ключових елементів підтвердив важливість подальшого вдосконалення правового регулювання і створення ефективних механізмів моніторингу правозастосування для забезпечення прозорості та економічної конкуренції в досліджуваній сфері. Встановлено, що тривале у часі та масштабне у порівнянні з закупівлею товарів, фінансування будівельних проектів вимагає належного публічного управління в тому числі ретельного контролю за витрачанням публічних коштів, щоб знизити корупційні та інші негативні ризики та прояви та підвищити ефективність процедур публічних закупівель. Окрім цього, важливими завданнями є формування функціональної системи публічних закупівель будівельних робіт та послуг, створення ефективних механізмів моніторингу виконання контрактів його сторонами та вдосконалення процедур оскарження дій замовника, умов тендерної

документації та результатів тендерів. Дослідження підтверджує, що публічні закупівлі в будівництві мають критичне значення для розвитку інфраструктури країни та залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у будівельну галузь, і подальше вдосконалення регулювання цих процесів є необхідним для забезпечення належного управління державними коштами для економічного зростання та розвитку.

Охарактеризовано державну політику щодо забезпечення прозорості та економічної конкуренції у галузі будівництва, зокрема через аналіз позитивних і негативних прикладів публічних закупівель, таких як будівництво терміналу в аеропорту Бориспіль, реконструкція Олімпійського стадіону в Києві та Херсонського морського порту. Розглянуті приклади показали важливість прозорості процедур та ефективного контролю за використанням державних коштів, а також вказали на існуючі недоліки в системі, зокрема в контексті неефективного управління, затримок і корупційних зловживань.

Аргументовано, що для вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва необхідно постійно вдосконалювати законодавче регулювання, зокрема через гармонізацію міжнародних стандартів з національними умовами, створення ефективних механізмів моніторингу та впровадження сучасних та більш релевантних кваліфікаційних критеріїв для оцінки підрядників. З метою усунення недоліків запропоновано також зміни до закону, такі як уточнення вимог до кваліфікації підрядників, оптимізації контролю за бюджетними витратами та впровадження інститутів аудиту. Пропозиції мають на меті поєднати публічний інтерес та інтерес бізнесу, знизити фінансові та адміністративні ризики та забезпечити ефективне використання державних коштів в будівельних проектах.

Другий розділ складається з чотирьох підрозділів у яких визначається механізм адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.

З'ясовано, що нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні пройшло значну еволюцію, включаючи важливі

етапи реформи, зокрема запровадження електронних закупівель через систему Прозоро. Звернено увагу, як і на загальні норми так і специфічну документацію будівельної галузі, зокрема державних будівельних норм (ДБН), галузевих будівельних норм (ГБН), державних стандартів України (ДСТУ). Визначено необхідність внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема доповнення статей щодо участі визначення релевантних кваліфікаційних критеріїв для учасників, вдосконалення механізму спільної участі резидентів та нерезидентів, встановлення реальних термінів підготовки тендерних пропозицій з врахуванням участі іноземних учасників, забезпечення та модернізації енергоефективності та довгострокових експлуатаційних витрат, а також вдосконалення критеріїв оцінки тендерних пропозицій. Запропоновано удосконалити механізми контролю за виконанням договорів за результатами публічних закупівель та звертати увагу на екологічні аспекти при проведенні закупівель. Окремо відзначено важливість посилення взаємодії між цивільним та адміністративним законодавством для регулювання правовідносин у будівельній галузі, що дозволить забезпечити правову визначеність, попереджувати правопорушення усіх учасників тендерного процесу, зменшити корупційні ризики та інші негативні прояви в управлінні, а також підвищити ефективність використання публічних фінансів.

Визначено, що основними суб'єктами адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є державні органи та установи, органи місцевого самоврядування та територіальні громади, підприємства з часткою державної та комунальної власності та управління, підприємства у суспільно важливих сферах, визначених законом, підрядники будівельних робіт та послуг, уповноважені органи управління та фінансування, а також контрольні органи, кожен з яких виконує окрему необхідну функцію в процесі публічних закупівель. Державні органи є головними регуляторами, які на підставі законів та постанов Кабінету міністрів України визначають окремі правила та процедури в системі публічних закупівель, розробляють підзаконні нормативно-правові акти, здійснюють контроль на всіх етапах закупівельного

процесу перевіряючи його відповідність вимогам законодавства в тому числі принципам публічних закупівель та економічної конкуренції. Органи місцевого самоврядування та територіальні громади здійснюють закупівлі на місцевому рівні, забезпечуючи належне фінансування та ефективне використання бюджетних коштів для потреб місцевих громад, а також здійснюючи необхідний контроль за будівництвом та виконанням договірних зобов'язань. Підрядники (виконавці будівельних робіт та послуг) виконують роботи з використанням відповідних матеріалів і забезпечують відповідність процесу та результатів робіт існуючим будівельним вимогам в тому числі ДБН, ГБН та ДСТУ а також забезпечуючи виконання договірних зобов'язань, що виникають з цивільного права. Компетентність та надійність усіх суб'єктів тендерного процесу має важливе значення для успішної реалізації будівельних проектів. Контрольні органи, такі як Державна аудиторська служба України та Антимонопольний комітет України, здійснюють контроль за дотриманням законодавства, виявляють порушення та зловживання, здійснюючи функції та виконуючи завдання покладені на них законодавством в межах їх компетенції. Звернено увагу, що на практиці при правозастосуванні у всіх суб'єктів публічних закупівель виникають суттєві труднощі в тому числі при кваліфікаційних та контрольних процедурах, що призводить до зайвих необґрунтованих затримок і витрат. Такі ситуації вимагають нормативно-правового вирішення. Запропоновано кілька інноваційних підходів, зокрема створення автоматизованої системи моніторингу виконання договорів, електронного реєстру підрядників, а також регулярний зовнішній аудит, що дозволить підвищити прозорість і ефективність процесу закупівель. Крім того, акцентовано увагу на важливості вдосконалити роль органів контролю, забезпечити їх незалежність та належне урядування, передбачити відповідальність за зловживання владою та усунути недосконалості законодавства, що спонукають до корупційних правопорушень суб'єктів публічних закупівель у галузі будівництва.

Підтверджено, що належне урядування та контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва є ключовими елементами адміністративно-правового регулювання, спрямованими на забезпечення прозорості, ефективності, економії та інших принципів публічних, а також законності витрачання публічних коштів. Основними суб'єкта цього процесу є уповноважені органи – Міністерство економіки України, Державна казначейська служба України та органи державного контролю - Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата України. Важливими є їх взаємодія та координація дій, що дозволяє підвищити як ефективність публічних закупівель, так і ефективність процесів перевірки та контролю. Аналіз практики показав, що існуючі механізми нагляду та контролю потребують вдосконалення через запровадження нових технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, для зменшення впливу людського фактора та підвищення прозорості. Також запропоновано створення єдиної інформаційної платформи для покращення обміну даними між контролюючими органами та впровадження електронних інструментів для моніторингу тендерів у реальному часі. Щодо змін до Закону України «Про публічні закупівлі», необхідно доповнити статтю 7 положеннями щодо функцій органів нагляду, надавши їм додаткові повноваження для перевірки даних у реальному часі через електронні платформи. У статті 10 слід ввести процедури для перевірки змін до тендерної документації після подання заявок, автоматизуючи процес для прискорення його виконання. Статтю 18 варто оновити, встановивши скорочені терміни для розгляду скарг та запровадити онлайн-апеляції. Рекомендації включають також розробку механізмів для більш гнучкого та прозорого коригування тендерної документації у системі Прозоро та вдосконалення аудиту ефективності використання публічних коштів, що сприятиме зниженню корупційних ризиків та покращенню якості закупівель у будівництві.

Рекомендовано створити спеціальні комісії для проведення таких аудитів, які будуть зосереджені не лише на перевірці документації, а й на оцінці

реальних результатів виконаних робіт. Крім того, запропоновано ініціювати створення мобільних додатків для громадського контролю, що дозволить активізувати участь громадян у реалізації публічних закупівель у будівництві та знизити рівень корупції. Згідно з пропозицією автора, мобільні додатки повинні надавати громадянам доступ до актуальної інформації про планування та поточний стан закупівель, що дозволить забезпечити більшу прозорість процесів.

Пояснено, що для забезпечення максимальної ефективності належного урядування та контролю необхідно інтегрувати новітні інформаційні технології, такі як блокчейн і штучний інтелект. Автор підкреслює, що сучасні технології можуть значно покращити прозорість і зменшити вплив людського фактора в процесах публічних закупівель. Запропоновано впровадження блокчейн-технологій для забезпечення невідомості даних та створення умов для більш надійного і відкритого використання публічних коштів. Зокрема, блокчейн дозволить запобігти зловживанням і корупційним схемам, а штучний інтелект може бути використаний для створення обґрунтованих кваліфікаційних критеріїв та незалежної оцінки пропозицій, блокчейн також сприятиме автоматизації моніторингу і прогнозування порушень на ранніх етапах. Також дисертант аргументує перспективу створення єдиної інформаційної платформи для інтеграції всіх контролюючих органів, що дозволить знизити бюрократичні бар'єри та прискорити процеси перевірок.

Продемонстровано важливість адміністративної відповідальності у сфері публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема через її здатність оперативно реагувати на порушення та накладати санкції. Дисертант вказує на ключову роль адміністративної відповідальності у забезпеченні прозорості та добросовісної конкуренції в публічних закупівлях, зокрема в будівництві, де порушення процедур закупівель можуть призвести до значних фінансових втрат та зриву реалізації важливих будівельних проєктів.

Встановлено, що основними нормативно-правовими актами, що регламентують адміністративну відповідальність у цій сфері, є Кодекс України

про адміністративні правопорушення, зокрема статті 164⁻¹⁴, 164⁻¹⁵ і 164⁻¹⁶, які встановлюють відповідальність за порушення процедур закупівель, порушення умов договорів та ненадання відповідної звітності. Крім того, Закон України «Про захист економічної конкуренції» та Закон України «Про запобігання корупції» також визначають санкції за порушення конкуренції та корупційні правопорушення, що виникають під час тендерних процедур. З метою боротьби з корупцією пропонується внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції», зокрема до статті 172⁻⁷, щоб чітко визначити відповідальність за порушення антикорупційних вимог під час тендерних процедур у будівництві. З метою вдосконалення механізмів адміністративної відповідальності, запропоновано внести зміни до статей КУпАП, зокрема доповнити статтю 164⁻¹⁴ нормами, що визначають відповідальність за порушення строків оприлюднення результатів закупівлі, а також вимогу надання обґрунтованих рішень щодо відхилення тендерних пропозицій.

Окрім того, рекомендується запровадити систему градації санкцій в залежності від тяжкості порушення, розширивши інструментарій для застосування штрафів та тимчасових заборон на участь у тендерах. Аналіз практичних порушень, таких як затримки в публікації результатів тендерів та необґрунтовані відмови у прийнятті пропозицій, свідчить про необхідність удосконалення існуючого механізму, що дозволить забезпечити більшу ефективність правового контролю та зниження корупційних ризиків. Враховуючи вищезазначене, законодавчі зміни повинні бути спрямовані на чітке визначення порушень, їх попередження та профілактику і створення дієвих механізмів реагування, що сприятиме підвищенню ефективності публічних закупівель у галузі будівництва.

Третій розділ складається з двох підрозділів, визначає закордонний досвід та шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

Узагальнено, що досвід зарубіжних країн у сфері публічних закупівель є важливим орієнтиром для вдосконалення національних практик, зокрема в

галузі будівництва. Аналізуючи систему публічних закупівель у Німеччині, Франції, Великобританії, Японії та Польщі, виділено кілька ключових аспектів, які потребують удосконалення: *1. Запровадження чітких критеріїв для оцінки тендерних пропозицій.* Подібно до Німеччини, Україні запропоновано впровадити багатофакторну систему оцінки тендерів, яка включає не лише ціну, а й такі важливі критерії, як якість, досвід виконання аналогічних робіт, технічні характеристики пропозицій, а також відповідність екологічним стандартам. Це дозволить забезпечити не лише економічну вигоду для держави, але й високу якість виконаних робіт, що є критично важливим у будівництві; *2. Створення системи постійного моніторингу виконання контрактів.* Відповідно до практики Німеччини, Україні слід створити спеціалізовані органи для моніторингу виконання публічних закупівель і постійного контролю за якістю виконаних робіт. Одним з таких органів міг би стати Національний аудит, що має право перевіряти виконання контрактів на всіх етапах — від підписання до завершення робіт, що забезпечить високу відповідальність підрядників; *3. Удосконалення платформи Прозоро.* Важливо також інтегрувати платформу з міжнародними закупівельними мережами, такими як UNGM або OECD, що дозволить залучати міжнародних учасників і створити додаткові можливості для малого і середнього бізнесу; *4. Посилення антикорупційних механізмів.* Як показує досвід Франції, запровадження механізмів боротьби з корупцією через обов'язкові декларації про конфлікти інтересів та створення незалежних органів для контролю за публічними закупівлями є важливим кроком у підвищенні довіри до державних процесів. В Україні також необхідно створити спеціалізовані органи, що здійснюватимуть нагляд за відповідністю тендерів антикорупційним стандартам, зокрема, на базі антикорупційного бюро; *5. Інтеграція екологічних критеріїв.* Як в Японії, впровадження екологічних та енергетичних стандартів у публічні закупівлі дозволить не лише знизити негативний вплив на довкілля, а й підвищити ефективність будівельних проектів. Окрім того, рекомендовано створити законодавчі ініціативи, що забезпечать комплексну оцінку сталого розвитку, у

тому числі через інтеграцію технологічних інновацій, як це зроблено в Японії; *б. Посилення регулювання електронних технологій.* Як в Німеччині (Закон E-Vergabe) прийняти Закон України «Про електронні закупівлі». Це дозволить підвищити прозорість процесів, зменшити корупційні ризики та забезпечити більш ефективне використання державних коштів. Автоматизація процесів і доступ до інформації сприятимуть зниженню витрат, підвищенню конкуренції та якості виконаних робіт. Аргументовано, що в кризовий період, такий як воєнний стан, електронні закупівлі забезпечать швидкість і точність у задоволенні термінових потреб, що є важливим для сталого розвитку України.

Наведено конкретні зміни до чинного законодавства, які спрямовані на удосконалення регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. Досліджено нормативно-правові документи, які були прийняті в умовах воєнного стану, або вдавалися до змін у зв'язку із ситуацією. Попри важливість внесених змін, аналіз чинного законодавства виявив недостатню чіткість регламентів, що призводить до затримок у реалізації будівельних проєктів. Враховуючи виявлені недоліки, запропоновано внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема уточнити статтю 4 щодо термінів затвердження та оприлюднення річних планів закупівель для запобігання затримок у реалізації будівельних проєктів; доповнити статтю 11 чіткими вимогами до кваліфікації уповноважених осіб у будівництві; удосконалити статтю 16, конкретизуючи кваліфікаційні критерії для учасників тендерів; доповнити статтю 23, щодо технічної специфікації, що дозволить уникнути неоднозначних трактувань при виборі переможця тендера; статтю 1, доповнити, щодо спільної участі резидентів та нерезидентів у публічних закупівлях, без створення юридичної особи, щодо визначення правопорушення узгоджених дій учасників публічних закупівель у формі спотворення результатів торгів, тендерів, аукціонів у сфері публічних закупівель у галузі будівництва; статтю 20, удосконалити, щодо збільшення мінімального строку для подання тендерних пропозицій у галузі будівництва, що дозволить покращити конкуренцію та ефективність публічних закупівель.

Окрім того, запропоновано вдосконалити статтю 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», визначивши чіткі механізми перевірки публічних закупівель у сфері будівництва; створити вимогу про регулярний моніторинг виконання будівельних робіт на всіх етапах; визначити у частині 3 статті 5 процедури для запобігання зловживанням у публічних закупівлях через інтеграцію електронних платформ, таких як Прозоро; чітко визначити відповідальність органів державного контролю та учасників тендерів за порушення процедур публічних закупівель у сфері будівництва; вказати, що органи контролю за публічними закупівлями повинні бути незалежними від органів, що здійснюють тендери або підписують контракти, щоб уникнути можливих конфліктів інтересів. Доведено, що вдосконалення нормативно-правових актів у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є важливим кроком для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності в процесах державних закупівель. Застосування запропонованих змін сприятиме зменшенню корупційних ризиків та підвищенню довіри до системи публічних закупівель в Україні.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-правове дослідження, адміністративно-правове регулювання, адміністративна юстиція, адміністративний договір, публічні закупівлі в галузі будівництва, адміністративна відповідальність, правовідносини, нагляд у галузі будівництва, контроль у галузі будівництва, будівельні закупівлі, тендери на будівництво, регулювання будівельних робіт, закордонний досвід, європейська інтеграція.

SUMMARY

Levandovskyi Ch.Ch. Administrative and Legal Regulation of Public Procurement in the Construction Industry in Ukraine.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 Law. - Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, 2025.

The dissertation is devoted to the study of administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector in Ukraine. The work provides a comprehensive analysis of the administrative and legal norms governing public procurement in construction, as well as their impact on the efficiency of the use of public funds in this sector. Based on the analysis of current legislation, administrative practice, comparative law, and law enforcement practices, conceptual foundations are substantiated, and scientific approaches are proposed for improving the regulatory and organizational mechanism for procurement regulation in the construction sector.

The aim of the dissertation is to define the administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector in Ukraine, analyze existing legal norms and their impact on transparency, efficiency, and competitiveness of procurement procedures in the construction field.

The research methods include a comprehensive combination of general scientific and special methods used in administrative law and legal regulation of economic activities, as well as legal analysis methods that help reveal the specifics of public procurement in the construction sector. This allows for the formulation of a basis for improving the legislative and organizational aspects of this field in Ukraine.

The scientific novelty of the results lies in the fact that this work is one of the first systematic studies of the theoretical and practical foundations of administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector in Ukraine. The author proposed a new approach to defining public procurement in construction, considering it as a complex system of legal, organizational, and administrative measures regulated by national legislation and international standards. The research covers not only theoretical aspects but also a detailed study of existing control

mechanisms, monitoring procedures, and administrative liability, allowing for the development of concrete recommendations for improving the legal regulation of this field in the face of modern challenges and needs.

The first section of the dissertation consists of three subsections, which examine the theoretical and legal foundations of public procurement in the construction sector. Based on the analysis of scientific opinions and regulatory documents, the essence of the concepts of "procurement," "state procurement," and "public procurement" is clarified, their characteristics are determined, and the author's definition of "public procurement in the construction sector" is formulated as a complex system of legal, organizational, and administrative measures regulated by national legislation and international standards to ensure the effective use of public funds for the implementation of construction projects. It is found that public procurement in construction has specific features, such as complexity, scale, and long duration of project implementation, which require a high level of administrative management and control as well as proper legal support. The research also confirmed the importance of ensuring economic competition, transparency, and efficient use of public funds through electronic platforms and tender mechanisms. It is determined that administrative and legal relations in public procurement in construction are a key element of effective management of construction projects implemented with public funds, ensuring not only legality and compliance of procedures but also forming significant potential for infrastructure development and the country's economy.

The main features of administrative and legal relations in public procurement in construction are formulated. These include: the category of administrative law, which fills the legal structure of the sector and constitutes its subject; relations that arise during the direct exercise of authority in the process of public procurement, involving private law entities and public authorities; relations that arise and cease exclusively or predominantly on the basis of administrative law norms; mutual rights and obligations of participants in such relations ensured by the state; a specific subject composition, where one party is always a public administration entity acting within its powers to ensure public interests.

It is established that public procurement in construction, as an object of administrative and legal research, is multifaceted and includes: 1) procurement regulation mechanisms; 2) control over compliance with legislative requirements; 3) interrelation of rights and obligations of participants and other entities in public procurement; 4) the role of administrative bodies in ensuring transparency and other principles of public procurement; 5) integration of Ukrainian legislation with European standards and its harmonization.

The analysis of these key elements confirmed the importance of further improvement of legal regulation and the creation of effective mechanisms for monitoring law enforcement to ensure transparency and economic competition in the studied field. It is established that the long-term and large-scale nature of construction project financing, compared to goods procurement, requires proper public administration, including thorough control over public spending to reduce corruption and other negative risks and manifestations and to increase the efficiency of public procurement procedures. Other important tasks include forming a functional system of public procurement for construction works and services, creating effective mechanisms for monitoring contract performance by the parties, and improving procedures for appealing the actions of the procuring entity, tender documentation conditions, and tender results. The research confirms that public procurement in construction is of critical importance for the development of the country's infrastructure and attracting domestic and foreign investment into the construction industry, and further improvement of regulation of these processes is necessary to ensure proper management of public funds for economic growth and development.

The state policy on ensuring transparency and economic competition in the construction sector is characterized, particularly through the analysis of positive and negative examples of public procurement, such as the construction of the terminal at Boryspil Airport, the reconstruction of the Olympic Stadium in Kyiv, and the Kherson Sea Port. These examples demonstrated the importance of transparent procedures and effective control over the use of public funds, as well as highlighted

existing shortcomings in the system, particularly in the context of ineffective management, delays, and corrupt practices.

It is argued that to improve administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector, it is necessary to continuously improve legislative regulation, particularly by harmonizing international standards with national conditions, creating effective monitoring mechanisms, and introducing more relevant qualification criteria for evaluating contractors. To address shortcomings, changes to the law are also proposed, such as clarifying contractor qualification requirements, optimizing budget spending control, and introducing audit institutions. The proposals aim to balance public and business interests, reduce financial and administrative risks, and ensure the efficient use of public funds in construction projects.

The second section consists of four subsections which define the mechanism of administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector. It is found that regulatory and legal regulation of public procurement in construction in Ukraine has undergone significant evolution, including important stages of reform, in particular the introduction of electronic procurement through the "Prozorro" system. Attention is paid to both general norms and specific construction sector documentation, including State Building Codes, Sectoral Building Codes, and State Standards of Ukraine. The need for amendments to the Law of Ukraine "On Public Procurement" is identified, particularly supplementing articles concerning the identification of relevant qualification criteria for participants, improving the mechanism of joint participation of residents and non-residents, setting realistic deadlines for tender proposals considering foreign participants, ensuring and modernizing energy efficiency and long-term operating costs, as well as improving tender proposal evaluation criteria. It is proposed to enhance mechanisms for monitoring contract implementation based on procurement results and to pay attention to environmental aspects during procurement. The importance of strengthening the interaction between civil and administrative law to regulate legal relations in the construction sector is separately noted, which will ensure legal

certainty, prevent violations by all participants in the tender process, reduce corruption risks and other negative manifestations in governance, and increase the efficiency of the use of public finances.

It is determined that the main subjects of administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector are state authorities and institutions, local self-government bodies and territorial communities, enterprises with a share of state and communal ownership and management, enterprises in socially important spheres defined by law, contractors for construction works and services, authorized management and financing bodies, as well as control bodies, each of which performs a specific necessary function in the public procurement process. State authorities are the main regulators who, based on laws and resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, define individual rules and procedures in the public procurement system, develop subordinate legal acts, and carry out control at all stages of the procurement process, verifying its compliance with the requirements of the legislation, including the principles of public procurement and economic competition. Local self-government bodies and territorial communities carry out procurement at the local level, ensuring proper financing and efficient use of budget funds for the needs of local communities, as well as carrying out necessary control over construction and fulfillment of contractual obligations. The competence and reliability of all subjects of the tender process are of great importance for the successful implementation of construction projects. Control bodies, such as the State Audit Service of Ukraine and the Antimonopoly Committee of Ukraine, monitor compliance with legislation, identify violations and abuses, performing the functions and tasks assigned to them by law within their competence. Attention is drawn to the fact that in practice, during law enforcement, all subjects of public procurement face significant difficulties, including in qualification and control procedures, which lead to unnecessary unjustified delays and costs. Such situations require regulatory solutions. Several innovative approaches are proposed, including the creation of an automated contract implementation monitoring system, an electronic register of contractors, as well as regular external audits, which will increase transparency and efficiency of the

procurement process. Furthermore, attention is focused on the importance of improving the role of control bodies, ensuring their independence and proper governance, providing liability for abuse of power, and eliminating legislative shortcomings that encourage corruption offenses by public procurement participants in the construction sector.

It is confirmed that proper governance and control over public procurement in the construction sector are key elements of administrative and legal regulation aimed at ensuring transparency, efficiency, economy, and other principles of public procurement, as well as legality in the use of public funds. The main subjects of this process are authorized bodies – the Ministry of Economy of Ukraine, the State Treasury Service of Ukraine, and state control bodies – the Antimonopoly Committee of Ukraine, the State Audit Service of Ukraine, the Accounting Chamber of Ukraine. Their interaction and coordination of actions are important, as it increases both the efficiency of public procurement and the efficiency of inspection and control processes. Practice analysis showed that existing oversight and control mechanisms require improvement through the introduction of new technologies such as artificial intelligence and blockchain to reduce human factor influence and increase transparency. It is also proposed to create a unified information platform to improve data exchange between control bodies and introduce electronic tools for real-time monitoring of tenders. Regarding amendments to the Law of Ukraine "On Public Procurement," it is necessary to supplement Article 7 with provisions on the functions of oversight bodies, granting them additional powers to verify data in real time through electronic platforms. Article 10 should introduce procedures for verifying changes to tender documentation after applications are submitted, automating the process to speed up its execution. Article 18 should be updated by setting shortened timeframes for complaint consideration and implementing online appeals. Recommendations also include developing mechanisms for more flexible and transparent adjustment of tender documentation in the Prozorro system and improving the audit of public fund use efficiency, which will reduce corruption risks and improve procurement quality in construction.

It is recommended to create special commissions to conduct such audits, which will focus not only on documentation verification but also on assessing the actual results of completed works. Additionally, it is proposed to initiate the creation of mobile applications for public control, which will enable increased citizen participation in the implementation of public procurement in construction and reduce corruption levels. According to the author's proposal, mobile applications should provide citizens with access to current information on planning and the current state of procurement, which will ensure greater transparency of processes.

It is explained that to ensure maximum efficiency of proper governance and control, it is necessary to integrate modern information technologies such as blockchain and artificial intelligence. The author emphasizes that modern technologies can significantly improve transparency and reduce the human factor in public procurement processes. It is proposed to introduce blockchain technologies to ensure data authenticity and create conditions for more reliable and open use of public funds. In particular, blockchain will help prevent abuses and corruption schemes, and artificial intelligence can be used to create substantiated qualification criteria and independent assessment of proposals. Blockchain will also promote monitoring automation and early-stage violation prediction. The author also argues for the creation of a unified information platform for integrating all control bodies, which will reduce bureaucratic barriers and speed up inspection processes.

The importance of administrative liability in the field of public procurement in the construction sector is demonstrated, particularly through its ability to promptly respond to violations and impose sanctions. The author points to the key role of administrative liability in ensuring transparency and fair competition in public procurement, particularly in construction, where violations of procurement procedures can lead to significant financial losses and failure to implement important construction projects.

It is established that the main regulatory legal acts governing administrative liability in this area are the Code of Ukraine on Administrative Offenses, in particular Articles 164⁻¹⁴, 164⁻¹⁵, and 164⁻¹⁶, which establish liability for procurement procedure

violations, breach of contract terms, and failure to provide appropriate reporting. In addition, the Law of Ukraine "On Protection of Economic Competition" and the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" also provide for sanctions for competition violations and corruption offenses that arise during tender procedures. To combat corruption, it is proposed to amend the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption," in particular Article 172⁻⁷, to clearly define liability for violations of anti-corruption requirements during tender procedures in construction. To improve administrative liability mechanisms, it is proposed to amend the articles of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, in particular to supplement Article 164⁻¹⁴ with provisions defining liability for violations of procurement result publication deadlines, as well as the requirement to provide substantiated decisions on rejection of tender proposals.

Moreover, it is recommended to introduce a system of sanction gradation depending on the severity of the violation, expanding the tools for applying fines and temporary bans on participation in tenders. Analysis of practical violations such as delays in publishing tender results and unjustified refusals to accept proposals indicates the need to improve the existing mechanism, which will ensure greater efficiency of legal control and reduce corruption risks. Considering the above, legislative changes should aim at clearly defining violations, their prevention and profiling, and creating effective response mechanisms, which will contribute to increased efficiency of public procurement in the construction sector.

The third section consists of two subsections and defines the foreign experience and ways to improve the administrative and legal regulation of public procurement in the construction sector in Ukraine.

It is summarized that the experience of foreign countries in the field of public procurement is an important benchmark for improving national practices, especially in the construction sector. Analyzing the public procurement systems of Germany, France, the United Kingdom, Japan, and Poland, several key aspects requiring improvement are identified: 1. Introduction of clear criteria for evaluating tender proposals. Similar to Germany, Ukraine is advised to implement a multifactor tender

evaluation system that includes not only price but also such important criteria as quality, experience in similar projects, technical characteristics of proposals, and compliance with environmental standards. This will ensure not only economic benefit for the state but also high quality of completed works, which is critically important in construction; 2. Creation of a system for continuous monitoring of contract execution. According to German practice, Ukraine should establish specialized bodies to monitor public procurement execution and continuously control the quality of completed works. One such body could be a National Audit institution with the authority to verify contract execution at all stages – from signing to completion of works, ensuring high contractor accountability; 3. Improvement of the Prozorro platform. It is also important to integrate the platform with international procurement networks such as the United Nations Global Marketplace or the Organisation for Economic Co-operation and Development, which will allow for the engagement of international participants and create additional opportunities for small and medium-sized businesses; 4. Strengthening anti-corruption mechanisms. As shown by France's experience, implementing mechanisms to combat corruption through mandatory declarations of conflicts of interest and creating independent bodies to monitor public procurement is an important step in increasing trust in state processes. Ukraine also needs to establish specialized bodies to monitor compliance of tenders with anti-corruption standards, in particular on the basis of the National Anti-Corruption Bureau; 5. Integration of environmental criteria. As in Japan, introducing environmental and energy standards into public procurement will not only reduce the negative environmental impact but also improve the efficiency of construction projects. In addition, legislative initiatives are recommended to ensure a comprehensive assessment of sustainable development, including the integration of technological innovations, as implemented in Japan; 6. Strengthening the regulation of electronic technologies. Similar to Germany's E-Vergabe law, it is proposed to adopt the Law of Ukraine "On Electronic Procurement." This will increase process transparency, reduce corruption risks, and ensure more efficient use of public funds. Process automation and information accessibility will contribute to cost reduction,

increased competition, and quality of completed works. It is argued that in a crisis period such as martial law, electronic procurement will ensure speed and accuracy in meeting urgent needs, which is important for Ukraine's sustainable development.

Specific amendments to current legislation are provided, aimed at improving regulation of public procurement in the construction sector in Ukraine. Regulatory legal documents adopted under martial law or amended due to the situation are examined. Despite the importance of the adopted changes, the analysis of current legislation revealed insufficient clarity of regulations, leading to delays in the implementation of construction projects. Considering identified shortcomings, it is proposed to amend the Law of Ukraine "On Public Procurement," in particular to clarify Article 4 regarding the timing of approval and publication of annual procurement plans to prevent delays in project implementation; to supplement Article 11 with clear requirements for the qualification of authorized persons in construction; to improve Article 16 by specifying qualification criteria for tender participants; to supplement Article 23 concerning technical specifications to avoid ambiguous interpretations when selecting a tender winner; to supplement Article 1 regarding joint participation of residents and non-residents in public procurement without establishing a legal entity, defining violations of collusive actions by public procurement participants in the form of bid rigging, tenders, and auctions in the public procurement sector in construction; to improve Article 20 regarding increasing the minimum deadline for submission of tender proposals in construction, which will enhance competition and procurement efficiency.

In addition, it is proposed to improve Article 5 of the Law of Ukraine "On the Basic Principles of Implementation of State Financial Control in Ukraine" by defining clear mechanisms for verifying public procurement in construction; to create a requirement for regular monitoring of construction work implementation at all stages; to determine in Part 3 of Article 5 procedures for preventing abuse in public procurement through the integration of electronic platforms such as Prozorro; to clearly define the responsibility of state control bodies and tender participants for violations of procurement procedures in the construction sector; to state that control

bodies for public procurement should be independent of the bodies conducting tenders or signing contracts to avoid potential conflicts of interest. It is proven that improving regulatory legal acts in the field of public procurement, particularly in construction, is an important step to ensure efficiency, transparency, and accountability in public procurement processes. Implementation of the proposed changes will help reduce corruption risks and increase trust in the public procurement system in Ukraine.

Keywords: administrative law, administrative legal research, administrative and legal regulation, administrative justice, administrative contract, public procurement in the construction industry, administrative responsibility, legal relations, oversight in the construction industry, control in the construction industry, construction procurement, construction tenders, regulation of construction works, foreign experience, European integration.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Левандовський Ч. Ч. Феномен антиконкурентних узгоджених дій (bid-rigging) у сфері публічних закупівель у галузі будівництва. *Наука і правоохорона*. Вип. № 3 (65), 2024. С. 44-59. DOI: [https://doi.org/10.36486/np.2024.3\(65\)](https://doi.org/10.36486/np.2024.3(65)).

2. Суббот А. І., Левандовський Ч. Ч. Адміністративно-правові засади публічних закупівель робіт з реставрації (refurbishment work) пам'яток історії та архітектури. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. Вип. 4. 2024, С. 106-114. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.4.11>.

3. Левандовський Ч. Ч. Особливості публічних закупівель у галузі будівництва за кошти грантового фінансування (grant funding) міжнародних валютно-кредитних організацій. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Т. 02, № 02. С. 633-644. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.95>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Левандовський Ч. Ч. Захист прав іноземців в умовах воєнного стану під час участі нерезидентів у публічних закупівлях в Україні. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення. Міжнародна наукова конференція: тези доп.*, 8 грудня 2023 р., Хмельницький / редкол.: Мельник В. В. та ін. Хмельницький, 2023. С. 72-76.

5. Левандовський Ч. Ч. Питання експортних кредитів «tied aid» за правилами ОЕСР в публічних закупівлях в будівництві прикордонних доріг та об'єктів прикордонної інфраструктури в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади :збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова*, 17 травня 2024 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024 С. 132-135.

6. Левандовський Ч. Ч. Програма Interreg (Interreg VI-A) NEXT Польща-Україна в системі публічних закупівель в галузі будівництва в Україні. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи IV Міжнародна науково-практична конференція: тези доп.*, 7 лютого 2025 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. С. 162-164.

7. Левандовський Ч.Ч. Можливості університетської освіти та науки у професіоналізації публічних закупівель: український та міжнародний вимір. *Перспективи розвитку сучасної науки багатoproфільного університету в контексті інтеграції в міжнародний освітній простір. Міжнародна науково-практична конференція*, 27 – 28 березня 2025 року. К.: КиМУ, 2025. Т.1. С. 231-237.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	27
ВСТУП.....	28
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА.....	43
1.1. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель у галузі будівництва.....	43
1.2. Публічні закупівлі у галузі будівництва як об'єкт адміністративно-правового дослідження.....	57
1.3. Державна політика щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва за державні кошти та позики міжнародних організацій.....	70
<i>Висновки до розділу 1.....</i>	<i>85</i>
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА.....	90
2.1. Нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.....	90
2.2. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.....	104
2.3. Контроль і нагляд за публічними закупівлями у галузі будівництв.....	113
2.4. Адміністративна відповідальність у сфері публічних закупівель у галузі будівництва.....	125
<i>Висновки до розділу 2.....</i>	<i>136</i>
РОЗДІЛ 3. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	143
3.1. Закордонний досвід адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.....	143
3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.....	163
<i>Висновки до розділу 3.....</i>	<i>172</i>
ВИСНОВКИ.....	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	185
ДОДАТКИ.....	208

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МЕУ — Міністерство економіки України
 УНР — Українська Народна Республіка
 ЄС — Європейський Союз
 ЄБРР — Європейського банку реконструкції та розвитку
 ДБН — Державні будівельні норми
 ДСТУ — Державні стандарти України
 ДАСУ — Державна аудиторська служба України
 ГБН — Галузеві будвельні норми
 АМКУ — Антимонопольний комітет України
 ДАСУ — Державна аудиторська служба України
 ДКСУ — Державна казначейська служба України
 КУпАП — Кодекс України про адміністративні правопорушення
 ЦКУ — Цивільний кодекс України
 ГКУ — Господарський кодекс України
 GATT — General Agreement on Tariffs and Trade
 GATS — General Agreement on Trade in Services
 AMF — Autorité des marchés financiers
 HATVP — Haute Autorité pour la transparence de la vie publique
 CCS — The Crown Commercial Service
 NAO — The National Audit Office
 SFO — The Serious Fraud Office
 J-PASS — Japan Public Procurement Information System
 NPO — The National Procurement Office
 UNGM — United Nations Global Marketplace
 OECD — Organisation for Economic Co-operation and Development

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розвитку та демократизації українського суспільства, що відбуваються після проголошення Україною незалежності, особливе значення набувають правові механізми, які забезпечують функціонування конкурентних ринкових відносин. Одним із основних і надзвичайно важливих елементів ринкової економіки є організація державних публічних закупівель, а також їх ефективне адміністративно-правове регулювання.

У цьому контексті будівельна галузь, як один із ключових секторів виробничої сфери економіки, має свої специфічні риси, що потребують особливого підходу в плані адміністративно-правового регулювання. Адже саме в цій галузі існують значні відмінності у порівнянні з іншими секторами економіки, що обумовлюють специфіку її правового забезпечення.

Незважаючи на певні досягнення у сфері реформування публічних закупівель, необхідно відзначити, що система закупівель у галузі будівництва продовжує демонструвати низьку ефективність. Це, своєю чергою, зумовлює потребу у подальшому удосконаленні процедур та механізмів контролю. Привертають увагу статистичні дані, згідно з якими у 2022 році у сфері публічних закупівель у галузі будівництва було виявлено порушення за якими завдано шкоди державі на суму 184,2 млрд грн, що охоплює 12,4 тис. закупівель. У результаті проведених перевірок було складено 902 протоколи за порушення, передбачені статтею 164⁻¹⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення, з яких у 342 випадках було прийнято рішення про накладення адміністративних стягнень на загальну суму 1,1 млн грн. Крім того, відповідно до вжитих заходів вдалося попередити укладання договорів та/або здійснення витрат на суму 16,3 млрд грн за закупівлями, проведеними з порушеннями законодавства [128].

У 2023 році кількість виявлення порушень у сфері будівництва продовжила зростати: за результатами моніторингу 14,1 тис. закупівель було виявлено порушення на загальну суму 197,5 млрд грн. Було складено 1 056

протоколів за адміністративними правопорушеннями, з яких у 389 випадках було накладено штрафи на загальну суму 1,3 млн грн, а також попереджено укладання договорів або витрати коштів на суму 18,5 млрд грн. [127].

Протягом 2024 року спостерігається стійке збільшення кількості скарг на процедури закупівель у будівельній сфері: тільки в першому півріччі 2024 року до Антимонопольного комітету України надійшло понад 13 тис. скарг, що на 25 % більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Це свідчить про зростаючу стурбованість учасників ринку з приводу порушень під час проведення закупівель у сфері будівництва та наявність серйозних проблем у забезпеченні прозорості та ефективності цієї сфери [68].

Таким чином, сукупність двох важливих сфер адміністративно-правового регулювання — публічні закупівлі та будівельна діяльність — становить окремий і значущий інтерес для наукового дослідження. Ці сфери мають суттєвий вплив на подальший розвиток суспільних відносин, зокрема на формування та вдосконалення механізмів правового забезпечення публічних закупівель у галузі будівництва.

Слід звернути увагу, що у 2019 році в Конституції України, в преамбулі, була проголошена незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, що стало важливим кроком до інтеграції в європейські та міжнародні структури. Ці зміни в основному законі стали основою для подальшого розвитку правового регулювання у багатьох напрямках, зокрема у напрямку публічних закупівель.

Публічним закупівлям було відведено особливе місце в міжнародних договорах України. Ратифікація в 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, стала важливим кроком, який зумовив виникнення зобов'язань щодо забезпечення прозорого, недискримінаційного, конкурентного та відкритого тендерного процесу. Це створює основу для сталого економічного розвитку країни та інтеграції в європейські стандарти.

Крім того, в 2016 році Україна приєдналася до Угоди з державних закупівель Світової організації торгівлі (СОТ) на підставі Закону України «Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі» від 16.03.2016 р. Рішення Комітету СОТ з державних закупівель «Приєднання України до Угоди про державні закупівлі» GPA/133 від 16.11.2015 р., разом із Законом України «Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі» від 16 березня 2016 року, в значній мірі формує правову основу участі України в СОТ.

Окремі положення цього Рішення, зокрема щодо будівельних послуг, фактично виділяють їх у рамках державних закупівель, що дозволяє виокремити специфічні аспекти цієї галузі і забезпечити її належне регулювання в контексті міжнародних стандартів. Це вказує на важливість відповідності стандартам СОТ для підвищення прозорості і конкурентоспроможності національного ринку на світовому ринку державних закупівель.

Водночас міжнародний досвід підтверджує, що найбільш ефективним способом забезпечення принципів державних публічних закупівель є існування економічної конкуренції. Тільки за таких умов можна забезпечити належну ефективність, а також мінімізувати можливість корупційних ризиків, що робить цей підхід життєво важливим для досягнення довготривалого економічного розвитку в Україні, з врахуванням загальновизнаних принципів сталого розвитку, проголошених ООН.

Як і в будь-якій сформованій сфері суспільних відносин, у процесі застосування законодавства про публічні закупівлі, зокрема у будівельній галузі, при розгляді справ цієї категорії органами оскарження, а також адміністративними та господарськими судами, виникають численні неузгодженості та суперечності. Незважаючи на безперечні переваги адміністративного оскарження та судочинства, як механізму захисту прав учасників публічних закупівель — суб'єктів підприємницької діяльності, практика вирішення спорів, що виникають у ході процесу публічних

закупівель, виявляє численні прогалини і колізії у даній сфері, особливо щодо дискреційних повноважень замовників та контролюючих органів.

Наслідком цього є неоднакове застосування та тлумачення норм права усіма суб'єктами закупівельного процесу: замовниками (державними органами та установами, органами місцевого самоврядування, підприємствами за участю державного капіталу та юридичними особами та/або суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність в окремих визначених законом сферах), учасниками публічних закупівель (підрядниками будівельних послуг та робіт) та контролюючими органами (Державна аудиторська служба України, Антимонопольний комітет України, Рахункова палата). Це призводить до різко негативних наслідків, а саме до порушень прав і неналежного захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів учасників тендерних правовідносин — підрядників будівельної діяльності та крім цього часто призводить до порушень економічної конкуренції внаслідок зловживання дискреційними повноваженнями як Замовниками публічних закупівель, так і контролюючими органами. Недостатня регламентація охоронюваних правовідносин, пов'язаних із публічними закупівлями, в тому числі і у новому Законі України «Про публічні закупівлі», що набув чинності 19 квітня 2019 року, залишає багато питань, які потребують інтерпретації та уточнення, що в свою чергу призводить до дискреційного тлумачення..

Крім того, деякі норми, пов'язані з призначенням, підготовкою і проведенням публічних закупівель, взагалі не мають охоронюваних юридичних механізмів. Це, у свою чергу, призводить до ситуацій, коли недотримання Замовниками і контролюючими органами букви закону унеможливорює належний захист і відновлення прав і свобод учасників тендерних правовідносин — підрядників будівельної діяльності.

Вищезазначений негативний вплив на додержання законності у ході тендерних процедур також викликає напруженість економічної та політичної ситуації в країні, корупційні прояви, а також непрозорість при створенні вимог до учасників (підрядників) та вимог до тендерної пропозиції. Важливими

чинниками є також низький рівень фахової та правової культури частини державних чиновників та їх правосвідомості.

Таким чином, дослідження засад публічних закупівель у будівництві має важливе значення для подальшого розвитку адміністративного права в цій галузі. Оптимізація правового регулювання порядку публічних закупівель сприятиме забезпеченню їх відкритості та прозорості, добросовісній конкуренції серед учасників, недискримінації учасників, об'єктивному та неупередженому визначенню переможця процедури закупівлі/спрощеної закупівлі, а також зростанню довіри до влади в цілому і до Замовників, які є державними органами та органами місцевого самоврядування зокрема.

Зазначене підтверджує актуальність дослідження різних аспектів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві в Україні.

Підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці вчених, які досліджували адміністративно-правове регулювання публічних закупівель, а саме: І.П. Андрієва, О. І. Баранова, Г. І. Башнянин, В. Т. Білоус, В. М. Бойко, В. О. Бондаренко, С. С. Бондаренко, А. М. Бровдій, І. В. Власова, І.В. Влялько, В. М. Галуцько, В. М. Гришко, В. В. Громов, Д. М. Лук'янець, В. В. Мальцев, О. І. Остапенко, В. П. Петков, С. В. Петков, Л. А. Савченко, С. Г. Стеценко, А. І. Суббот, Ю. С. Шемшученко та ін.

Дослідженню різноманітних аспектів здійснення публічних (державних) закупівель різного часу було присвячено такими українськими вченими, як: Г. В. Боряк, В. М. Геєць, Н. Г. Дроздова, А. В. Іванов, О. В. Іванова, М. В. Івін, В.В. Князєв, І.О. Лук'янова, В. К. Малолітнева, І.В. Панасюк, В. М. Попов, О.О. Підмогильний, В. Повидиш, С. Л. Сенченко, Т. І. Ситник, А. О. Сошников, О. Ф. Скакун, М. М. Тарасенко, А. М. Токар, Н. М. Тополенко, О.М. Федоренко, І. Фамієва, Н. Ю. Цибульник, А. В. Черней, О. Л. Юдіцький та ін.

Не зменшуючи важливості та значущості результатів праці науковців, необхідно зазначити, що в Україні на сьогодні відсутні сучасні комплексні дослідження, які б системно охоплювали питання адміністративно-правового

регулювання публічних закупівель у галузі будівництва. Враховуючи це, удосконалення існуючих механізмів та розробка нових правових інструментів для регулювання цієї сфери стають пріоритетними завданнями, що обумовлює вибір теми дисертації та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до основних положень Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2024 р. № 76-р; Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2021-2025 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2021 р. № 136-р, Плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2021-2025 роки, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2021 р. № 315-р, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014), яка є міжнародним договором і містить положення щодо реформи публічних закупівель в Україні. Також основних напрямів наукових досліджень Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (номер державної реєстрації 0108U008927), наукової теми кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (номер державної реєстрації 0123U102955).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу наукових джерел, чинного законодавства та практики його реалізації розкрити зміст і сутність адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні, а також сформулювати пропозиції щодо його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі *завдання*:

- визначити поняття та особливості адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель у будівництві;
- розглянути публічні закупівлі у галузі будівництва як об’єкт адміністративно-правового дослідження;
- охарактеризувати державну політику щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва за державні кошти та позики міжнародних організацій;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва;
- виявити суб’єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва;
- окреслити нагляд і контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва
- з’ясувати особливості адміністративної відповідальності за правопорушення публічних закупівель у галузі будівництва в Україні;
- узагальнити закордонний досвід адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва та сформулювати пропозиції щодо його адаптації в Україні;
- запропонувати конкретні зміни до чинного законодавства, спрямовані на удосконалення регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

Методи дисертаційного дослідження. Для досягнення об’єктивності результатів наукового дослідження в роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Так, для дослідження становлення та розвитку публічних закупівель у галузі будівництва як об’єкта

адміністративно-правового дослідження використано історико-правовий метод (підрозділ 1.2). *Діалектичний* підхід дозволив дослідити поняття та особливості адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель у галузі будівництва в контексті взаємозв'язків з іншими правовими категоріями (підрозділ 1.1). *Аналітичний метод і метод синтезу* були застосовані при формулюванні пропозицій щодо вдосконалення досліджуваної сфери, а також при визначенні особливостей державної політики щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва за державні кошти та позики міжнародних організацій (підрозділи 1.3. та 2.3). Використання *структурно-логічного та порівняльно-правового методів* дало змогу здійснити аналіз нормативно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва (підрозділи 2.1). *Логіко-семантичний метод та метод переходу* від загального до конкретного були використані для уточнення понятійного апарату досліджуваної проблеми (підрозділи 1.2, 2.3, 2.4); *системний* підхід використовувався для визначення суб'єктів адміністративно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні (підрозділ 2.2). *Методи класифікації та групування* застосовувалися для класифікації суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель в Україні (підрозділ 2.3). *Індуктивний метод* дозволив розкрити актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання публічних закупівель в Україні в сучасних умовах та запропонувати шляхи їх вирішення (підрозділ 2.4). Окрім того, *порівняльно-правовий метод* дав можливість виявити особливості правового регулювання публічних закупівель у інших країнах (підрозділ 3.1).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні угоди, законодавчі та підзаконні акти України та інших країн, що регулюють правовідносини у сфері публічних закупівель.

Емпірична база дослідження включає статистичні дані Міністерства економіки України, звіти Державної аудиторської служби України, Антимонопольного комітету України, Рахункової палати, Національного агентства з питань запобігання корупції, матеріали судової практики, а також

довідкову літературу, публікації в періодичних виданнях і навчально-методичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена дисертація є першим комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні на дисертаційному рівні. Вперше в контексті сучасних реформ у сфері публічних закупівель здійснено всебічний аналіз теоретичних джерел, нормативно-правових актів та правозастосовної практики, що дозволяє теоретично обґрунтувати та розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

За результатами проведеного дослідження отримано низку нових наукових положень і висновків, які відображають особистий науковий внесок автора, зокрема:

уперше:

1) спираючись на аналіз та розуміння категорій «закупівля», «державні закупівлі», «публічні закупівлі» запропоновано авторське визначення публічних закупівель у галузі будівництва як «комплексну систему правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються національним законодавством і міжнародними стандартами для забезпечення ефективного використання публічних коштів на реалізацію будівельних проектів»;

2) нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва, а саме специфіку кожного з напрямків будівельної галузі, які сприяють змінам в Державних будівельних нормах (ДБН). Обумовлено врахування новітніх технологій і вимог до енергозбереження та автоматизації, що сприятиме покращенню якості будівництва і зміцненню адміністративно-правового регулювання. Аргументовано внести зміни до Закону «Про публічні закупівлі», зокрема щодо обов'язкового врахування енергетичних стандартів при закупівлях будівельних матеріалів та робіт. Крім того, запропоновано доповнити статтю 10 Закону щодо вимог до енергоефективності будівельних

об'єктів та підвищити вимоги до виконання енергоефективних стандартів для державних закупівель;

3) запропоновано конкретні зміни до чинного законодавства, зокрема до Кодексу України про адміністративні правопорушення, для більш чіткого регулювання порушень публічних закупівель у галузі будівництва. Рекомендовано внести зміни до статті 164⁻¹⁴ КУпАП, зокрема щодо визначення чітких строків публікації результатів тендеру та накладення адміністративних санкцій за їх порушення; вимоги до обґрунтування відхилення пропозицій учасників тендера, що сприятиме зменшенню корупційних схем і підвищенню довіри до системи публічних закупівель; механізмів оскарження, зокрема встановлення чітких термінів для розгляду скарг. Визначено необхідність диференціації адміністративної відповідальності за порушення умов контрактів у сфері публічних закупівель. Оцінено, які зміни до статті 164⁻¹⁵ КУпАП потрібно внести, щоб запровадити систему градації покарань в залежності від тяжкості порушення.

удосконалено:

4) публічні закупівлі у галузі будівництва як об'єкта адміністративно-правового дослідження, що охоплює ключові елементи, серед яких: 1) роль адміністративно-правового регулювання публічних закупівель, що включає забезпечення ефективності та прозорості процедур, зниження корупційних ризиків і контроль за виконанням контрактів; 2) зміни в законодавстві та їхній вплив на адміністративно-правові відносини, зокрема адаптація до європейських стандартів і вдосконалення системи закупівель через реформи; 3) інтеграція українського законодавства до норм *acquis* ЄС, що передбачає введення європейських процедур закупівель, електронні тендери та покращення конкуренції; 4) практичні аспекти адміністративно-правового регулювання, зокрема моніторинг і оцінка виконання проектів та підвищення кваліфікації працівників для ефективного контролю та забезпечення економічної конкуренції;

5) розуміння державної політики щодо забезпечення ефективності публічних закупівель у галузі будівництва як основи для належного управління ресурсами та розвитку інфраструктури. Подано аналіз важливості зовнішнього фінансування в тому числі позик та грантів міжнародних організацій у фінансуванні великих інфраструктурних проектів. Оцінено, як міжнародні фінансові організації сприяють наданню фінансових ресурсів для великих проектів у будівельній галузі. Акцентовано увагу на проблемні питання координації між національними органами влади та міжнародними партнерами, що призводить до затримок та необґрунтованих фінансових та репутаційних втрат і перевищення витрат;

6) положення щодо розуміння нагляду і контролю за публічними закупівлями у галузі будівництва. Важливим результатом дослідження стало визначення ролі органів контролю та нагляду, таких як Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба України та Рахункова палата, у забезпеченні релевантного фінансового контролю та впорядкування механізму відповідальності органів, що здійснюють закупівлі. Виявлено, що інтеграція новітніх інформаційних технологій, таких як блокчейн і штучний інтелект, має суттєвий потенціал для зменшення корупційних ризиків та підвищення прозорості на всіх етапах публічних закупівель. Додатково запропоновано ініціювати створення мобільних додатків для громадського контролю, що дозволить активізувати участь громадян, особливо мешканців - членів місцевих та об'єднаних територіальних громад у процесі публічних закупівель у будівництві та знизити рівень корупції;

7) наукові засади вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві, зокрема запропоновано: уточнення термінів та вимог до планування закупівель в частині затвердження річних планів закупівель та їх змін (ст. 4 Закону України «Про публічні закупівлі»); визначення релевантних конкретних критеріїв для термінових закупівель; механізм визначення кваліфікаційних критеріїв для учасників процедур закупівель, а також технічних вимог до предмета закупівлі (ст. 16, і ст. 23

Закону «Про публічні закупівлі») в тому числі за допомогою релевантних інструментів штучного інтелекту; вдосконалення форм спільної участі у публічних закупівлях резидентів та нерезидентів (п.37) ч.1 ст.1 Закону «Про публічні закупівлі». Акцентовано увагу на запровадженні чітких критеріїв для визначення кваліфікації уповноважених осіб у публічних закупівель в будівництві; на уточненні механізмів перевірки витрат на будівельні роботи, запроваджуючи моніторинг та звітність через електронні платформи, такі як Прозоро (ст. 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»). Крім того, запропоновано вдосконалити визначення ролі органів влади в управлінні будівельними проектами (ст. 1 Закону «Про публічні закупівлі»).

набули подальшого розвитку:

8) дослідження діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва. До таких суб'єктів віднесено: а) замовників (державні органи та установи, органи місцевого самоврядування та територіальні громади, підприємства з державним капіталом, підприємства визначених законом сфер, б) постачальників (генеральні підрядники, підрядники та субпідрядники), уповноважений орган регулювання та реалізації державної політики у сфері закупівель (Міністерство економіки України), центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів (Державна казначейська служба України), контрольні органи: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю (Державна аудиторська служба України), Рахункова палата України, Антимонопольний комітет України.

Встановлено, що кожен з цих суб'єктів виконує свою унікальну роль у забезпеченні ефективного функціонування системи закупівель. Державні органи - суб'єкти адміністративно-правового регулювання публічних закупівель мають бути основними регуляторами, що реалізують правозастосування та стандарти для закупівель, а також накопичуючи досвід

правозастосування становлять базу для удосконалення належного урядування та адміністрування. Органи місцевого самоврядування та територіальні громади, як незалежні замовники, повинні адаптувати існуючі правила до специфічних умов на місцях, враховуючи потреби місцевих громад. Постачальники, як учасники тендерів, повинні відповідати кваліфікаційним вимогам щодо якості робіт і своєчасного виконання контрактів. Контрольні органи повинні здійснювати ефективний контроль за виконанням умов контрактів, створюючи умови для чесної конкуренції та забезпечення рівності всіх учасників. Запропоновано посилити співпрацю між цими суб'єктами через створення єдиної системи комунікації, що дозволить зменшити бюрократію і підвищити ефективність контролю на всіх етапах закупівель;

9) узагальнення зарубіжного досвіду Німеччини, Франції, Великобританії, Японії, Польщі. Розроблено низку конкретних рекомендацій для вдосконалення системи публічних закупівель у галузі будівництва в Україні, зокрема: запровадження чітких критеріїв для оцінки тендерних пропозицій; створення системи постійного моніторингу виконання контрактів; удосконалення платформи Прозоро; посилення антикорупційних механізмів; інтеграція екологічних критеріїв; посилення регулювання електронних технологій (рекомендовано прийняти Закон України «Про електронні закупівлі», як і в Німеччині Закон «E-Vergabe». В умовах кризових періодів, таких як воєнний стан, електронні закупівлі забезпечать швидкість і точність у задоволенні термінових потреб, що є важливим та актуальним для належного урядування).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані за результатами дослідження положення і висновки використовуються у навчальному процесі для підготовки фахівців у галузі адміністративного права та публічних закупівель (Акт про реалізацію результатів наукових досліджень Хмельницького університета управління та права імені Л.Юзькова від 25.04.2025 р.) (Додаток Б).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною

науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень. У співавторстві опубліковано фахову статтю: Суббот А. І., Левандовський Ч. Ч., Адміністративно-правові засади публічних закупівель робіт з реставрації (refurbishment work) пам'яток історії та архітектури. Вісник Пенітенціарної асоціації України. Вип. 4., 2024 р. С. 106-114. (дисертантом рекомендовано посилити прозорість процедур закупівель, залучити незалежних експертів для оцінки пропозицій, що дозволить знизити ризик корупції та покращити ефективність використання бюджетних коштів. На думку авторів впровадження міжнародного досвіду та стандартів у публічних закупівлях дозволить забезпечити належне збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь). У тезах доповіді Левандовський Ч. Ч. «Питання експортних кредитів «tied aid» за правилами ОЕСР в публічних закупівлях в будівництві прикордонних доріг та об'єктів прикордонної інфраструктури в Україні» автором самостійно здійснено аналіз правил ОЕСР, і встановлено, що основною ознакою такого виду фінансування публічних закупівель є те, що надані іноземні кредити мають бути прив'язані до придбання товарів та послуг з країни-кредитора. У контексті будівництва прикордонних доріг та інфраструктури в Україні йдеться про публічні закупівлі, що реалізуються іноземними підрядниками з залученням іноземних ресурсів техніки та матеріалів.

Ідеї та розробки, що належать автору, разом з яким були опубліковані наукові доповіді, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які обов'язково зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки й практичні рекомендації, викладені у дослідженні, обговорювалися на засіданні кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Результати дослідження були оприлюднені в 4 міжнародних науково-

практичних конференціях, зокрема: «Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення» (м. Хмельницький, 2023 р.); «Правові засади організації та здійснення публічної влади : збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова» (м. Хмельницький, 2024 р.); «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи : IV Міжнародна науково-практична конференція» (Хмельницький, 2025 р.) «Перспективи розвитку сучасної науки багатoproфільного університету в контексті інтеграції в міжнародний освітній простір : Міжнародна науково-практична конференція» (Київ, 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено в 7 наукових публікаціях, серед яких 3 наукових статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук та 4 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, з них основний текст – 157 сторінок, список використаних джерел – 23 сторінок та додатків на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА

1.1. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель у галузі будівництва.

Адміністративно-правові відносини у сфері публічних закупівель є важливою складовою публічного адміністрування, адже вони пов'язані з реалізацією функцій держави в управлінні економічними процесами. У цьому контексті публічні закупівлі в Україні набули особливої ваги в умовах розвитку національної економіки та наближення до європейських стандартів. Вони виступають не лише як механізм забезпечення державних та суспільних потреб у товарах, послугах та роботах, а й як важливий інструмент ефективного та прозорого використання бюджетних коштів, що відповідає інтересам суспільства та держави в цілому.

Насамперед слід звернути увагу на те, що публічні закупівлі у галузі будівництва до цього часу майже не досліджувались, тому для проведення вихідного аналізу понять використовуються поняття, які застосовуються у загальному сенсі у публічних закупівлях, в тому числі у публічних закупівлях товарів.

У широкому розумінні публічні закупівлі можна визначити як систему організованих процедур, за допомогою яких державні органи та інші публічні інституції здійснюють закупівлю товарів, послуг та виконання робіт для задоволення публічних потреб. Вони є засобом забезпечення ефективного витрачання публічних фінансів, виконання функцій держави та реалізації соціально-економічних інтересів суспільства. Законодавчі основи публічних закупівель в Україні визначаються низкою нормативних актів, серед яких важливе місце займає Закон України «Про публічні закупівлі», який регулює

порядок проведення тендерних процедур, укладення договорів та механізми оскарження [62, с. 886].

Незважаючи на значну увагу, приділену сфері публічних закупівель, єдиної визначеної дефініції терміну «публічні закупівлі у галузі будівництва» досі не існує. Однак, на нашу думку, перш ніж визначити зміст та сутність адміністративно-правових відносин публічних закупівель у галузі будівництва, насамперед, необхідно з'ясувати сутність понять «публічні закупівлі» та «адміністративно-правові відносини».

Важливим є посилання на Закон України «Про публічні закупівлі», який в п. 25 ст. 1 зазначає, що це процес, у якому замовники (державні органи, органи місцевого самоврядування та інші установи, які фінансуються за рахунок публічних коштів) набувають товарів, робіт чи послуг через проведення тендерних процедур. Метою публічних закупівель є забезпечення раціонального і ефективного використання публічних фінансів, забезпечення прозорості та підвищення конкуренції серед учасників. Цей процес охоплює різні етапи: від планування закупівель до підписання контрактів та виконання робіт [119].

Слід зазначити, що категорія «публічні закупівлі» з'явилася в українському законодавстві відносно недавно, зокрема після прийняття цього Закону. До того часу в нормативних актах і юридичній літературі в основному використовували термін «державні закупівлі», хоча деякі науковці застосовували також вирази «суспільні закупівлі» або прямо «публічні закупівлі» [138, с. 223].

Аналізуючи норми закону О.І. Баранова, у своїй статті «Публічні закупівлі як інструмент державного управління» визначає публічні закупівлі як «процес придбання державними органами товарів, робіт і послуг у суб'єктів господарювання з метою задоволення публічних потреб, що здійснюється відповідно до законодавства про публічні закупівлі» [4, с.48]. Вчена підкреслює роль публічних закупівель, як інструменту державного управління, що відповідає їх суті. Нам імпонує бачення вченої, однак, на нашу думку, слід

більш детально акцентувати увагу на аспектах прозорості та конкуренції в процесі закупівель, які є ключовими для запобігання корупції та забезпечення ефективності використання публічних коштів.

Термін «закупівля» («procurement») загалом розглядається як частина логістичного процесу, що включає придбання товарів замовником. Це охоплює визначення потреб, пошук постачальників, укладання контрактів і доставку товарів [51]. Враховуючи це, слід звернути увагу на спроби деяких дослідників, особливо в галузі економічних наук, замінити поняття «державні закупівлі» терміном «прок'юремент». За їхнім визначенням, це сукупність методів і інструментів, що використовуються для організації закупівель, розподілу державних замовлень на конкурсних торгах, а також надання об'єктів в оренду чи концесію. Це має на меті покращення ефективності процедур, забезпечення справедливості та запобігання корупції. Інші вчені вважають це окремою галуззю науки чи навчальним напрямом [137, с. 317].

Однак, як зазначив І.В. Влялько, на даний момент немає достатніх підстав для виокремлення терміну «прок'юремент» як самостійного поняття, і його використання має обмежуватись лише приватними структурами, а не державними органами [16, с. 17]. З огляду на це, ми також дотримуємось думки, що для позначення цієї діяльності варто використовувати термін «закупівля».

Як відомо після прийняття Закону України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про здійснення державних закупівель» втратив чинність, що підтверджує перехід від терміну «державні закупівлі» до «публічні закупівлі». Однак, у вітчизняному науковому середовищі все ще відсутнє чітке розмежування між цими поняттями, і це потребує подальшого аналізу їх сутності та змісту для кращого розуміння в межах нашого дослідження.

В.М. Новаковець у своєму дослідженні відзначає, що відсутність єдиного розуміння категорії «державні закупівлі» спричинила розгалуженість підходів до її тлумачення в науковій літературі, виокремлюючи три основні напрямки:

міжнародно-правове, національне нормативно-правове і вітчизняне доктринальне визначення [88, с. 44-46].

Міжнародно-правове трактування визначає «державні закупівлі» як закупівлі, здійснювані державними органами для задоволення державних потреб без мети перепродажу чи використання в комерційних цілях (згідно з угодами GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) — Загальна угода з тарифів і торгівлі та GATS (General Agreement on Trade in Services) — Загальна угода про торгівлю послугами). Національне ж трактування базується на визначеннях, встановлених українським законодавством, де «державні закупівлі» визначаються як придбання товарів, робіт і послуг за державні кошти відповідно до законодавчих процедур [19].

В той же час вітчизняне доктринальне визначення включає різні підходи до цієї категорії з боку економістів і правників. Наприклад, О.Л. Юдіцький розглядає «державні закупівлі» як сукупність суспільних відносин, що виникають для задоволення потреб держави в товарах, роботах і послугах [170, с. 434], тоді як інші науковці підкреслюють, що закупівлі здійснюються за кошти платників податків для забезпечення ефективної роботи державних структур.

Щодо поняття «публічні закупівлі», то воно стало частиною вітчизняного законодавства після прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» в 2015 році. Згідно з цим законом, «публічна закупівля» визначається як придбання товарів, робіт і послуг відповідно до встановленого законодавством порядку. Зміна терміну «державні закупівлі» на «публічні закупівлі» пов'язана з психологічним аспектом сприйняття, адже цей процес має бути прозорим і доступним для громадськості [82].

У науковій літературі також немає єдиного підходу до визначення «публічних закупівель». Одні автори розглядають їх як процес придбання необхідних товарів, робіт і послуг у межах законодавчих процедур, з метою ефективного використання державних коштів [62, с. 886], інші ж як

регламентовану процедуру, що має на меті розвиток економіки та забезпечення діяльності держави [45, с. 47].

Що стосується більш конкретної області, то публічні закупівлі в будівництві характеризуються власними особливостями. Вони відрізняються від закупівель у інших сферах значною складністю та обсягом робіт, тривалістю виконання контрактів, а також важливістю для розвитку національної інфраструктури. Будівництво включає в себе закупівлі, пов'язані з великомасштабними проектами, такими як будівництво доріг, мостів, будівель та інших інфраструктурних об'єктів, що є важливими для економічного розвитку країни. З огляду на це, публічні закупівлі у галузі будівництва мають велику роль у формуванні загальної стратегії розвитку національної економіки та відповідають за забезпечення реалізації державних інвестицій у важливі об'єкти.

Зокрема дана сфера є однією з основних складових економіки, що охоплює широкий спектр діяльності, пов'язаної зі зведенням, реконструкцією, ремонтом та експлуатацією будівель і споруд. Вона включає різноманітні напрямки, що взаємодіють між собою і створюють комплексну систему, здатну задовольнити потреби суспільства в інфраструктурних об'єктах, житлових і виробничих площах, а також в інженерних та екологічних рішеннях. Згідно з загальноприйнятою класифікацією, основними напрямками в галузі будівництва є:

1. *Житлове будівництво* – зведення та реконструкція житлових будівель, таких як індивідуальні котеджі, багатоповерхові житлові комплекси, квартири та інші форми житлових приміщень.
2. *Нежитлове будівництво* – включає спорудження об'єктів, що не призначені для житла, а саме офісних та адміністративних будівель, торгових центрів, супермаркетів, готелів, ресторанів та інших подібних об'єктів.
3. *Інженерне будівництво* – охоплює спорудження та монтаж інженерних об'єктів, таких як мости, дороги, тунелі, метрополітени, а також системи водопостачання, водовідведення, каналізації та трубопроводи.

4. *Промислове будівництво* – включає будівництво промислових об'єктів, таких як заводи, фабрики, складські приміщення та логістичні центри.

5. *Будівництво об'єктів інфраструктури* – передбачає створення та реконструкцію об'єктів транспортної, енергетичної, водної та інших видів інфраструктури, включаючи аеропорти, вокзали, порти, а також відповідні комунікаційні мережі.

6. *Архітектурне проектування та дизайн* – займається проектуванням будівель та споруд, створенням архітектурних концепцій, а також дизайном інтер'єрів і фасадів.

7. *Реконструкція та реставрація* – охоплює роботи з оновлення та модернізації старих будівель і споруд, включаючи реставрацію архітектурних пам'яток і культурних об'єктів.

8. *Виробництво будівельних матеріалів та новітніх технологій* – включає в себе виробництво основних будівельних матеріалів (бетон, цегла, метал, деревина тощо), а також впровадження інноваційних технологій та нових матеріалів у будівельний процес.

9. *Будівельні роботи та послуги* – цей напрямок охоплює безпосередньо будівельні та ремонтні роботи, що включають в себе земляні роботи, дорожні роботи, а також монтаж різних інженерних систем (опалення, вентиляція, кондиціонування тощо).

10. *Управління будівництвом та консалтинг* – включає в себе управління проектами будівництва, планування, контроль виконання, а також надання юридичних та технічних консультацій, оцінку вартості та бюджету.

11. *Екологічне та енергоефективне будівництво* – спрямоване на впровадження екологічних та енергоефективних рішень у будівельні процеси, таких як створення "зелених" будівель, використання відновлювальних джерел енергії, утеплення будівель та зниження енергоспоживання [78, с. 163].

Ці напрямки утворюють складну систему взаємодії, є необхідними для успішного функціонування галузі будівництва, і їх розвиток вимагає постійного вдосконалення методів та технологій, а також інтеграції сучасних досягнень у

сфері науки і техніки. У цьому контексті важливим чинником є ефективне функціонування системи публічних закупівель, що забезпечує конкурентоспроможність, прозорість і економічну доцільність реалізації будівельних проектів [140; 141, с. 29].

Слід наголосити на тому, що будівельні закупівлі за своєю суттю є комплексним процесом, що включає кілька етапів: від проектування та отримання дозволів до виконання робіт і здачі об'єктів в експлуатацію. Такі закупівлі є найбільш ресурсомісткими та потребують ретельного правового та організаційного контролю для запобігання завищенню вартості робіт, затримок у будівництві та порушення умов договору [100, с. 208].

Зважаючи на такі аспекти, будівництво, як об'єкт публічних закупівель вимагає особливої уваги з точки зору адміністративно-правового регулювання, оскільки саме через цю галузь здійснюється значна частина витрат державних і місцевих бюджетів. Тут чітко проявляються адміністративні механізми контролю, нагляду та впливу з боку уповноважених державних органів, які забезпечують не лише належне виконання будівельних робіт, але й контроль за ефективністю, цільовим використанням коштів і дотриманням законодавства у цій сфері [99].

Згідно з визначенням, наведеним у праці Ю. С. Шевченка, публічні закупівлі, зокрема в будівництві — це організовані адміністративні процедури, які передбачають здійснення закупівель на виконання робіт з будівництва, ремонту та реконструкції об'єктів інфраструктури, що належать до публічної власності. Водночас, це також процес, який включає забезпечення відкритості та конкуренції серед постачальників робіт і послуг, що має на меті забезпечити найбільш ефективне використання державних ресурсів [169, с. 112].

Поділяємо точку зору і М.М. Тарасенка, який розглядає публічні закупівлі, зокрема у сфері будівництва, як «комплексну діяльність державних органів, спрямовану на придбання товарів, робіт і послуг у суб'єктів господарювання для забезпечення виконання державних функцій та досягнення соціально-економічних цілей» [145, с. 112]. Також вчений підкреслює

комплексність публічних закупівель, враховуючи як правові, так і економічні аспекти. Це дозволяє повніше охопити всі сторони процесу закупівель у галузі будівництва. Однак, на нашу думку, слід також звернути увагу на роль громадянського суспільства та громадський контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва, оскільки вони сприяють підвищенню прозорості та підзвітності влади.

Незважаючи на значну увагу, приділену темі публічних закупівель, в наукових дослідженнях та нормативно-правових актах досі відсутнє єдине та чітке визначення поняття «публічні закупівлі у галузі будівництва». Існуючі трактування зазвичай обмежуються загальними положеннями, які стосуються публічних закупівель загалом, не враховуючи специфіку будівельного сектору, що значно ускладнює розуміння цієї категорії та її практичне застосування. Враховуючи ці обставини, а також необхідність чіткого правового регулювання, ми вважаємо за необхідне запропонувати авторське визначення поняття «публічні закупівлі у галузі будівництва».

Під поняттям «публічні закупівлі у галузі будівництва» слід розуміти комплексну систему правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються нормами національного законодавства і міжнародними стандартами з метою забезпечення ефективного використання публічних коштів на реалізацію будівельних проектів. Вони спрямовані на забезпечення конкуренції на ринку будівельних послуг, підвищення якості виконуваних робіт і зниження корупційних ризиків шляхом прозорих процедур закупівель. Основними інструментами цієї системи є відкриті тендери, конкурентний діалог та переговорні процедури, організовані через електронні платформи, такі як Прозоро, що гарантують прозорість і доступність інформації.

Ключовим аспектом публічних закупівель у галузі будівництва є адміністративно-правові відносини, що виникають між замовниками, постачальниками, органами контролю та нагляду. Ці відносини забезпечують дотримання правових норм, належну перевірку умов виконання контрактів, а також здійснення постійного моніторингу ефективності витрачання державних

коштів. Публічні закупівлі в будівництві є важливим інструментом державного управління, спрямованим на досягнення сталого розвитку інфраструктури країни, реалізацію національних стратегій і програм, а також на забезпечення високого рівня соціально-економічної безпеки через системи контролю та ефективного використання ресурсів.

Це визначення надає глибший погляд на сутність публічних закупівель у будівництві, охоплюючи не тільки правові та організаційні аспекти, але й підкреслюючи важливість технічних і економічних критеріїв для забезпечення справедливих та ефективних процедур закупівель у цій важливій галузі.

У цьому контексті важливою складовою є також поняття «адміністративно-правових відносин», які забезпечують регулювання та контроль у сфері публічних закупівель.

Адміністративно-правові відносини є однією з категорій загальних правовідносин, які є частиною суспільних відносин і не можуть існувати як самостійне правове явище. Вони мають всі властиві правовим відносинам ознаки, зокрема, наявність прав та обов'язків, що виникають між суб'єктами правовідносин. Визначені правові норми надають таким відносинам юридичну форму, а самі сторони правовідносин несуть взаємні обов'язки та права, і їх зв'язки регулюються правом. Це стає можливим завдяки нормам права, які встановлюють вимоги до обов'язків і прав, а також відповідальність за їх невиконання чи порушення [73, с. 42].

З цього приводу, доцільно почати з дослідження поняття «правовідносин». За визначенням професора О. Скакуна, правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між суб'єктами, які володіють суб'єктивними правами та обов'язками і є під державним захистом [136, с. 52].

Академік В. Копейчиков під правовідносинами розуміє врегульовані нормами права суспільні відносини, в яких учасники мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, що забезпечуються державою. Він виділяє кілька основних ознак правових відносин: вони виникають на основі норм права,

мають учасників з відповідними правами та обов'язками, є видом суспільних відносин фізичних та юридичних осіб, і контролюються державою [69].

Натомість Н. М. Крестовська та Л.Г. Матвеева зазначають, що правовідносини є особливим різновидом суспільних відносин, через які реалізуються економічні, політичні та інші аспекти соціальних зв'язків, і вони є результатом свідомих дій учасників. Це відрізняє їх від економічних чи виробничих відносин, які виникають незалежно від волі людей. Правовідносини є вольовими, і їх реалізація гарантована можливістю державного примусу [70, с. 132-135].

Такої ж думки дотримується і А. Крижановський, який зазначає, що правовідносини виникають на межі суспільних відносин і права, набуваючи юридичного характеру, проте зберігають свій початковий фактичний зміст, який може бути економічним, політичним, майновим, сімейним тощо [71].

Отже, незважаючи на загальну схожість у поглядах на визначення суспільних і правових відносин, науковці не досягли єдності щодо конкретних відмінностей між ними. Значна частина науковців трактує суспільні відносини як більш широке поняття, а правові відносини — як один із їхніх видів, що є вторинним стосовно суспільних. Згідно з цією позицією, правовідносини розглядаються як частина суспільних відносин, що регулюються правовими нормами, і учасники цих відносин є носіями прав та обов'язків; це взаємодія між громадянами, організаціями, державними органами, підприємствами, що визначається нормами права і забезпечує певний рівень можливих і необхідних поведінкових стандартів [57, с.41]. Проте ми схилиємось до думки авторів, які вважають правовідносини окремим видом суспільних відносин, а не їх складовою частиною.

Таким чином, на основі вищевикладеного, ми визначаємо правовідносини як суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації норм права, де учасники цих відносин наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками. Одна сторона цих відносин має право вимагати від іншої виконання певних дій на законних підставах, а друга сторона зобов'язана

виконати ці вимоги, причому процес реалізації цих прав і обов'язків контролюється та забезпечується державою.

Науковий дискурс цього питання характеризується різними підходами. Виникнення адміністративно-правових відносин можна розглядати як юридичний процес, через який об'єктивується загальна воля держави у реальній поведінці конкретних суб'єктів. Процес формування правовідносин має три етапи: 1) визначення необхідності та можливості створення конкретного адміністративно-правового відношення; 2) розробка абстрактної моделі адміністративного правовідношення, закріпленої в адміністративно-правових нормах; 3) реалізація цих норм, що призводить до виникнення сталих юридичних зв'язків між учасниками норм у вигляді адміністративно-правових відносин. Водночас адміністративні правовідносини виникають, змінюються та припиняються лише при настанні конкретних обставин, які називають юридичними фактами [163, с. 91].

Для формування концепції адміністративно-правових відносин публічних закупівель у галузі будівництва необхідно врахувати сучасні досягнення адміністративно-правової науки. Так, у підручнику «Адміністративне право України. Повний курс» визначається, що відносини, що складають предмет адміністративного права України, включають:

1) суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав, свобод та законних інтересів приватних осіб при наданні адміністративних послуг;

2) адміністративну діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо виконання публічних управлінських функцій, зокрема: 2.1) забезпечення виконання законів на території держави; 2.2) ухвалення підзаконних нормативно-правових актів на основі законів [17, с. 27-30].

Автори підручника узагальнюють, що предметом адміністративного права України є суспільні відносини між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами. Ці відносини охоплюють надання адміністративних

послуг та здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності публічною адміністрацією [17, с. 27-30].

У рамках цієї теорії адміністративно-правові відносини публічних закупівель можна розглядати як процес об'єктивізації державної волі у реальних діях конкретних суб'єктів. Формування таких правовідносин складається з трьох етапів: 1) визначення необхідності та можливості встановлення конкретного адміністративно-правового відношення в контексті публічних закупівель; 2) створення абстрактної моделі цих відносин, закріпленої в адміністративно-правових нормах; 3) реалізація цих норм, що призводить до виникнення стабільних юридичних зв'язків між учасниками в межах адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель. Адміністративно-правові відносини в цій сфері виникають, змінюються і припиняються лише при настанні конкретних юридичних фактів, таких як укладення договорів або проведення тендерних процедур.

Враховуючи це, адміністративно-правові відносини публічних закупівель у галузі будівництва виникають під час:

1. Взаємовідносин між суб'єктами публічного адміністрування та приватними особами, коли адміністрація здійснює закупівлі через адміністративно-правові інструменти.

2. Відносин між суб'єктами публічного адміністрування та іншими органами публічної влади, наприклад, між органами місцевого самоврядування і місцевими державними адміністраціями під час реалізації повноважень у сфері публічних закупівель будівництва.

3. Внутрішньоорганізаційних відносин в органах публічної влади, що регулюють розподіл компетенції та виконання функцій з організації та контролю за процесами публічних закупівель у будівництві.

4. Відносин, пов'язаних з управлінням об'єктами публічної власності в контексті будівництва, такими як земельні ділянки або інфраструктура, що є частиною публічних закупівель.

5. Відносин між суб'єктами публічного адміністрування та підпорядкованими особами, коли змінюється їх правовий статус у результаті участі у закупівельних процедурах.

6. Відносин, що виникають у процесі управління майном, що використовується у публічних закупівлях, наприклад, об'єктами інфраструктури будівництва.

7. Відносин, пов'язаних з матеріальною відповідальністю публічної адміністрації за шкоду, завдану в результаті порушення процедур публічних закупівель у галузі будівництва.

8. Регулювання фактичних дій, коли публічна адміністрація проводить діяльність, що не створює юридичних наслідків, наприклад, інформує учасників про зміни в умовах тендеру [143, с. 107].

З точки зору адміністративного права, предмет публічних закупівель у будівництві та адміністративно-правові відносини між суб'єктами публічного адміністрування тісно пов'язані. Адміністративно-правові відносини в цій сфері можуть виникати безпосередньо під час реалізації державної влади, у взаємодії між приватними особами та органами публічної адміністрації, а також в межах управління публічним майном або фактичних дій, пов'язаних із виконанням тендерних процедур тощо.

Таким чином, можна сформулювати основні ознаки адміністративно-правових відносин публічних закупівель у галузі будівництва: це основна категорія адміністративного права, яка наповнює правову структуру галузі і складає її предмет; відносини виникають в процесі безпосередньої реалізації влади у публічних закупівлях, у взаємодії з приватними особами та іншими органами публічної влади; адміністративно-правові відносини виникають і припиняються виключно на основі норм адміністративного права; учасники таких відносин взаємно пов'язані правами та обов'язками, що забезпечуються державою; адміністративно-правові відносини мають специфічний суб'єктний склад, де одна зі сторін завжди є суб'єктом публічної адміністрації, який діє в межах своїх повноважень для забезпечення публічних інтересів; спори між

учасниками таких відносин можуть бути розглянуті як у судовому, так і в адміністративному порядку; адміністративно-правові відносини можуть бути описані з різних точок зору (як наукова категорія, як інститут галузі права та як практичний інструмент у діяльності публічної адміністрації).

Вище наведені фактори визначають особливості специфіки публічних закупівель у галузі будівництва. Їх урахування дозволяє створювати ефективні механізми для управління будівельними проектами, сприяє підвищенню ефективності витрачання публічних коштів і забезпечує належний рівень контролю за якістю виконуваних робіт.

У результаті проведеного дослідження було розглянуто основні аспекти понятійного апарату, що стосуються публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема, визначення термінів «публічні закупівлі», «державні закупівлі», «правовідносини» та «адміністративно-правові відносини». У рамках дослідження було встановлено, що поняття публічних закупівель, яке значно змінилося з прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі», ще не має чіткого визначення у галузі будівництва. Однак, на основі аналізу чинного законодавства та наукових підходів, було запропоновано авторське визначення публічних закупівель у галузі будівництва як «комплексну систему правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються національним законодавством і міжнародними стандартами для забезпечення ефективного використання публічних коштів на реалізацію будівельних проектів».

Також завдяки детальному вивченню адміністративно-правових відносин у публічних закупівлях, було розкрито їх сутність та особливості в контексті будівництва. Публічні закупівлі в галузі будівництва характеризуються складністю, масштабністю та тривалістю виконання проектів, що потребує високого рівня адміністративного контролю і правового забезпечення. Було встановлено, що ці відносини виникають у різних формах — від взаємодії між органами публічної адміністрації і приватними особами до внутрішньоорганізаційних відносин у державних структурах, що займаються закупівлями будівельних робіт.

Зроблено висновок, що адміністративно-правові відносини публічних закупівель у будівництві потребують чіткої системи контролю, яка забезпечує не лише законність та відповідність процедур, але й максимальну ефективність використання публічних коштів. Зокрема, за допомогою електронних платформ та прозорих механізмів тендерів забезпечується конкуренція серед постачальників та запобігання корупційним ризикам, що є критично важливим для розвитку будівельного сектора.

Отже, публічні закупівлі у галузі будівництва є невід'ємною частиною управлінських процесів у державному секторі. Вони не лише сприяють розвитку інфраструктури та економіки, але й забезпечують правову визначеність та прозорість у реалізації будівельних проектів. Враховуючи важливість цього процесу для суспільства та держави, подальші наукові дослідження повинні зосереджуватися на вдосконаленні правового регулювання публічних закупівель у будівництві та пошуку ефективних механізмів моніторингу і контролю за їх виконанням.

1.2. Публічні закупівлі у галузі будівництва як об'єкт адміністративно-правового дослідження.

Публічні закупівлі в Україні є важливою складовою ефективного функціонування економіки та забезпечення належного виконання державних і муніципальних завдань. Сфера будівництва, у свою чергу, займає особливе місце серед різноманітних напрямів публічних закупівель. Це обумовлено не лише масштабістю будівельних проектів, але й високим рівнем державного фінансування, що передбачає необхідність ретельного контролю та дотримання адміністративно-правових норм.

Враховуючи це, статистичні дані свідчать про значний обсяг фінансування в будівельному секторі за останні роки. Так, у 2024 році загальний обсяг публічних закупівель, що стосуються будівництва та

відновлення інфраструктури, склав 271,6 млрд грн, що є значним збільшенням порівняно з попередніми роками (Forbes, 2024). У 2023 році обсяг закупівель через систему Прозоро досяг 480 млрд грн, що стало результатом підвищення прозорості та удосконалення механізмів публічних закупівель (Міністерство економіки України, 2023) [179; 86].

У 2024 році було завершено 134 500 публічних закупівель у сфері будівництва, що становить 94,3% від загальної кількості оголошених тендерів. Така висока частка завершених тендерів свідчить про ефективність процесу закупівель і сприяє стабільному розвитку будівельної галузі в Україні (Forbes, 2024).

Аналіз конкурентної ситуації на ринку публічних закупівель показує, що лише 16,3% закупівель у сфері будівництва мали участь більше одного учасника. Це вказує на низький рівень конкуренції у багатьох тендерах. Однак у тих випадках, де конкуренція була забезпечена, було знижено ціну закупівель на 37 млрд грн порівняно з очікуваною вартістю. Наприклад, у 2024 році лише 300 закупівель на загальну суму 2,2 млрд грн мали більше п'яти учасників, що дозволило забезпечити конкурентні умови (Forbes, 2024) (Див. додаток В).

Водночас, статистика показує, що у 2024 році близько 96,6% закупівель на суму 224 млрд грн були здійснені за участі лише одного підрядника. Це свідчить про відсутність конкуренції у значній частині тендерів на будівельні роботи, що може бути пов'язано з різними факторами, такими як складність умов тендерів чи домінування великих підрядників на ринку (Forbes, 2024).

За даними 2024 року, кількість завершених тендерів зменшилася на 23%, а їх вартість — на 6% порівняно з 2023 роком, що свідчить про певні економічні труднощі та вплив зовнішніх факторів на розвиток будівельної галузі (Forbes, 2024). Водночас рівень конкуренції серед учасників закупівель у грудні 2024 року знизився до рекордно низьких показників — 0,4%. Цей факт потребує подальшого аналізу щодо причин такої ситуації та можливих шляхів вирішення проблеми (Forbes, 2024) (Див. додаток В).

Однією з головних причин, чому публічні закупівлі у галузі будівництва

потребують окремого адміністративно-правового дослідження, є складність процесу закупівлі будівельних робіт та послуг. Будівництво є сферою, де значні фінансові ресурси витрачаються на реалізацію масштабних проектів, що включають будівництво інфраструктури, доріг, житлових і комерційних об'єктів. Відповідно, існує високий ризик корупційних правопорушень, неефективного використання бюджетних коштів і порушення умов контрактів. Тому адміністративно-правове регулювання цієї сфери має забезпечувати прозорість процедур, доступність інформації та контроль за дотриманням законодавчих вимог [144, с. 60].

У зв'язку з цими викликами, сутність публічних закупівель як об'єкта адміністративно-правового дослідження стає критично важливою для вивчення механізмів, які регулюють ці процеси. Адже саме через адміністративно-правове регулювання забезпечується належний контроль за ефективністю витрачання державних коштів, запобігання зловживанням і підвищення прозорості процедур. Публічні закупівлі в таких галузях, як будівництво, вимагають чітких правил взаємодії між органами публічної влади, підприємствами та підрядниками, що гарантує правильне виконання контрактів та ефективне використання бюджетних ресурсів. Цей аналіз також дозволяє виявити сильні та слабкі сторони існуючої системи, що має важливе значення для подальших вдосконалень у сфері публічних закупівель.

Дослідження публічних закупівель у галузі будівництва, як об'єкта адміністративно-правового аналізу дозволяє з'ясувати механізми їх реалізації, особливості правових норм, які регулюють закупівельні процедури, а також роль адміністративних органів у контролі за виконанням цих норм. Важливим аспектом є визначення взаємозв'язку між правами та обов'язками учасників закупівель та інших суб'єктів публічних закупівель, що забезпечує їхню ефективність і стабільність у рамках адміністративно-правових відносин.

За словами вченого, професора І.О. Лук'янова, об'єктами адміністративно-правових відносин є соціальні відносини, які виникають у процесі державного управління. Це включає різноманітні аспекти взаємодії

органів публічної влади з фізичними та юридичними особами, що підпорядковуються державному контролю. Важливим елементом у цьому контексті є не лише адміністративні відносини, а й органи, що здійснюють ці відносини — публічні органи управління [81, с. 46].

В.В. Князєв, має дещо іншу репрезентацію розуміння об'єкта адміністративно-правового дослідження, а саме вчений вважає це різними соціальними відносинами, що виникають між громадянами і державою, органами виконавчої влади, місцевими органами самоврядування, а також відносини між державними органами між собою, які регулюються адміністративним правом [63, с. 84].

У цьому контексті, аналіз адміністративно-правового об'єкта включає вивчення таких аспектів, як повноваження органів публічної влади, права та обов'язки учасників адміністративних відносин, а також порядок здійснення адміністративних процедур. Зокрема, при аналізі публічних закупівель у галузі будівництва важливо враховувати, як органи влади, зокрема Міністерство економіки, здійснюють контроль над процесами закупівель, як це регулюється законодавчими актами та яким чином відбувається взаємодія між державними органами і підприємствами. Це дозволяє глибше розуміти роль адміністративно-правового регулювання у забезпеченні ефективності публічних закупівель та контролю за їх виконанням [88, с. 12].

Слід наголосити, що важливим аспектом є також дослідження адміністративного процесу як окремого напрямку в адміністративно-правовому дослідженні. Цей процес включає в себе етапи, які проходять правовідносини від початкового етапу (ініціювання адміністративного дії, звернення до органів влади) до завершення (розгляд заяв, прийняття рішення). Тут важливо не тільки вивчити, які саме процеси підлягають адміністративному регулюванню, а й зрозуміти, яким чином можна оптимізувати ці процеси для зменшення бюрократичних бар'єрів і підвищення ефективності.

Враховуючи важливість адміністративного процесу, необхідно також розглянути взаємозв'язок між адміністративними правами і суспільними

відносинами. Цікавою з даного питання видається думка О.А. Карасєва, який зазначає, що адміністративне право повинно бути інструментом, що забезпечує реальну реалізацію прав громадян та організацій в умовах державного управління [61, с. 118]. За його словами це передбачає не лише взаємодію між громадянами і державними органами, але й забезпечення ефективності нагляду, контролю та надання послуг у державному секторі, що, в свою чергу, підвищує ефективність адміністративних процедур і сприяє зниженню бюрократичних затримок.

З огляду на це, особливість об'єкта адміністративно-правового дослідження в контексті публічних закупівель у галузі будівництва полягає в його багатогранності, оскільки він охоплює не лише органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадян та юридичних осіб, а й нормативно-правові акти, що регулюють їх взаємодію. У цій сфері об'єкт адміністративно-правового дослідження включає не тільки суб'єктів публічної адміністрації, а й механізми та інструменти, що забезпечують ефективне виконання функцій, таких як організація та контроль за публічними закупівлями будівельних робіт та послуг. Зокрема, значення адміністративно-правового регулювання у цій сфері полягає в забезпеченні прозорості, ефективності та законності процедур закупівель, що є ключовими для досягнення стабільності та оптимізації ресурсів у державному управлінні.

Наразі одним із найважливіших завдань є дослідження ролі адміністративно-правових норм у контексті публічних закупівель у будівництві. Це включає аналіз того, які зміни відбувались в законодавстві, зокрема адаптація до європейських стандартів; яка процедура публічних закупівель; які відносини підлягають регулюванню і як ці відносини реалізуються на практиці. Крім того, важливим є забезпечення ефективних механізмів моніторингу та контролю за адміністративними правовідносинами в цій сфері, що сприяє зниженню корупційних ризиків і підвищенню ефективності управління державними коштами в будівельній галузі [139, с. 222].

Оскільки будівництво є галуззю, де величезні фінансові ресурси витрачаються на реалізацію важливих будівельних в тому числі інфраструктурних проектів, необхідно забезпечити прозорість та ефективність цих процесів. Встановлення чітких адміністративно-правових механізмів, що дозволяють упорядкувати процедури закупівель і мінімізувати корупційні ризики, є важливою складовою цієї реформи. Така система повинна забезпечити правову визначеність, максимальну відкритість, контроль та підзвітність, що, у свою чергу, дозволить гарантувати законність та ефективність використання публічних коштів у будівельних проектах.

Як вже зазначалося, важливою складовою адміністративно-правових відносин є об'єкти, з якими вони пов'язані, зокрема матеріальні та нематеріальні блага, що є основою для виникнення юридичних зв'язків між учасниками публічних закупівель. У галузі будівництва ці відносини набувають особливого значення, оскільки охоплюють широкий спектр робіт, таких як будівництво, капітальний ремонт, реконструкція та реставрація об'єктів нерухомості. Ця галузь має велике значення для національної економіки, адже пов'язана із створенням важливих інфраструктурних об'єктів і соціального житла, а також з іншою будівельною продукцією.

Будівельні закупівлі є складним процесом, що включає кілька етапів — від проектування та отримання дозволів до виконання робіт і здачі об'єктів в експлуатацію. Оскільки ці закупівлі є найбільш ресурсомісткими, важливо здійснювати ретельний правовий та організаційний контроль, щоб запобігти завищенню вартості робіт, затримкам у будівництві та порушенню умов договорів [100, с. 208].

Зважаючи на такі аспекти, будівництво, як об'єкт публічних закупівель вимагає особливої уваги з точки зору адміністративно-правового регулювання, оскільки саме через цю галузь здійснюється значна частина витрат державних і місцевих бюджетів. Тут чітко проявляються адміністративні механізми контролю, нагляду та впливу з боку уповноважених державних органів, які забезпечують не лише належне виконання будівельних робіт, але й контроль за

ефективністю, цільовим використанням коштів і дотриманням законодавства у цій сфері.

Зважаючи на те, що тема публічних закупівель у галузі будівництва як об'єкта адміністративно-правового дослідження є багатогранною і містить безліч аспектів, що потребують детального аналізу, вважаємо за необхідне детальніше розглянути основні елементи, які визначають специфіку адміністративно-правових відносин у цій сфері.

Перший елемент, це роль адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва. В цьому аспекті, публічні закупівлі у галузі будівництва є важливою складовою державного управління, оскільки вони передбачають використання значних державних коштів на реалізацію інфраструктурних проектів. У зв'язку з цим, адміністративно-правове регулювання цих процедур повинно забезпечувати не лише ефективність, але й прозорість, що, в свою чергу, знижує ризики корупції та зловживань. Правовий порядок здійснення закупівель має чітко регламентувати процедури від початкового етапу оголошення тендеру до підписання контракту та виконання робіт.

Зокрема, законодавство, яке регулює публічні закупівлі у будівництві, визначає правила проведення тендерів, вимоги до кваліфікації учасників, критерії оцінки пропозицій та механізм контролю за виконанням умов контрактів. Як вказує П.П. Сидоренко, одним з основних завдань адміністративно-правового регулювання є забезпечення раціонального та ефективного використання публічних коштів, що дозволяє забезпечити довіру до публічних закупівель та стимулює розвиток економіки [134, с. 104].

Не менш важливою є роль органів контролю, таких як Державна аудиторська служба, Рахункова палата, а також Антимонопольний комітет України, які здійснюють нагляд за процесами закупівель. Їх функції включають перевірку правомірності витрат бюджетних коштів, попередження та виявлення зловживань, а також забезпечення відповідності процедур вимогам законодавства. Зокрема адміністративно-правове регулювання може виступати

механізмом для оскарження результатів тендерів, що дозволяє мінімізувати можливість корупційних правопорушень і зловживань [149; 130, с. 19].

Другий елемент, це зміни в законодавстві та їх вплив на адміністративно-правові відносини. У результаті численних реформ публічних закупівель, спрямованих на адаптацію до європейських стандартів, поступово змінюється структура та механізми управління публічними закупівлями в Україні.

Історія публічних закупівель в Україні має глибоке коріння, яке починається з початку 20-го століття. Важливим етапом стало становлення державного контролю над економікою після проголошення незалежності Української Народної Республіки (УНР). Проте відразу після проголошення влади Центральної Ради в Україні та в першій половині 1918 року фінансова система країни опинилася під великим тиском. Відсутність державного бюджету негативно позначилася на економічному розвитку, адже уряд змушений був обмежуватися лише планами доходів і витрат на першу половину року. Це ще більше ускладнило становлення публічних закупівель і загальне економічне планування [45, с. 43].

Одним із перших кроків, який міг би забезпечити фінансову стабільність, було звернення Генерального секретаріату до українського товариства економістів з проханням розробити перший бюджет країни. Однак події січня-лютого 1918 року, зокрема більшовицька окупація України та політика націоналізації, зупинили цей процес. Втрата зв'язків з багатьма місцевими установами і політичні конфлікти поставили Україну перед економічною катастрофою.

У березні 1918 року, після повернення уряду УНР, було сформульовано курс на державний контроль за виробництвом і розподілом ресурсів. Одним із перших кроків уряду стало створення Державної ради промисловості, яка мала зайнятися питаннями розміщення урядових замовлень на підприємствах. Втім, подальший розвиток публічних закупівель було перервано державним переворотом Гетьмана Павла Скоропадського в квітні 1918 року.

Після цих подій економічний розвиток країни сповільнився, але важливість організації системи публічних закупівель залишалася актуальною для майбутнього розвитку економіки. Процес відновлення і зміцнення державного контролю за економічною діяльністю в Україні продовжився вже в умовах незалежності після 1991 року [50, с. 235].

Також активний розвиток сфери публічних закупівель покладено на 1988 рік, коли Держплан УРСР вперше застосував термін «державне замовлення» в рамках народногосподарського плану, згідно з яким виробничі завдання для підприємств визначалися централізовано. У перші роки незалежності, в період з 1991 по 1996 рік, державне замовлення втратило свою роль у регулюванні економіки та використовувалося лише для забезпечення потреб бюджетних установ. З часом почали з'являтися перші тендери, а в 1995 році було ухвалено Закон «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», який зобов'язував проводити відбір виконавців на конкурентних засадах. З 1997 року, готуючись до вступу в СОТ, Україна почала ухвалювати постанови Кабінету Міністрів, які регулювали організацію торгів, встановлювали пороги закупівель і створювали єдину систему закупівель [66, с. 112].

У 2000 році Верховна Рада України прийняла перший Закон «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», що детально врегулював процедури закупівель і вводив механізм оскарження їх результатів до спеціального органу. Однак ця система мала низку недоліків, що сприяло виникненню корупційних ризиків на всіх етапах процесу. Одним із прикладів корупційних зловживань стала діяльність П. Лазаренка, прем'єр-міністра України в 1990-х роках, який був обвинувачений у численних корупційних правопорушеннях. Такі протиправні діяння відбулись через відсутність прозорості системи управління публічними фінансами. Використовуючи своє службове становище, він організував схеми відкатів і привласнення державних коштів. Згодом П. Лазаренко був засуджений за відмивання грошей, шахрайство та здирництво, що призвело до втрати значних

державних ресурсів. Його корупційні практики стали символом непрозорості та неефективності управління публічними фінансами в Україні того періоду [193].

Ці проблеми стали важливим стимулом для подальших змін у сфері публічних закупівель, зокрема у галузі будівництва. Для врегулювання вище зазначених прогалин почали вводити кілька нормативно-правових актів, що регулювали публічні закупівлі. Одним із них був Закон України від 23 лютого 1999 року № 474/99-ВР «Про державні закупівлі», який визначав основні правила здійснення державних закупівель. Цей закон став основою для регулювання закупівель в Україні, спрямованою на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Однак із часом він виявився недостатньо адаптованим до сучасних вимог прозорості та конкурентності [50, с. 79].

Додатково діяла Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 року № 1685 «Про затвердження Порядку здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для державних потреб», яка також була важливим документом, що регламентувала основні принципи закупівель [50, с. 80].

Подальшим кроком було прийняття Постанови Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 року № 955 «Про затвердження Порядку здійснення державних закупівель», яка більш детально регулювала етапи тендерних процедур, проте все ще не відповідала європейським стандартам прозорості [50, с. 80].

Ці нормативно-правові акти забезпечували базові принципи проведення державних закупівель, але їхнє впровадження було обмежене недосконалим контролем, високим рівнем бюрократії та корупційними ризиками. Вагомі надії і перспективи були покладені на Закон України «Про здійснення державних закупівель» прийнятий у 2010 році. На той час цей Закон вважався важливим кроком до гармонізації практики з європейськими стандартами, хоч і потребував подальших удосконалень для забезпечення прозорості і боротьби з корупцією.

Зміни, що почалися після цього, набули ще більшого значення, особливо після Революції Гідності 2014 року, яка стала важливим етапом для

впровадження системи електронних закупівель. З 2015 року в Україні розпочалася реформа публічних закупівель, а також поетапне адаптування національного законодавства до норм *acquis* Європейського Союзу. Однією з умов на шляху до вступу України до ЄС було підписання Угоди про асоціацію 1 січня 2016 року, що передбачала створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Відповідно до цієї угоди, Україна зобов'язалася привести національні закони у сфері державних закупівель до стандартів Європейського Союзу [78].

У подальшому розвиток цієї системи отримав своє відображення у Законі України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (у редакції від 19 вересня 2019 року із подальшими змінами та доповненнями), який ввів важливі нововведення, зокрема механізм аномально низької ціни та спрощені процедури закупівель, що сприяли зменшенню бюрократичних бар'єрів і підвищенню ефективності процесів [59]. Цей закон також стимулював покращити електронну систему Прозоро, яка дозволила значно спростити процеси закупівель і зробити їх більш відкритими.

Враховуючи це, з 1 серпня 2016 року всі тендери, що перевищують порогові значення (від 200 тис. грн для товарів і послуг та від 1,5 млн грн для робіт), проводяться через систему Прозоро, що забезпечує їх конкурентність. Однак державні замовники мають можливість застосовувати переговорні процедури в окремих випадках, наприклад, при закупівлі творів мистецтва або у разі відсутності конкуренції на ринку. Що стосується допорогових закупівель, органи влади можуть або самостійно обирати постачальників, або проводити тендери з аукціоном. Проте лише 55% таких процедур є конкурентними, в той час як для надпорогових закупівель цей показник значно вищий — до 75% закупівель проводяться через відкриті тендери [90].

Як відомо, електронна система Прозоро була створена за принципом «всі бачать все», хоча певні тендери все ще не потрапляють до системи.

Враховуючи всі зміни в системі публічних закупівель, важливим аспектом залишається продовження реформ за цим напрямком, зокрема у галузі

будівництва, де публічні закупівлі відіграють значну роль у реалізації інфраструктурних проектів. Незважаючи на позитивні зміни, існують ще значні виклики, зокрема такі як корупція, непрозорість процесів і високий рівень бюрократії, що потребують подальшого вдосконалення законодавства та практики в цій галузі. Як перспективу, пропонуємо забезпечити повне оприлюднення всіх даних про допорогові закупівлі на платформі Прозоро, включаючи інформацію про замовників, умови закупівель, а також критерії оцінки пропозицій. Це можна досягти шляхом створення обов'язкової практики публікації звітів щодо кожної закупівлі з аналізом результатів, що дозволить залучити більше учасників і забезпечить більшу прозорість процесу.

*Третій елемент, який суттєво впливає на публічні закупівлі в Україні, — це інтеграція українського законодавства до норм *acquis* Європейського Союзу.* Інтеграція європейських стандартів у сферу публічних закупівель стала одним із ключових напрямків реформ в Україні після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році. Це зобов'язало Україну адаптувати своє законодавство до європейських стандартів, зокрема в частині закупівель, що є важливою складовою економічної інтеграції України до ЄС.

Один з основних елементів адаптації — це введення європейських процедур закупівель, які передбачають відкритість, конкурентність та прозорість. Наприклад, важливими стали такі інструменти як відкриті тендери і електронні закупівлі через систему Прозоро, які відповідають європейським вимогам щодо конкурентності та доступу до інформації. Це включає розширену вимогу до публічності тендерних процедур, що дозволяє більш ефективно контролювати витрати публічних коштів і зменшувати корупційні ризики. Однак, хоча система Прозоро працює на високому рівні, її ефективність у допорогових закупівлях все ще потребує покращення. Лише 55% таких закупівель є конкурентними, що свідчить про необхідність посилення механізмів для заохочення конкуренції в цих процедурах.

Таким чином, хоча адаптація українського законодавства до європейських стандартів уже принесла певні позитивні зміни в сферу публічних

закупівель, важливо продовжити вдосконалення існуючих механізмів та запровадити нові заходи для забезпечення повної інтеграції, що дозволить досягти максимального рівня прозорості та ефективності в управлінні публічними коштами в Україні.

Четвертий елемент, це практичні аспекти адміністративно-правового регулювання публічних закупівель. У практичному аспекті, адміністративно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва передбачає постійний контроль за виконанням контрактів, що є важливим для забезпечення якості виконаних робіт та дотримання бюджетних обмежень. Однак на практиці виникають труднощі, пов'язані з недостатнім контролем на етапі виконання робіт, що призводить до затримок і перевищення витрат. Тому важливим завданням є створення ефективних механізмів моніторингу та оцінки виконання проектів на всіх етапах — від підписання контракту до завершення робіт.

Існуючі нормативно-правові акти, що регулюють публічні закупівлі, включаючи механізми оскарження, також повинні бути вдосконалені, щоб забезпечити швидке і ефективне реагування на порушення законодавства та зловживання. У підсумку, для досягнення високої ефективності публічних закупівель у будівництві необхідно створити ефективніші механізми моніторингу, вдосконалити процедури контролю на всіх етапах реалізації проектів, а також підвищити кваліфікацію працівників органів державного контролю, щоб зменшити бюрократичні помилки і покращити прозорість та ефективність використання публічних коштів.

Крім того, важливим аспектом є навчання та підвищення кваліфікації представників державних органів, які здійснюють контроль за виконанням закупівель, що дозволить знизити рівень бюрократичних помилок і підвищити ефективність управлінських процесів. Після аналізу ключових елементів публічних закупівель у галузі будівництва, як об'єкта адміністративно-правового дослідження, можна стверджувати, що дана тема залишається надзвичайно актуальною та потребує подальшого вивчення, особливо в

контексті адаптації українського законодавства до європейських стандартів і підвищення ефективності управління публічними коштами. Публічні закупівлі в галузі будівництва мають важливе значення для забезпечення не лише економічної ефективності, а й для розвитку інфраструктури країни.

Одним із основних аспектів, що потребує подальшого дослідження, є моніторинг і контроль за виконанням контрактів у галузі будівництва. Хоча законодавство вже містить інструменти нагляду за виконанням умов тендерів, необхідно глибше дослідити, які саме механізми можуть забезпечити постійний та ефективний контроль на кожному етапі реалізації проекту. Зокрема, важливим є аналіз того, як адміністративно-правове регулювання може забезпечити більш активну роль незалежних аудитів і громадських інститутів в контролі за витратами публічних коштів.

Також варто звернути увагу на вдосконалення процедур оскарження результатів тендерів та швидкість реакції на порушення. Актуальним є питання, як адміністративно-правові норми можуть сприяти усуненню бюрократичних бар'єрів, що перешкоджають швидкому та ефективному оскарженню результатів тендерів.

У підсумку, подальше дослідження публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема з точки зору адміністративно-правового регулювання, стосується державної політики щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва за державні кошти та позики міжнародних організацій. Це включає розробку ефективних механізмів для контролю за витратами, забезпечення доступу до інформації та створення умов для залучення більшої кількості учасників у тендерні процедури.

1.3. Державна політика щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва за державні кошти та позики міжнародних організацій.

Державна політика щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва є ключовою для ефективного управління державними ресурсами та

розвитку інфраструктури країни. Вона відіграє особливу роль у впровадженні механізмів, що гарантують належне використання бюджетних коштів, а також створюють сприятливі умови для розвитку конкурентного середовища на ринку будівельних послуг. Це стає особливо важливим у контексті виконання великих інфраструктурних проектів, що фінансуються як за рахунок державного бюджету, так і завдяки позикам міжнародних організацій. Оскільки будівельна галузь є однією з найважливіших для економічного розвитку країни, створення ефективної політики у цій сфері має стратегічне значення.

Слід відмітити, що усвідомлення необхідності розвитку такої політики зумовлене зростанням обсягів державних витрат на будівництво, збільшенням обсягу міжнародного фінансування та необхідністю модернізації державних інфраструктурних об'єктів. У цей процес важливо залучати міжнародні фінансові організації, які забезпечують необхідні ресурси для великих проектів. Питання прозорості та ефективності використання цих коштів завжди залишається на порядку денному, що підкреслює важливість розвитку державної політики у цій сфері.

У наукових дослідженнях, таких як А.М. Бровдій та інших, державна політика, зокрема у галузі будівництва розглядається як інтеграційний механізм, що об'єднує нормативно-правові акти, управлінські стратегії, економічні інструменти та соціальні інтереси. Оскільки будівництво є основою для розвитку економіки, будь-яка державна політика, що стосується цієї сфери, має вплив на соціальну стабільність та економічний розвиток країни [10, с. 71].

Варто зазначити, що державна політика в даному контексті являє собою систему рішень і заходів, спрямованих на досягнення державних цілей у сфері будівництва, включаючи планування, фінансування, контроль та регулювання будівельної діяльності. Вона визначає напрямки розвитку інфраструктури, впливає на економічні та соціальні процеси, створюючи основи для забезпечення прозорості та конкуренції у цій сфері [96, с. 160].

Однак, важливо зазначити, що поняття державної політики у цій сфері не є статичною категорією, а є динамічним елементом, що змінюється відповідно до потреб суспільства, економічних умов та розвитку міжнародних стандартів.

У науковій літературі питання державної політики в галузі будівництва розглядається як важливий аспект забезпечення ефективного управління ресурсами та розвитку інфраструктури. Одна з таких думок представлена Н.В. Кулак, яка визначає державну політику як основу для створення законодавчих, економічних і соціальних інструментів, що забезпечують справедливе та ефективне використання ресурсів на всіх етапах будівництва [72, с. 52]. Це твердження справедливе, оскільки система управлінських та організаційних механізмів, про яку йде мова, дозволяє не тільки регулювати процеси будівництва, але й забезпечити належний контроль за ефективністю витрачання державних коштів. Дійсно, використання міжнародного фінансування є важливим фактором для великих інфраструктурних проектів, і належне законодавче регулювання цих процесів допомагає уникнути численних ризиків, пов'язаних із нецільовим використанням коштів або корупцією.

Зважаючи на ці аргументи, можна сказати, що позиція Н.В. Кулак є виваженою та логічною. Вона підкреслює важливість впровадження комплексних механізмів державного управління для досягнення ефективності в будівельних проектах. Проте варто зазначити, що окрім організаційних механізмів, ще необхідно активно удосконалювати правове середовище, яке регулює публічні закупівлі, адже не всі аспекти контролю за використанням ресурсів є досконалими на практиці.

Зважаючи на це, одним з важливих аспектів державної політики є забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва. Прозорість процедур публічних закупівель забезпечує відкритість, доступність та чіткість на всіх етапах процесу — від планування до реалізації будівельних проектів. У свою чергу, конкуренція серед постачальників будівельних послуг є ключовим елементом забезпечення ефективного використання коштів та підвищення якості робіт.

Згідно з дослідженням М.П. Коваліва, конкуренція дозволяє досягти зниження вартості проектів та підвищити рівень відповідальності учасників закупівель, забезпечуючи більшу ефективність у реалізації державних проектів [64, с. 115]. Це підтверджує важливість впровадження механізмів, що сприяють чесній конкуренції та створюють умови для рівноправної участі всіх суб'єктів ринку. Зниження вартості будівельних проектів у поєднанні з підвищенням відповідальності виконавців сприяє більш ефективному використанню бюджетних коштів, що є основним завданням державної політики у цій сфері.

З огляду на це, державна політика щодо забезпечення прозорості та конкуренції у будівництві включає комплекс заходів, які гарантують рівні умови для всіх учасників ринку. Це вимагає впровадження чітких правових норм і механізмів контролю, що забезпечують правильне використання бюджетних коштів і запобігають зловживанням. Важливим елементом цієї політики є електронні платформи для закупівель, такі як Прозоро, що дозволяють автоматизувати процеси тендерів, зменшити бюрократичні перешкоди та підвищити рівень конкуренції. Впровадження таких систем є частиною загального процесу модернізації державного управління та адаптації національних стандартів до європейських вимог.

У цьому контексті, особливо в галузі будівництва, де обсяг робіт може досягати значних розмірів і включати інфраструктурні проекти на національному рівні, прозорість і конкуренція набувають критичного значення. За умов великих державних інвестицій, забезпечення ефективного витрачання коштів стає ключовим фактором для підтримання стабільності економіки. Зокрема, проведення тендерів на виконання будівельних робіт повинно бути відкрите для широкого кола учасників, що дає можливість вибору найбільш ефективних і кваліфікованих підрядників.

До того ж, державна політика у цій сфері повинна включати забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам. Це дозволяє створити умови для залучення міжнародних фінансів і позик, що є важливими інструментами для виконання великих інфраструктурних проектів.

Однак, питання прозорості витрат і ефективності використання цих коштів є одними з найбільш важливих у процесі фінансування таких проектів.

У процесі реалізації інфраструктурних проектів, фінансованих як за рахунок державних коштів, так і через позики міжнародних організацій, часто виникають як позитивні, так і негативні приклади використання фінансових ресурсів. Розглянемо кілька таких прикладів, включаючи як національні, так і міжнародні проекти, для більш детального аналізу.

До позитивних прикладів можна віднести будівництво нового терміналу в аеропорту Бориспіль (Київ, Україна): В Україні, на базі аеропорту Бориспіль, було реалізовано великий інфраструктурний проект — будівництво нового терміналу D [123]. Проект був фінансований державними коштами, що дозволило суттєво збільшити пропускну здатність аеропорту, створити нові робочі місця та покращити якість обслуговування пасажирів. Однак, важливим аспектом цього проекту є висока прозорість та підзвітність на всіх етапах — від планування до виконання робіт. Завдяки цьому, проект не тільки виправдав сподівання, а й став прикладом ефективного використання бюджетних коштів.

Також позитивним прикладом є ремонт і реконструкція доріг (Міжнародний проект «Ремонт доріг в Україні»): Завдяки державному фінансуванню були реалізовані численні програми для ремонту та реконструкції ключових доріг національного значення. Важливою частиною таких проектів стало забезпечення відкритості процедур публічних закупівель та зниження рівня корупції в рамках тендерів [142]. Це стало можливим завдяки активному використанню електронних систем, таких як Прозоро, що дозволило зменшити кількість зловживань та забезпечити належний контроль за витрачанням державних коштів.

Незважаючи на позитивні приклади ефективного використання публічних коштів у будівництві, існують й негативні ситуації, які яскраво підкреслюють необхідність посилення механізмів адміністративно-правового контролю та прозорості в сфері публічних закупівель.

Вважаємо за необхідне згадати будівництво олімпійського стадіону в Києві (стадіон «Олімпійський»): Хоча цей проект був частково фінансований державними коштами, його реалізація супроводжувалась численними затримками та перевищенням початкових кошторисів. Аналіз ситуації показав, що низька прозорість у процедурах публічних закупівель, а також зловживання під час вибору підрядників та неефективне управління проектом стали основними причинами фінансових збитків [20].

Одним із найбільш тривожних аспектів став високий рівень корупційних зловживань на етапі вибору підрядників та забезпечення виконання робіт.

Розслідування показали, що тендерні процедури на виконання робіт з реконструкції стадіону не були достатньо прозорими, а вибір підрядників часто здійснювався без належного врахування кваліфікаційних вимог і прозорих критеріїв. У результаті з'ясувалося, що частина коштів була витрачена на неякісні матеріали і роботу, а також на приховані платежі за «послуги посередників», що фактично не виконували жодних зобов'язань. Це вказує на серйозні недоліки в системі контролю за використанням публічних коштів, де корупційні ризики були високими через недостатню прозорість тендерних процедур. Відсутність належного моніторингу та контролю за витратами, на всіх етапах, сприяла значним фінансовим збиткам та підриву довіри до державних інститутів.

Цей приклад вказує на важливість розробки нових інструментів та механізмів для забезпечення прозорості в публічних закупівлях, особливо у таких великих і фінансово значущих проектах, як будівництво та реконструкція інфраструктурних об'єктів. Наявність таких проблем у процесах закупівель підкреслює важливість прозорості на всіх етапах — від тендерних процедур до остаточного виконання робіт.

Іншим прикладом є Реконструкція Херсонського морського порту стала прикладом неефективного використання публічних коштів, зокрема через значне перевищення витрат та затримки у виконанні робіт. Проблеми почалися ще на етапі підготовки тендерних процедур, а зловживання на етапах

виконання робіт лише погіршили ситуацію. Витрати на цей проект були значно перевищені через неефективне управління та недостатній контроль за тендерними процедурами. Корупційні зловживання мали місце на всіх етапах проекту, починаючи від підготовки тендерів і закінчуючи самим виконанням робіт. У результаті, після закінчення реконструкції порту, країна отримала не тільки дорожчий проект, але й занижену якість виконаних робіт [124].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що будівництво та реконструкція інфраструктурних об'єктів, зокрема таких великих, як стадіон «Олімпійський» у Києві та Херсонський морський порт, показують критичні проблеми в управлінні публічними закупівлями, що призводять до значних фінансових збитків і підривають довіру до державних інститутів. Ці приклади чітко вказують на наявність серйозних недоліків у процедурі вибору підрядників, які сприяють корупційним зловживанням. У обох випадках процедура тендерів була неповністю прозорою, а вибір підрядників часто здійснювалася без належної оцінки кваліфікацій та без прозорих критеріїв. Це створило сприятливі умови для прихованих платежів посередникам і використання неякісних матеріалів і робіт, що суттєво збільшило витрати на проект, порушивши його початковий бюджет.

З метою усунення зазначених недоліків в Україні була введена система електронних закупівель Прозоро, мета якої полягала у забезпеченні прозорості, відкритості та зниження корупційних ризиків у державних тендерах. Але навіть у її рамках трапляються негативні випадки, коли система не забезпечує повного ефекту в контролі за витратами і якістю виконаних робіт. Зокрема, прозорі процедури та публічний доступ до інформації не завжди гарантують належну ефективність у реалізації великих інфраструктурних проектів [159].

Одним із таких прикладів став випадок із реконструкцією мосту через річку Дніпро в Києві. Хоча для вибору підрядника використовувалась система Прозоро, що забезпечувала відкритість процедур та конкуренцію, підрядник, який виграв тендер, пропонував найнижчу ціну, не зважаючи на низьку оцінку за якість. Як результат, проект зіштовхнувся з серйозними проблемами на етапі

виконання робіт, зокрема з використанням неякісних матеріалів і затримками у будівництві [101].

Цей випадок чітко демонструє, що навіть у системі з прозорими тендерами можливі негативні наслідки, якщо основний акцент робиться на мінімальній вартості, а не на комплексній оцінці якості, кваліфікації підрядника та його здатності виконати проект на належному рівні. Важливо зазначити, що система Прозоро хоч і була задумана для боротьби з корупцією та неефективними закупівлями, але недостатньо враховує важливість вибору на основі довгострокової якості і професіоналізму, що призводить до ситуацій, коли низька вартість перемоги у тендері стає причиною неякісного виконання робіт і подальших фінансових втрат.

У цьому контексті, для запобігання негативним випадкам, коли система не забезпечує повного ефекту в контролі за витратами та якістю виконаних робіт, необхідно посилити адміністративно-правове регулювання публічних закупівель. Прозорі тендерні процедури та публічний доступ до інформації, хоча й є важливими інструментами, не можуть гарантувати належну ефективність без належного контролю за виконанням проектів. Важливо впровадити більш суворі механізми оцінки кваліфікації підрядників, враховувати довгострокову перспективу якості робіт, а також забезпечити постійний моніторинг і контроль на всіх етапах реалізації великих інфраструктурних проектів. Вважаємо посилення відповідальності за порушення та вдосконалення нормативно-правової бази дозволить забезпечити не лише прозорість, а й реальний контроль за ефективним використанням державних коштів, що значно зменшить ризик виникнення таких негативних ситуацій у майбутньому.

Додатково, щоб забезпечити ефективність великих інфраструктурних проектів, зокрема за участю міжнародних організацій, необхідно вдосконалити механізми контролю та управління, що дозволить реалізувати потенціал цих проектів без виникнення негативних наслідків. Важливим є не лише впровадження нових регуляцій, а й забезпечення ефективної взаємодії між

національними органами влади та міжнародними партнерами, що створює умови для успішної реалізації великих будівельних ініціатив. Ось декілька прикладів, які ілюструють як позитивні, так і негативні аспекти проведення великих проектів за участю міжнародних організацій у галузі будівництва.

Приклад 1. Проект реконструкції міжнародного аеропорту «Бориспіль», який фінансувався за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), є позитивним прикладом співпраці між Україною та міжнародними організаціями. ЄБРР надав кредитні ресурси, а також технічну підтримку в рамках тендерних процедур, що сприяло впровадженню прозорих закупівель та зниженню корупційних ризиків. Завдяки цій підтримці були реалізовані важливі етапи реконструкції, зокрема оновлення терміналів, поліпшення інфраструктури та забезпечення більш високих стандартів безпеки [58; 77, с. 90].

Позитивним аспектом цього проекту є ретельний контроль за витратами та прозорі тендерні процедури. Всі закупівлі здійснювались через електронну систему, що забезпечило конкурентний процес вибору підрядників. Однак негативним аспектом є те, що частина робіт затяглася через бюрократичні процедури і проблеми з наданням дозвільних документів на різних етапах. Це викликало певні затримки в реалізації проекту та додаткові витрати.

Приклад 2. Будівництво нової об'їзної дороги в Одесі, що здійснювалося за підтримки Світового банку та кошти грантового фінансування (grant funding). Проект передбачав створення нової транспортної інфраструктури, що знижувала б навантаження на міські вулиці та сприяла розвитку регіональної економіки. Світовий банк фінансував проект, а також надавав технічну допомогу в організації тендерів і виборі підрядників [76].

Однак, як показує досвід цього проекту, незважаючи на залучення міжнародної організації, процес реалізації знову стикався з проблемами в управлінні. Використання міжнародних стандартів не завжди відповідало умовам і вимогам місцевого законодавства, що ускладнювало процес закупівель. Крім того, затримки в отриманні необхідних дозвільних документів,

а також зміни в плануванні проекту призвели до додаткових витрат, що не були закладені в початковий бюджет. Це вказує на проблему несумісності між міжнародними стандартами та національними вимогами в сфері публічних закупівель [76, с. 634].

Приклад 3. Сучасним прикладом відновлення інфраструктури, яке відбувається за міжнародним фінансуванням, є проекти відновлення територій, що постраждали внаслідок вторгнення російських військ в Україну у 2022 році, зокрема в містах Буча, Ірпінь та Гостомель, які стали епіцентрами бойових дій на Київщині. Ці населені пункти, що були частково або повністю зруйновані, потребували комплексного відновлення, і міжнародні організації, такі як Світовий банк, Європейський Союз, а також окремі країни-партнери, активно залучилися до процесу фінансування відновлення та реконструкції критичної інфраструктури [14].

Процес відновлення був ініційований одразу після звільнення цих територій від окупації в квітні 2022 року. За підтримки міжнародних партнерів було виділено значні кошти для ремонту та відновлення зруйнованих доріг, мостів, житлових будинків, а також відновлення водо- та енергозабезпечення. Європейський Союз, зокрема, виділив гранти на реконструкцію ключових інфраструктурних об'єктів, а також для сприяння відновленню місцевої економіки через підтримку малих та середніх підприємств.

Водночас цей процес супроводжувався певними викликами, які підкреслюють важливість вдосконалення системи управління такими проектами. Однією з основних проблем стало залучення до відновлення проектів, де більшість підрядників не мала досвіду в умовах поствоєнної відбудови, що ускладнило забезпечення швидкого та ефективного виконання робіт. Це стало наочним підтвердженням необхідності розвитку нових механізмів управління відновлювальними проектами, які б забезпечували не тільки прозорість та ефективність, але й гарантовану якість виконаних робіт.

Зазначений процес відновлення вказує на важливість не тільки фінансування, але й розробки комплексної стратегії, яка враховує не лише

технічні аспекти відновлення, але й соціальні, екологічні та економічні чинники. Одним із важливих аспектів цього відновлення є підтримка місцевих громад через інвестиції в освіту, медицину та створення умов для соціального розвитку, що стане основою для стабільності на цих територіях.

Цей приклад, що відбувається в реальному часі, підкреслює необхідність удосконалення процесів управління міжнародним фінансуванням та оптимізації механізмів взаємодії між державою, міжнародними організаціями та місцевими органами влади. Тільки завдяки інтегрованому підходу до відновлення інфраструктури можна забезпечити сталий розвиток і відновлення на цих територіях у найближчі роки.

У вищезгаданих прикладах видно, що хоча участь міжнародних організацій у великих інфраструктурних проектах може забезпечити додаткові ресурси та високий рівень технічної підтримки, реалізація таких проектів все ж таки стикається з низкою проблем. Однією з основних причин є несумісність міжнародних стандартів і процедур з національними умовами, що інколи спричиняє затримки та додаткові витрати [46].

Крім того, навіть у присутності міжнародних партнерів, існують проблеми з координацією між різними учасниками проекту, що може знижувати ефективність використання ресурсів. Тому важливим є забезпечення ефективного адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва, яке дозволить гармонізувати національні умови з міжнародними стандартами та мінімізувати ризики.

Необхідно зазначити, що для успішної реалізації проектів, фінансованих міжнародними організаціями, важливо вдосконалити систему публічних закупівель на національному рівні, щоб забезпечити більш ефективний контроль за витратами та використанням коштів. Адаптація міжнародних стандартів до реалій національного законодавства має враховувати специфіку кожного проекту, забезпечуючи при цьому прозорість і відповідальність на всіх етапах — від підготовки тендеру до виконання робіт. Це включає також

зміцнення адміністративно-правового регулювання, що дозволить встановити чіткі механізми контролю за витратами та результатами проектів [157].

Окрім цього, важливо зміцнити адміністративно-правове регулювання та розвивати інституційну спроможність для здійснення моніторингу та аудиту великих інфраструктурних проектів. Це допоможе уникнути затримок та перевитрат, що часто виникають через недостатню координацію між органами влади та підрядниками. Ефективне регулювання дозволить створити умови для швидшої реалізації проектів і зниження фінансових та адміністративних ризиків.

Таким чином, попри позитивні результати, такі проекти потребують удосконалення механізмів взаємодії між державою, міжнародними організаціями та підрядниками для забезпечення максимальної ефективності і зниження фінансових та адміністративних ризиків. Без належного адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва, ці проекти не можуть досягти бажаного рівня ефективності та сталості.

Здійснене дослідження публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема у контексті великих інфраструктурних проектів за участю міжнародних організацій, дозволяє сформулювати кілька важливих наукових висновків, які мають суттєве значення для розвитку ефективної адміністративно-правової політики в Україні.

Важливим аспектом є те, що, хоча система публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема через використання електронних платформ, таких як Прозоро, забезпечує певну прозорість і доступність процедур, ефективність реалізації великих інфраструктурних проектів досі стикається з певними проблемами. Зокрема, відсутність чітких механізмів контролю за виконанням проектів, недосконале законодавство та низька координація між різними учасниками процесу призводять до затримок у реалізації проектів і перевищення витрат. Це ще раз підкреслює необхідність удосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель.

Перше, що необхідно посилити, це законодавче регулювання, яке буде орієнтоване на гармонізацію міжнародних стандартів з національними умовами. Відповідно до досліджених практик, таких як проект реконструкції стадіону «Олімпійський», проблема полягає в тому, що недостатньо ефективно використовуються існуючі механізми оцінки кваліфікації підрядників. Пропонуємо конкретно вдосконалити Закон України «Про публічні закупівлі» шляхом уточнення критеріїв для оцінки пропозицій, яке включатиме:

- чітке визначення мінімальних вимог до кваліфікації підрядника, зокрема наявність сертифікатів відповідності міжнародним стандартам, досвід виконання подібних проектів, позитивні відгуки з попередніх проектів;
- визначення вимог до якості використовуваних матеріалів, їх відповідність міжнародним стандартам безпеки та екологічним вимогам;
- чітку оцінку здатності підрядника дотримуватися встановлених термінів, зокрема врахування можливих затримок через непередбачувані обставини, таких як затримки з поставками або погодні умови;
- оцінку доцільності витрат, зокрема обґрунтування економічної вигоди в контексті найменших витрат при максимальній якості;
- врахування впливу на навколишнє середовище та місцеві громади, включаючи умови праці та інклюзивні практики.

Разом для досягнення більшої ефективності в управлінні великими інфраструктурними проектами необхідно вдосконалити механізми координації між державними органами влади, міжнародними організаціями, підрядниками та громадськістю. За прикладом проектів, таких як відновлення інфраструктури в Бучі та Ірпіні, проблема часто полягає в тому, що координація між місцевими органами влади та міжнародними фінансовими установами не завжди забезпечує своєчасне виконання завдань, тому пропонується:

1. *Створити єдиний координаційний орган.* Для забезпечення координації між усіма учасниками проекту пропонується створення незалежного координаційного органу, який відповідатиме за всі етапи реалізації проекту — від планування до фінансування і контролю.

2. *Включити громадськість в процес моніторингу.* Важливим аспектом є активне залучення громадських організацій і незалежних експертів до процесу моніторингу виконання робіт. Це забезпечить прозорість і дасть змогу вчасно виявляти можливі порушення, зловживання чи затримки.

3. *Визначити ролі і відповідальність.* Чітке визначення ролей і відповідальності кожного учасника процесу дозволить зменшити можливість непорозумінь і підвищить ефективність виконання проектів.

Для ефективної реалізації запропонованих ініціатив та уникнення попередніх помилок, необхідно також удосконалити механізми контролю і моніторингу великих інфраструктурних проектів. Зокрема, пропонуємо створення спеціалізованих інститутів аудиту, що здійснюватимуть постійний контроль за відповідністю вимогам законодавства та ефективністю витрачання ресурсів на всіх етапах проекту. Окрім того, важливим кроком є впровадження регулярного незалежного моніторингу, що включатиме перевірки не лише на етапах тендеру, а й під час реалізації проектів, зокрема щодо виконання умов контрактів та якості робіт. Такий підхід дозволить забезпечити прозорість і своєчасне виявлення можливих порушень, що підвищить загальну ефективність управління великими інфраструктурними проектами.

Окремим питанням є забезпечення відкритості публічних закупівель для іноземних учасників підрядників-нерезидентів. Відповідно до п.37) ч.1 статті 1 Закону України «Про публічні закупівлі» учасником процедури закупівлі є резидент або нерезидент, у тому числі об'єднання учасників. Для цілей цього Закону до об'єднання учасників належать: окрема юридична особа, створена шляхом об'єднання юридичних осіб - резидентів; окрема юридична особа, створена шляхом об'єднання юридичних осіб (резидентів та нерезидентів); об'єднання юридичних осіб - нерезидентів із створенням або без створення окремої юридичної особи.

У той же час на практиці з'являється необхідність поєднати економічні можливості нерезидентів та резидентів, але законодавець вимагає для такої форми об'єднання учасників обов'язково створювати окрему юридичну особу.

За таких умов, наприклад, для різних будівельних проектів та закупівель необхідно б було створювати окрему юридичну особу, що недоцільно. Так наприклад, без створення юридичної особи, може бути учасником об'єднання нерезидентів. Відтак має місце очевидна дискримінація вітчизняного учасника у порівнянні з іноземним (нерезидент), який може об'єднатись з нерезидентом і не створювати юридичної особи. Будь-які додаткові пояснення такій ситуації відсутні. Тому обгрунтованою буде пропозиція внести зміни в статтю 1 частину 1 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо спільної участі резидентів та нерезидентів у публічних закупівлях, без створення юридичної особи.

Ураховуючи важливість удосконалення адміністративно-правового регулювання в сфері управління великими інфраструктурними проектами, пропонується ряд конкретних заходів, спрямованих на підвищення ефективності та прозорості процесів:

1. Необхідно вдосконалити законодавство щодо електронних тендерів, забезпечивши більшу гнучкість електронних процедур та введення додаткових заходів для визначення підрядників відповідності кваліфікаційним вимогам, що дозволить підвищити ефективність публічних закупівель у будівництві.

2. Створити механізм для оперативного реагування на порушення, зокрема через спеціальні технічні комісії для розслідування неякісного виконання робіт чи порушень у процедурах закупівель.

3. Інтеграція міжнародних стандартів у національне законодавство для гармонізації вимог і зниження неузгодженостей між національними та міжнародними практиками.

4. Доповнити статтю 1 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо спільної участі резидентів та нерезидентів у публічних закупівлях, без створення юридичної особи, що дозволить усунути дискримінацію учасників та покращить конкуренцію та ефективність публічних закупівель.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є надзвичайно важливим кроком для забезпечення ефективності та

сталості великих інфраструктурних проектів в Україні. Для досягнення бажаних результатів необхідно синергічно поєднувати національні та міжнародні стандарти, посилюючи контроль та забезпечуючи прозорість процедур. Розроблені заходи, такі як удосконалення законодавчих ініціатив, створення ефективних координаційних органів та впровадження незалежного моніторингу, дозволять не лише мінімізувати фінансові та адміністративні ризики, а й забезпечити сталий розвиток інфраструктури, що є основою для економічного зростання та соціальної стабільності. Отже, сприяння розвитку сучасної та ефективної адміністративно-правової політики у цій сфері є ключовим фактором успіху в реалізації великих інфраструктурних проектів, що сприятиме інтеграції України в глобальну економіку та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Висновки до розділу 1

У процесі дослідження публічних закупівель у галузі будівництва були проаналізовані ключові аспекти адміністративно-правового регулювання цієї сфери, а також проблеми та виклики, що виникають у зв'язку з неефективністю існуючої системи.

Зроблено аналіз наукових поглядів і нормативно-правових актів, що стосуються публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема визначено важливість цього механізму для економічного розвитку країни. У рамках дослідження було розглянуто різноманітні трактування публічних закупівель, зокрема з точки зору вчених, таких як О.І. Баранов, М. Коваліва та С. Єсімова. Вчені підкреслили важливість прозорості та конкуренції в процесах закупівель для забезпечення ефективності використання публічних фінансів і запобігання корупційним ризикам. Також було проаналізовано сучасні підходи до визначення сутності публічних закупівель, що дозволило поглиблено зрозуміти цю категорію в контексті адміністративно-правових відносин.

Запропоновано авторське визначення поняття «публічні закупівлі у галузі будівництва», яке узагальнює правові, організаційні та адміністративні аспекти цієї системи. Це визначення акцентує увагу на необхідності забезпечення конкуренції та прозорості через використання сучасних електронних систем, таких як Прозоро, і підвищення ефективності закупівель шляхом автоматизованих алгоритмів і технологій на основі штучного інтелекту. Дослідження також підкреслює важливість постійного вдосконалення адміністративно-правових процедур для забезпечення належного контролю за виконанням контрактів, що дозволить зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність використання публічних коштів.

Підтверджено важливість удосконалення електронної системи Prozorro, зокрема через інтеграцію інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, для підвищення ефективності та прозорості публічних закупівель у галузі будівництва. Удосконалення цієї системи дозволить не лише автоматизувати оцінку пропозицій, але й надавати можливість швидшого та точнішого виявлення аномально низьких цін, а також підвищити якість вибору підрядників. Використання аналітичних інструментів на основі штучного інтелекту забезпечить значне зниження людського фактора, покращить процес моніторингу виконання контрактів і, як результат, призведе до більш об'єктивної оцінки та підвищення конкурентоспроможності на ринку будівельних послуг. Цей підхід сприятиме не лише оптимізації витрат публічних коштів, а й створенню більш ефективних і справедливих умов для всіх учасників процесу закупівель, забезпечуючи високий рівень соціально-економічної безпеки на національному рівні.

На основі проведеного дослідження виділено особливості публічних закупівель у галузі будівництва, до яких відносяться детальне регулювання кожного етапу закупівель для забезпечення прозорості та ефективності, встановлення чітких технічних вимог і стандартів, високий рівень державного контролю та нагляду, впровадження електронних систем закупівель, правова відповідальність учасників, замовників та інших суб'єктів процесу публічних

закупівель, а також гнучкість та адаптація до змін ринкових умов. Ці особливості є важливими, оскільки вони сприяють забезпеченню ефективного використання публічних коштів, підвищенню рівня конкуренції, зменшенню корупційних ризиків і забезпеченню належної якості виконуваних робіт. Застосування цих аспектів полегшує розуміння та практичне застосування адміністративно-правових механізмів у сфері будівельних закупівель, створюючи умови для підвищення прозорості та ефективності управління державними ресурсами.

Підтверджено, що публічні закупівлі у галузі будівництва є комплексною системою адміністративно-правових відносин, що включають не лише правові, а й організаційні та економічні аспекти. Вони регулюються нормами національного законодавства, зокрема Законом України «Про публічні закупівлі», який чітко визначає механізми проведення тендерів, укладання контрактів та оскарження результатів процедур.

Особливу увагу приділено запровадженню ефективних механізмів моніторингу та контролю за виконанням контрактів у публічних закупівлях, що підкреслює важливість організаційних структур для постійного нагляду на всіх етапах реалізації проектів. Дослідження адміністративно-правових механізмів вказує на необхідність подальшого вдосконалення належного урядування, процедур моніторингу, оцінки виконання проектів та механізмів оскарження дій замовника, тендерної документації та результатів тендерів, що сприятиме відкритості та покращенню ефективності використання публічних коштів у будівельній галузі.

Установлено особливості адміністративно-правових відносин публічних закупівель у галузі будівництва, до яких віднесено: комплексність процедур і багатоступінчатість регулювання; специфіка технічних вимог і стандартів; високий рівень державного контролю та нагляду; впровадження електронних закупівель для зменшення бюрократії та підвищення прозорості; правова відповідальність учасників і замовників; гнучкість правового регулювання, яке адаптується до змін ринкових умов. Ці елементи відображають публічні

закупівлі у галузі будівництва як об'єкта адміністративно-правового дослідження, оскільки забезпечують прозорість, підвищення ефективності використання публічних коштів та зменшення ризиків корупційних порушень. Вони сприяють оптимізації процесів закупівель, забезпечують законність та контроль за виконанням умов контрактів, що є ключовим для ефективного розвитку інфраструктурних проектів та стабільності економіки в цілому.

Вперше досліджено державну політику щодо забезпечення ефективності публічних закупівель у галузі будівництва як основи для належного управління ресурсами та розвитку інфраструктури. Розглянуто важливість забезпечення прозорості та конкурентності на всіх етапах процедур публічних закупівель, що дозволяє мінімізувати корупційні ризики та підвищити ефективність використання державних коштів. Визначено необхідність удосконалення законодавчого середовища для посилення контролю за витратами, що дозволить створити більш сприятливі умови для розвитку галузі та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Досліджено роль електронних платформ, таких як Прозоро, у підвищенні рівня відкритості тендерних процедур, автоматизації процесів та зниженні бюрократичних бар'єрів. Визначено, що створення чітких критеріїв для оцінки пропозицій та забезпечення доступу до інформації про закупівлі є необхідними для стимулювання конкурентного середовища і досягнення зниження вартості проектів при підвищенні якості виконуваних робіт.

Подано аналіз важливості позик міжнародних організацій у фінансуванні великих інфраструктурних проектів. Оцінено, як міжнародні фінансові організації сприяють наданню ресурсів для великих проектів, таких як реконструкція аеропорту «Бориспіль» чи об'їзної дороги в Одесі. Виявлено, що, незважаючи на позитивний ефект міжнародного фінансування, на практиці виникають проблеми через недостатню координацію між національними органами влади та міжнародними партнерами, що призводить до затримок і перевищення витрат. Це підкреслює необхідність удосконалення механізмів моніторингу та координації для досягнення ефективної реалізації проектів.

Запропоновано доповнити статтю 1 Закону України «Про публічні закупівлі» положенням щодо спільної участі резидентів та нерезидентів у публічних закупівлях, без створення юридичної особи, що дозволить усунути дискримінацію учасників та покращить конкуренцію та ефективність публічних закупівель.

Акцентовано увагу на тому, що подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на вдосконалення механізмів публічних закупівель у галузі будівництва через розробку нових адміністративно-правових норм, що дозволяють підвищити рівень конкуренції та зменшити адміністративні бар'єри для учасників процесу закупівель. Це забезпечить не лише ефективне використання публічних коштів, але й сприятиме розвитку національної інфраструктури, будівельної галузі та економіки в цілому.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА

2.1. Нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.

В Україні публічні закупівлі у галузі будівництва мають особливу значущість через високий рівень державних інвестицій у будівельні проекти та інфраструктуру. Нормативно-правове регулювання цієї сфери виступає важливим фактором забезпечення ефективності та прозорості процесу, а також запобігання корупційним ризикам.

З огляду на важливість публічних закупівель, зокрема у будівельній галузі, варто зазначити, що нормативно-правове регулювання цих процесів розвивалося паралельно з формуванням правової системи України після здобуття незалежності. Основні нормативні документи, що регулюють публічні закупівлі в будівництві, охоплюють як загальні правила закупівель, так і специфічні норми, які стосуються безпосередньо будівельної діяльності. Для комплексного дослідження цієї теми вважаємо за необхідне звернути увагу на нормативні акти, які визначають правові засади функціонування публічних закупівель та специфічні документи, що регулюють будівництво. Обидва ці комплекси документів мають не лише окреме значення, а й взаємозалежну роль у забезпеченні ефективності та прозорості закупівель у будівництві.

Як відомо, публічні закупівлі в Україні є важливим елементом системи державного управління, оскільки вони становлять основний інструмент витрачання державних коштів для забезпечення функціонування органів влади та реалізації державних і муніципальних програм. Після здобуття незалежності в 1991 році Україна зіткнулася з необхідністю створення відповідної законодавчої бази для регулювання публічних закупівель. Початок формування цієї бази можна віднести до середини 1990-х років, коли країна почала адаптувати свої економічні механізми до ринкових умов, зокрема в

закупівельних процесах. Одним із перших кроків стало прийняття Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» (втратив чинність) [106], який визначав основні принципи проведення закупівель і встановлював механізми здійснення тендерних процедур для державних органів. Однак цей закон не забезпечував ефективного контролю та прозорості, що призводило до корупційних проявів і неефективного використання державних коштів.

Беручи до уваги це, з початку 2010-х років в Україні розпочалася серйозна реформа публічних закупівель, яка мала на меті покращення ефективності витрат державних коштів та забезпечення прозорості на всіх етапах закупівель. Одним із важливих етапів стало прийняття Закону України «Про державні закупівлі» (втратив чинність) [104], який визначав загальні принципи проведення закупівель у державному секторі. Закон базувався на досвіді ЄС та інших країн і дозволив значно підвищити прозорість і конкуренцію на ринку публічних закупівель. Проте, попри свої значні переваги, він не забезпечував повної відкритості та залишав можливості для зловживань і корупційних схем. У результаті цього законотворці протягом тривалого часу працювали над удосконаленням нормативно-правової бази.

Важливим етапом цього процесу стала інтеграція з правовою системою Європейського Союзу, що завершилася прийняттям нового Закону України «Про публічні закупівлі» [119], який став основним нормативним документом, який визначив нову систему публічних закупівель в Україні. Він запровадив принципи прозорості, відкритості та доступності для всіх учасників процесу закупівель. В додаток одним із найбільших досягнень стало впровадження обов'язкової електронної системи для проведення закупівель через систему Прозоро, яка значно знизилася можливість для корупції, підвищила відкритість процедур закупівель і зробила їх доступними для громадськості. Крім того, система дозволила прискорити процеси закупівель, знизити витрати на адміністрування тендерів і покращити контроль за виконанням державних контрактів.

Продовжуючи реформи, Україна напрацьовувала законодавство та процедури у сфері публічних закупівель. Зокрема у 2019 році було внесено зміни до Закону «Про публічні закупівлі», що стосуються вдосконалення процедур тендерних пропозицій і нових підходів до роботи з тендерами для малих та середніх підприємств.

Важливим кроком у цьому процесі стала і стратегія розвитку публічних закупівель в Україні, яка охоплює період з 2024 по 2026 роки. Ця стратегія була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2024 року № 76-р і затверджує операційний план її реалізації на 2024–2025 роки. Вона окреслює ключові напрями подальших реформ, зокрема розвиток електронних торгів, посилення контролю за виконанням державних контрактів та боротьбу з корупцією, що має на меті не лише підвищити ефективність державних закупівель, а й забезпечити ще більшу відкритість та прозорість у їх здійсненні [121].

Попри значні досягнення у сфері публічних закупівель, в Україні існують проблеми, що потребують вдосконалення нормативно-правового регулювання, особливо в галузі будівництва.

Оскільки будівельні проекти є одними з найбільш витратних і технічно складних у сфері публічних закупівель, для них встановлені особливі вимоги та стандарти. У цьому контексті доцільно розглянути основні законодавчі акти та підзаконні нормативні документи, що регулюють закупівлі в будівництві, забезпечують виконання будівельних норм і вимог до якості робіт, а також сприяють ефективному використанню державних коштів.

Перші нормативно-правові документи, які стосуються будівельної сфери, беруть свій початок з 1991 року, тоді Україна зіткнулася з необхідністю трансформації свого законодавства, яке було в основному засноване на радянських нормах. В умовах, коли питання безпеки, якості та сталості інфраструктури стали надзвичайно важливими, процеси правової адаптації в будівництві стали особливо критичними. Створення нормативно-правової бази для будівництва в Україні було націлене на забезпечення високих стандартів у

проектуванні, спорудженні та експлуатації будівель, а також на інтеграцію з міжнародними стандартами та тенденціями розвитку цієї галузі.

Одним із перших кроків у формуванні законодавства в будівельній сфері став Закон України «Про будівельні норми», який визначав загальні технічні вимоги до будівельних робіт, проектування та застосування матеріалів і конструкцій [103]. Цей закон став основою для подальшого формування правового поля в галузі, охоплюючи всі основні аспекти — від проектування до виконання будівельних робіт. Він встановлював стандарти, які відповідали вимогам національного і міжнародного рівня, визначаючи технічні характеристики будівель та інженерних мереж. Паралельно з цим, важливим кроком стало прийняття Закону України «Про основи містобудування», який визначав загальні принципи містобудівної політики, процедури планування забудови і розвитку територій [125]. Цей акт став основою для створення надійної і безпечної забудови в містах і селищах, заклавши правову основу для планування забудови та розробки проектної документації.

Однак, з урахуванням розвитку економіки та змін у міжнародних стандартах, у 2000-х роках в Україні зросла потреба в удосконаленні нормативної бази будівництва, щоб узгодити її з європейськими вимогами. Одним із важливих кроків стало прийняття Закону України «Про архітектурну діяльність» [102], який регулював правові аспекти проектування та архітектурної діяльності, визначаючи правила розробки проектної документації та взаємодії між замовниками та підрядниками. Цей закон сприяв більш чіткій організації архітектурних конкурсів та реалізації інвестиційних проектів.

Водночас зросла потреба у створенні нових нормативних актів, що відповідають вимогам міжнародного ринку. Так, у 2017 році був прийнятий Закон України «Про енергетичну ефективність будівель», який встановив нові вимоги до енергоефективності будівель, включаючи теплоізоляцію та збереження енергетичних ресурсів [105]. Крім того, для підвищення енергоефективності будівель був затверджений Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

України від 11.07.2018 № 169 «Про затвердження Методики визначення енергетичної ефективності будівель», який встановлює основні принципи оцінки енергетичної ефективності будівель [108]. Цей документ визначає критерії для розрахунку енергетичних витрат та енергозбереження в процесі проектування, будівництва та експлуатації будівель, сприяючи оптимальному використанню ресурсів і зниженню енергоспоживання. Затвердження цієї методики є важливим кроком у напрямку реалізації національної політики з енергоефективності та сталого розвитку публічних закупівель в будівельному секторі.

Таким чином, можна стверджувати, що з 2010-х років, з урахуванням євроінтеграційних процесів, в Україні були ініційовані серйозні реформи, які стосувалися нормативно-правового регулювання будівництва та публічних закупівель. Одним із важливих етапів для галузі будівництва стало прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» та системи Прозоро, які сприяли зміни в Державних будівельних нормах (ДБН), що стосуються нових технологій, безпеки будівель та енергетичної ефективності. Було оновлено вимоги до інженерних комунікацій, акустики, освітлення та протипожежного захисту [42].

Враховуючи специфіку кожного з напрямків будівельної галузі, наведених у підрозділі 1.1, вважаємо за необхідне представити класифікацію основних нормативних документів державних будівельних норм та стандартів, які визначають правила та вимоги для кожного з них у межах будівельної діяльності:

1. Житлове будівництво:

- ДБН В.2.2-15:2019 «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення» – державні будівельні норми для проектування та зведення житлових будинків (дані нормативи діють у взаємозв'язку із Постановою Кабінету Міністрів України № 903 від 23.06.2016 «Про затвердження Порядку виконання робіт у будівництві») [25; 109].

2. Нежитлове будівництво:

- ДБН В.2.2-9:2018 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення» – регламентує проектування громадських будівель [28];

- ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення» – вимоги до проектування адміністративних і побутових будівель [29].

3. Інженерне будівництво (транспорт, мости, інфраструктура):

- ДБН В.2.3-4:2015 «Автомобільні дороги. Частина І. Проектування. Частина ІІ. Будівництво» – визначає норми будівництва автодоріг [30].

- ДБН В.2.3-5:2018 «Вулиці та дороги населених пунктів. Зі Зміною № 1» – регламентує проектування вулиць у межах населених пунктів [31].

- ДБН В.2.3-14:2006 «Мости та труби. Правила проектування» – правила проектування мостів і труб [32].

4. Будівельне виробництво та організація:

- ДБН А.3.1-5:2016 «Організація будівельного виробництва» – правила організації процесів будівництва [26];

- ДСТУ Б В.2.7-70-98 Матеріали будівельні. Метод випробування на розповсюдження полум'я (ГОСТ 30444-97) [47];

- ДСТУ EN 9101:2022 Системи управління якістю. Вимоги до аудиту для авіаційних, космічних та оборонних організацій (EN 9101:2018, IDT) [48];

- ДСТУ Б А.1.1-27-94 Система стандартизації та нормування в будівництві. Матеріали будівельні. Дефекти. Терміни та визначення [49].

5. Інженерні вишукування та проектна документація:

- ДБН А.2.1-1-2008 «Вишукування, проектування і територіальна діяльність. Вишукування. Інженерні вишукування для будівництва» – вимоги до проведення вишукувальних робіт [33].

- ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» – структура та вимоги до проектної документації [34].

6. Реставрація та збереження культурної спадщини:

- ДБН А.2.2-14:2016 «Склад та зміст науково-проектної документації на реставрацію пам'яток архітектури та містобудування» [35].

7. Цивільний захист у будівництві:

- ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» – нормативи для проектування укриттів і захисних споруд [27].

- ДБН В.1.2-4:2019 «Система надійності та безпеки в будівництві. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту» – вимоги до реалізації технічних заходів у надзвичайних ситуаціях [36].

- ДБН Б.1.1-5:2007 «Система містобудівної документації. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони)» [37].

8. Екологічне та енергоефективне будівництво:

- ДБН В.1.2-11:2021 «Основні вимоги до будівель і споруд. Енергозбереження та енергоефективність» [38].

- ДБН А.2.2-1:2021 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)» [39].

Ці нормативні документи, доповнені галузевими будівельними нормами (ГБН) забезпечують єдину правову та технологічну основу для здійснення будівельних робіт в Україні, сприяють дотриманню вимог щодо якості, безпеки та енергоефективності на всіх етапах будівництва.

Однак деякі сфери залишаються недостатньо врегульованими або потребують удосконалення, щоб відповідати сучасним вимогам і викликам, зокрема в умовах швидкого розвитку технологій, зростаючих вимог до енергоефективності та екологічних стандартів.

Наприклад, в частині екологічного будівництва та енергоефективності існуючі ДБН, зокрема «Енергозбереження та енергоефективність» (ДБН В.1.2-11:2021), потребують оновлення, оскільки вимоги щодо енергоефективності будівель не завжди відповідають сучасним міжнародним стандартам та інноваційним технологіям. З огляду на швидкий розвиток технологій вітрових та сонячних електростанцій, геотермальних систем опалення та інших

відновлювальних джерел енергії, необхідно ввести нові нормативи, які б регулювали проектування та інтеграцію таких технологій в будівельні об'єкти. Крім того, важливо посилити вимоги до використання матеріалів, що мінімізують негативний вплив на довкілля, зокрема в частині переробки та утилізації будівельних відходів, що є актуальним для досягнення стійкого розвитку будівельної галузі.

У галузі реконструкції та реставрації будівель, взагалі більшість норм ДБН стали недіючими, зокрема які стосувалися конкретних методик реставрації культурних та архітектурних пам'яток. Сьогодні багато об'єктів культурної спадщини потребують реставрації з використанням новітніх матеріалів та технологій, що дозволяють зберегти оригінальний вигляд споруд, водночас підвищуючи їх енергоефективність та безпеку. Тому важливо розробити нові нормативні документи, які детально регулюють використання сучасних реставраційних технологій, зокрема для об'єктів, що мають значну історичну цінність.

Що стосується публічних закупівель у будівництві, то, незважаючи на наявність Закону України «Про публічні закупівлі» (№ 922-VIII, 2015), існують питання щодо прозорості тендерних процедур та боротьби з корупцією у процесі реалізації будівельних проєктів. Для вдосконалення цієї сфери необхідно розробити чіткіші рекомендації щодо управління публічними закупівлями в будівництві, визначивши критерії оцінки тендерних пропозицій, які б враховували не лише вартість виконання робіт, але й довгострокові експлуатаційні витрати та вплив на екологічну ситуацію. Важливо також посилити механізми контролю за виконанням будівельних контрактів, включаючи періодичні перевірки стану будівельних робіт та використання матеріалів.

У сфері інженерного будівництва та промислового будівництва існуючі ДБН потребують адаптації до нових технічних стандартів, що з'являються в результаті розвитку технологій автоматизації, цифровізації та впровадження «розумних» будівель. Багато інженерних систем, таких як системи керування

будівельними процесами, автоматизація енергоспоживання, ще не охоплені діючими нормативами. Тому важливим кроком буде введення нових ДБН або доповнень до існуючих, що б регулювали застосування «розумних» технологій в будівництві, враховуючи інтелектуальні системи для управління освітленням, вентиляцією, опаленням, а також автоматизацію процесів управління енергоспоживанням на об'єктах.

Не зменшуючи значущості кожного з наведених нормативних документів у правовому регулюванні будівельної діяльності, важливим доповненням стала і Постанова Кабінету Міністрів України № 722 від 24 червня 2022 р., яка визначила деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану [111]. В той же час цей нормативний акт визначає процедури оголошення тендерів, вибору учасників та укладання контрактів. Постанова зокрема встановлює порядок виконання контрактів у рамках будівництва, що включає технічні вимоги до будівельних робіт, строки виконання, вимоги до проектної документації, а також обов'язкові умови для забезпечення якості робіт. Крім того, вона визначає механізми контролю за виконанням будівельних робіт і забезпечує відповідність закупівель існуючим державним стандартам, що є важливим елементом для запобігання зловживанням та порушенням в процесі виконання робіт.

Зокрема в умовах змін, зокрема в контексті воєнного стану, постала необхідність адаптації існуючого законодавства до нових умов, що знайшло своє відображення у прийнятті Постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275, яка регулює специфіку оборонних закупівель. Цей нормативний акт визначає специфічні процедури оголошення тендерів, вибору учасників та укладання контрактів для забезпечення потреб оборонного сектору. Постанова також встановлює особливі вимоги до виконання контрактів, що стосуються оборонних товарів, робіт і послуг, зокрема щодо термінів виконання, технічних стандартів та гарантій якості. Крім того, вона визначає механізми контролю за виконанням таких контрактів, що є важливим елементом для забезпечення прозорості та запобігання зловживанням у процесі

здійснення оборонних закупівель [43].

У 2022 році були внесені важливі зміни до Бюджетного кодексу України, що дозволили оперативніше реагувати на потреби відновлення інфраструктури та забезпечення потреб армії та оборони. Ці зміни передбачають можливість перенаправлення бюджетних коштів на невідкладні будівельні роботи, які мають стратегічне значення для безпеки країни в умовах війни. Це включає термінове відновлення доріг, мостів, житлових об'єктів та іншої критичної інфраструктури.

Також у 2022 році було прийнято Закон України «Про оборонні закупівлі», який регулює специфічні аспекти закупівель для оборонного сектору, зокрема щодо будівельних робіт, що мають стратегічне значення для забезпечення безпеки країни. Закон визначає порядок здійснення закупівель товарів, робіт і послуг, що безпосередньо сприяють обороноздатності держави. Включення в цей процес будівельних робіт дозволяє забезпечити високі стандарти для об'єктів, що мають важливе оборонне значення, одночасно враховуючи специфіку воєнного часу [115].

Оскільки ситуація в Україні змінилася, у 2022 році, були внесені зміни і до Закону України «Про будівельні норми», що адаптують будівельні норми до реалій воєнного часу. Зокрема, ці зміни сприяють прискореному відновленню зруйнованих будівель та забезпеченню безпеки будівельних робіт у складних умовах. Важливими є також оновлення вимог до безпеки будівель, зокрема щодо міцності конструкцій та захисту від вибухів, що набувають особливого значення в умовах воєнних дій.

Також у тому ж році в Україні презентували законопроект «Про основні засади відновлення України», який націлений на регулювання процесів відновлення інфраструктури країни після війни. Законопроект передбачає здійснення публічних закупівель на відновлення критичних об'єктів інфраструктури, включаючи будівництво доріг, мостів, а також житлових і промислових об'єктів. Враховуючи великі масштаби відновлення після війни, цей законопроект мав визначити ключові принципи, які мають забезпечити

ефективне та прозоре використання бюджетних коштів для відновлення інфраструктури [171].

Зокрема у 2022 році Кабінет Міністрів України затвердив Постанову № 1159 від 14 жовтня 2022 року, яка регулює порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення областей та територій територіальних громад, а також внесення змін до них. Ця постанова є важливим кроком для забезпечення прозорості та ефективності процесів відновлення після війни, оскільки вона визначає чіткі процедури для погодження і реалізації програм відновлення інфраструктури на місцевому рівні. У рамках цих програм передбачено здійснення публічних закупівель для відновлення критичних інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости, житлові та промислові споруди, що сприяє ефективному використанню бюджетних коштів на відновлення країни [113].

У межах даного дослідження доведено, що, адміністративно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є складним процесом, що включає численні нормативні документи, які регламентують як загальні принципи закупівель, так і специфічні технічні вимоги до будівельної діяльності. З одного боку, ці документи забезпечують необхідний рівень контролю за витратами державних коштів і дотриманням будівельних норм, з іншого — сприяють розвитку інфраструктури та забезпечують конкурентоспроможність у сфері державних закупівель. Використання електронних систем та постійне вдосконалення нормативної бази сприяють підвищенню прозорості, ефективності та зменшенню корупційних ризиків, що є важливими для стабільного розвитку будівельної галузі в Україні.

В той же час важливим елементом адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є акти, що регулюють загальні правовідносини в цивільній та господарській сферах. Це Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України, які складають фундамент правового поля для укладання договорів, виконання зобов'язань та врегулювання господарських спорів [87, с. 12].

Цивільний кодекс України (редакція 2003 року, з подальшими змінами та доповненнями) є основним нормативно-правовим актом, що визначає загальні правила для укладання цивільних договорів, а також порядок виконання зобов'язань, зокрема у сфері будівництва. Згідно з Цивільним кодексом, закупівельні угоди можуть бути укладені у формі контрактів, які регулюються нормами цього кодексу. Це включає вимоги до визначення умов договору, прав і обов'язків сторін, а також до виконання зобов'язань щодо поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, що є важливими для забезпечення будівельних робіт. Водночас Цивільний кодекс надає загальні правила щодо дії договорів у випадку порушення умов або нецільового використання бюджетних коштів [165].

Господарський кодекс України (редакція 2003 року, з подальшими змінами та доповненнями) визначає правові основи для господарської діяльності, включаючи здійснення господарських операцій на ринку будівельних робіт та послуг. Господарський кодекс особливо важливий для регулювання відносин між державними органами, підприємствами та підрядниками в процесі виконання публічних закупівель. Він регулює, зокрема, укладання господарських договорів, виконання будівельних робіт, постачання матеріалів та інших товарів для потреб держави, а також передбачає механізми врегулювання спорів у господарських відносинах [21]. Слід об'єктивно зазначити, що на час закінчення цього дослідження, було прийнято рішення про втрату чинності Господарського кодексу України з 28 серпня 2025 року.

На час проведення дослідження 2021-2025 роки ці два кодекси стало взаємодіяли з іншими нормативно-правовими актами публічних закупівель у галузі будівництва, визначаючи загальні правові рамки для укладання та виконання договорів. Наприклад, вони впливають на умови договорів підряду у будівництві, регламентують механізми розірвання договорів та передбачають відповідальність сторін за неналежне виконання зобов'язань, зокрема у разі порушення термінів виконання робіт або поставок матеріалів.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні має значні досягнення в удосконаленні законодавчої бази, однак водночас існують певні проблеми, які потребують подальшого удосконалення.

Один із основних напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві має стати удосконалення належного урядування та контролю за реалізацією публічних закупівель. Важливо додати чіткі вимоги до механізмів моніторингу виконання контрактів в Закон України «Про публічні закупівлі», а також до існуючих ДБН пропонується внести зміни та доповнення, зокрема в галузі енергоефективності будівництва шляхом оновлення норм, таких як ДБН В.1.2-11:2021 «Енергозбереження та енергоефективність», щодо використання відновлювальних джерел енергії та технологій зниження негативного впливу на довкілля; оновити ДБН В.2.2-15:2019 «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення»; оновити ДБН А.3.1-5:2016 «Організація будівельного виробництва» і ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення» впроваджуючи норми, що регулюють застосування «розумних» технологій у будівництві, зокрема для автоматизації енергоспоживання та управління будівельними процесами; розробити нові нормативи для реставрації культурних пам'яток, доповнивши ДБН з назвою «Реконструкція та реставрація будівель і споруд» з урахуванням сучасних реставраційних технологій та матеріалів; вдосконалити загальну систему публічних закупівель у будівництві через чітке визначення кваліфікаційних критеріїв для тендерної документації, критеріїв оцінки тендерних пропозицій, що враховують довгострокові експлуатаційні витрати та екологічні аспекти, а також врегулювання контролю за виконанням будівельних контрактів та економічною конкуренцією.

Внесення цих змін не тільки сприятиме вдосконаленню будівельних норм, але й значно покращить адміністративно-правове регулювання будівельної галузі, забезпечуючи правову визначеність, належне урядування,

більш ефективну організацію та контроль за дотриманням стандартів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності, якості, безпеки та екологічності будівництва, а також розвитку будівельної галузі та пов'язаних з нею сфер та галузей економіки.

Другим важливим та актуальним для України напрямком удосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві є створення чіткої концепції енергетичної ефективності у публічних закупівлях. Для цього необхідно в Законі України «Про публічні закупівлі», а саме у статті 2 цього Закону додати положення, яке обов'язково вимагає врахування стандартів енергоефективності при проведенні закупівель будівельних робіт та закупівлі відповідних матеріалів. Це дозволить підвищити відповідальність замовників за енергоефективність об'єктів, що будуються чи модернізуються, відповідно до вимог національного та міжнародного законодавства.

Крім того, необхідно внести зміни до статті 10 Закону, що регулює тендерну документацію. Зокрема, потрібно чітко визначити вимоги до енергоефективності будівельних об'єктів (будівель), що будуються за державні кошти. У тендерній документації має бути зазначено, що підрядники повинні дотримуватись мінімальних енергоефективних вимог, що визначені нормативними актами, зокрема Законом України «Про енергетичну ефективність будівель». Це дозволить забезпечити виконання робіт, які відповідатимуть сучасним вимогам енергоефективності, що, у свою чергу, сприятиме зниженню енергоспоживання в державних та комунальних об'єктах.

Для посилення контролю за дотриманням енергоефективних стандартів, варто внести відповідні доповнення до Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження стандартів енергоефективності будівель». Важливо уточнити, що для всіх державних закупівель будівельних робіт енергоефективність має бути обов'язковою вимогою. Зокрема, на етапі проектування та будівництва має бути впроваджено чіткі критерії енергозбереження, що відповідають вимогам міжнародних стандартів. Всі закупівлі, що здійснюються для державних

об'єктів, повинні включати конкретні енергетичні показники для оцінки виконаних робіт та матеріалів.

Нарешті, важливо розглянути можливість адаптації системи Прозоро для специфіки будівельних робіт, зокрема шляхом доповнення функціоналу системи, що дозволить враховувати технічні вимоги та стандарти в процесі оцінки тендерних пропозицій. Це дозволить зробити процес закупівель ще більш ефективним і відповідним до сучасних вимог будівельної галузі.

Усі наведені пропозиції мають на меті удосконалення нормативно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві. Ключовим напрямком повинно бути підвищення прозорості і ефективності виконання державних контрактів. Водночас важливо зосередити увагу на детальній адаптації існуючих нормативно-правових актів до вимог сучасної будівельної галузі, що дозволить уникнути зловживань та підвищити рівень відповідальності учасників закупівель.

Таким чином, запропоновані удосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва не лише сприятимуть підвищенню ефективності та прозорості процесу, але й дозволять забезпечити належне урядування, оптимальний контроль за використанням державних коштів, а також дотриманням технічних та енергетичних стандартів. Однак для досягнення високих результатів у цій сфері важливо також визначити роль суб'єктів, що безпосередньо впливають на здійснення публічних закупівель. Адже саме взаємодія між різними органами та учасниками закупівельного процесу формує основу для реалізації запропонованих змін.

2.2. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва.

Актуальність наукового аналізу адміністративних органів, що здійснюють регулювання публічних закупівель у галузі будівництва, зумовлена кількома важливими аспектами. Це, насамперед, належне урядування та забезпечення ефективного і справедливого витрачання публічних фінансів, що

дозволяє створювати необхідну економічну конкуренцію та досягати економії державних коштів і сприяє прозорому та ефективному розподілу ресурсів у сфері будівництва. Правильне врегулювання таких суспільних відносин сприяє формуванню стабільних правових зв'язків між суб'єктами закупівель, що забезпечує не лише примусове, але й добровільне (свідоме) дотримання законодавчих норм.

Отже, враховуючи важливість забезпечення ефективності та прозорості в процесі публічних закупівель, вкрай необхідно детально проаналізувати суб'єктів, які безпосередньо залучені до регулювання цих процесів у галузі будівництва. Адже саме від їхньої діяльності залежить належне виконання закупівельних процедур та досягнення поставлених цілей.

Як відомо, до основних суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель належать державні органи та установи, органи місцевого самоврядування та територіальні громади, підприємства з державним та комунальним капіталом та управлінням, підрядники (Генеральні підрядники, підрядники, субпідрядники), уповноважені органи – Міністерство економіки України та Державне казначейство України, органи контролю – Державна аудиторська служба України, Антимонопольний комітет України та Рахункова палата.

Кожен із цих суб'єктів відіграє свою власну виключну роль у забезпеченні ефективного функціонування системи публічних закупівель, що безпосередньо впливає на якість та прозорість будівельних робіт та послуг, а також на ефективне та економне використання публічних коштів.

Державні органи є основними регуляторами публічних закупівель. Вони визначають загальні правила та процедури для проведення тендерних процедур, розробляють відповідні нормативно-правові акти та інструкції, що забезпечують упорядкування цього процесу. Як зазначає Н.Ю. Цибульник, державні органи відіграють вирішальну роль у створенні правової основи для функціонування публічних закупівель, встановлюючи умови для дотримання принципів законності, рівності та прозорості [164, с. 130]. Окрім цього, вони

виконують функції контролюючих органів, перевіряючи відповідність закупівельного процесу вимогам законодавства та забезпечуючи належне виконання умов укладених контрактів. Під юрисдикцію державних органів потрапляють як замовники, так і учасники тендерів, що здійснюють закупівлі будівельних робіт та послуг. Тому без належного регулювання з боку держави забезпечення високих стандартів якості та конкурентоспроможності в публічних закупівлях є неможливим.

В той же час слід відмітити, що крім державних органів, важливу роль у регулюванні закупівель на місцевому рівні також відіграють органи місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування здійснюють публічні закупівлі на місцевому рівні, керуючись тими ж принципами, що й державні органи. Вони мають значну автономію в процесі закупівель, оскільки можуть адаптувати законодавчі вимоги до місцевих умов [129].

Важливість органів місцевого самоврядування полягає в тому, що вони здійснюють закупівлі для забезпечення потреб місцевих громад, таких як будівництво доріг, житла або інших інфраструктурних об'єктів. У контексті публічних закупівель у галузі будівництва місцеві органи мають забезпечити економне та ефективне витрачання бюджетних коштів, а також контроль за виконанням умов договорів. На думку експертів, місцеве самоврядування є важливим зв'язуючим ланцюгом між центральною владою та конкретними громадами, що дозволяє враховувати місцеві потреби в процесі закупівель у галузі будівництва [22, с.45].

У цьому контексті не менш важливу роль відіграють постачальники, які є основними учасниками закупівельних процедур і забезпечують виконання робіт та постачання матеріалів [161, с. 28].

Постачальники (підрядники робіт та постачальники послуг) виступають як основні учасники закупівельних процедур. Їхня роль полягає в наданні будівельних послуг, постачанні матеріалів або виконанні робіт у межах укладених договорів. Постачальники повинні відповідати вимогам щодо якості

та безпеки робіт, а також дотримуватися термінів виконання завдань. Їх важливість в контексті публічних закупівель у галузі будівництва полягає в тому, що саме їхні послуги визначають якість виконуваних робіт і, як наслідок, успіх реалізації інфраструктурних проєктів. Системна перевірка компетенції постачальників, а також використання конкурентних процедур відбору дозволяють забезпечити досягнення найкращих результатів за оптимальних витрат [131, с. 23].

Одним із реальних прикладів публічних закупівель у галузі будівництва є участь компанії «Будівельна корпорація «Альтіс» у будівництві житлового комплексу на околицях Києва для Міністерства оборони України. Ця компанія виступала основним підрядником, відповідаючи за виконання робіт з будівництва житлових будівель та постачання будівельних матеріалів. Проєкт був здійснений у межах державної програми соціального житла. Протягом виконання робіт постачальник дотримувався вимог щодо якості та безпеки робіт, а також у строки забезпечував усі етапи будівництва, що стало основною причиною успішної реалізації проєкту в межах бюджету та встановлених термінів. За результатами тендерної процедури компанія була відібрана на основі прозорої оцінки, що забезпечило конкурентність і справедливість у процесі вибору постачальника. Завдяки високій компетенції та кваліфікації постачальника вдалося забезпечити якісне та своєчасне виконання робіт, що відповідає всім державним стандартам і нормам [11]

Іншим прикладом є ситуація з публічними закупівлями у проєкті реставрації хірургічного павільйону міської лікарні №1 в Одесі, де ТОВ «Екстер'єр-Дизайн» було обрано як підрядника для виконання ремонтно-реставраційних робіт. Згідно з договором, компанія повинна була провести роботи на загальну суму 167,94 млн грн. Однак, виявилося, що ціна договору була значно вищою за ринкові оцінки, що викликало сумніви щодо обґрунтованості витрат і можливих зловживань у процесі укладання угоди. Після підписання контракту постачальник зіткнувся з проблемами, зокрема з

затримкою в постачанні необхідних матеріалів і техніки. Це призвело до того, що роботи затрималися, а сам проєкт не був завершений у встановлені терміни.

Такі затримки й додаткові витрати не лише поставили під загрозу успіх реалізації проєкту, але й викликали негативну реакцію громадськості, що звернула увагу на неефективне використання публічних коштів. Цей випадок підкреслює важливість не лише правильної перевірки постачальників під час тендерних процедур, але й необхідність постійного контролю за виконанням умов договору, щоб уникнути зловживань і забезпечити досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах [18]

Ці приклади показують, наскільки важлива компетентність постачальників у публічних закупівлях, особливо в будівництві. У випадку, коли постачальник не має необхідних ресурсів або не виконує умови договору, можуть виникати суттєві затримки та додаткові витрати. Така ситуація може не тільки зупинити реалізацію проєкту, але й привести до порушень у використанні публічних коштів, що негативно позначається на загальній ефективності публічних закупівель [122].

Беручи до уваги практичний аспект проблеми, слід наголосити на важливості ефективного контролю за виконанням умов договору, оскільки він є ключовим для запобігання зловживанням і забезпечення належного використання публічних коштів. У цьому контексті роль наглядових органів стає надзвичайно важливою, адже вони не тільки забезпечують дотримання законодавства, а й створюють справедливі умови для всіх учасників закупівельного процесу, що сприяє прозорості та ефективності цієї системи.

Контрольні органи, такі як Державна аудиторська служба України, Антимонопольний комітет України та Рахункова палата, здійснюють контроль за дотриманням законодавства про публічні закупівлі. Їхня роль у процесі закупівель полягає належному урядуванні та у виявленні порушень і зловживань, у забезпеченні справедливості та рівності для всіх учасників а також дотримання економічної конкуренції та принципів публічних закупівель. Контрольні органи перевіряють, чи не виникають ситуації, коли замовники чи

постачальники порушують принципи конкуренції, надають недостовірну інформацію або укладають контракти за непрозорими умовами. Вчені, зокрема О.М. Федоренко, зазначають, що ефективність контролю за публічними закупівлями залежить від незалежності і здатності наглядових органів здійснювати об'єктивну перевірку, що, в свою чергу, впливає на зниження корупційних ризиків [162].

Кожен із суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні належної організації процесу закупівель у галузі будівництва. Їхня взаємодія визначає якість, прозорість, ефективність та економію у витрачанні публічних коштів, а також забезпечує високі стандарти виконання будівельних в тому числі інфраструктурних проєктів. Державні органи, органи місцевого самоврядування, постачальники та контрольні органи є важливими складовими цього процесу, і кожен з них несе відповідальність за належне урядування та дотримання принципів законності та принципів публічних закупівель.

Зокрема, уповноважені адміністративні органи, що здійснюють публічне адміністрування закупівель у галузі будівництва, мають ключове значення в належному урядуванні, в забезпеченні економічної конкуренції та запобіганні корупційним проявам, однак часто вони самі стають об'єктами зловживань і порушень добросовісної конкуренції серед постачальників. Важливо зазначити, що негативні явища у сфері публічних закупівель не виникають абстрактно, а є результатом діяльності конкретних підрозділів та посадових осіб адміністративних органів. Порушення у публічних закупівлях особливо зі сторони публічних замовників та контрольних органів значно впливають на бюджетні відносини та загальну ефективність закупівель, та з часом можуть становити критичну загрозу економіці країни в сучасних умовах.

Так, наприклад, фахівці Національного агентства з питань запобігання корупції вказують на основні корупційні виклики, зокрема недоброчесність посадових осіб, використання дискреційних повноважень під час планування закупівель та формування тендерної документації. Ці фактори створюють

умови для корупційних практик, таких як завищення вартості закупівлі, штучне дроблення предметів закупівель та зловживання змінами в угодах [2, с. 52].

Таким чином, зазначені фактори, що сприяють виникненню корупційних ризиків, безпосередньо підпадають під контроль суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва, і вимагають особливої уваги для забезпечення прозорості та ефективності процесів закупівель.

Аналіз негативного практичного досвіду свідчить, що для ефективної мінімізації корупційних ризиків необхідно впроваджувати комплексні заходи. Це включає створення системи моніторингу, чітке регламентування обов'язків відповідальних осіб, а також регулярне проведення як внутрішнього, так і зовнішнього аудиту, що дозволяє забезпечити прозорість, підзвітність і контроль за процесами публічних закупівель. У свою чергу, для забезпечення належної конкуренції і боротьби з корупцією в системі публічних закупівель потрібно зміцнити правову основу та підвищити незалежність контролюючих органів.

З огляду на це діяльність суб'єктів адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва свідчить про їхню важливу роль у забезпеченні ефективності та прозорості цього процесу. Державні органи і установи та органи місцевого самоврядування і територіальні громади, як замовники, визначають умови тендерної документації для проведення публічних закупівель, а підрядники будівництва забезпечують належне виконання робіт та послуг. Однак на практиці не завжди ці процеси є бездоганними. Позитивними аспектами є створення правової основи для функціонування публічних закупівель, підтримання економічної конкуренції, забезпечення конкуренції та прозорості серед учасників тендеру завдяки належному урядуванню.

Проте існують і негативні аспекти, зокрема, порушення добросовісної конкуренції, корупційні ризики, узгоджених дій учасників публічних закупівель у формі спотворення результатів торгів, тендерів, аукціонів у сфері

публічних закупівель у галузі будівництва, а також зловживання дискреційними повноваженнями державних органів та їх посадових осіб. Приклади з реальних публічних закупівель, такі як завищення вартості закупівель або затримки у виконанні договірних зобов'язань, підтверджують наявність в тому числі недоліків в адміністративно-правовому регулюванні, в належному правозастосуванні та дотриманні законності, що призводить до збільшення витрат і затримок у реалізації проєктів.

Окрім загальних рекомендацій, таких як удосконалення належного урядування та контролю за реалізацією публічних закупівель, варто звернути увагу на декілька інноваційних підходів для підвищення ефективності та прозорості цього процесу.

По-перше, слід створити єдину автоматизовану систему моніторингу виконання договорів, яка зможе здійснювати реальний часовий контроль за прогресом виконання будівельних робіт. Таке рішення дозволить автоматично відслідковувати виконання етапів проєкту, вчасно виявляти порушення та унеможливити фальсифікацію даних. Важливим аспектом є інтеграція цієї системи з платформами електронних закупівель для забезпечення доступу до даних усіх учасників процесу, що дозволить підвищити рівень прозорості та взаємного контролю.

По-друге, варто створити незалежну електронну базу постачальників, що дозволить проводити автоматизовану перевірку їх репутації, фінансової стабільності та досвіду виконання подібних проєктів. Це дасть змогу знижувати ризики вибору ненадійних підрядників, а також значно полегшить процес перевірки їхньої відповідності вимогам тендера на всіх етапах закупівельного процесу.

По-третє, необхідно запровадити регулярний зовнішній аудит на кожному етапі виконання будівельних проєктів. Щодо актуальності удосконалення зовнішнього аудиту вченими вже не раз зверталась увага, зокрема І.П. Андрєєва у своїх працях робить акцент на розширенні функцій аудиту, що включають не

лише традиційне фінансове оцінювання, але й більш глибоке дослідження ефективності використання публічних коштів. [1, с. 167].

Вважаємо запропоновані механізми надзвичайно важливими, а перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб не обмежуватися лише традиційним фінансовим аудитом. Необхідно впровадити так званий «аудит ефективності», який буде зосереджений на оцінці економності та ефективності використання бюджетних коштів у межах конкретного проєкту. Такий підхід дозволить не лише виявляти порушення законодавства, але й своєчасно виявляти інші потенційні зловживання, зокрема неефективне використання ресурсів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню прозорості та ефективності управління публічними фінансами

І, нарешті, варто ініціювати створення мобільних додатків для громадського контролю, де кожен громадянин може отримувати інформацію про поточний стан публічних закупівель у будівництві, а також надати можливість подавати анонімні скарги або повідомлення про зловживання. Такі додатки можуть стати важливим інструментом для активізації громадянського суспільства та зниження рівня корупції в даній сфері.

Враховуючи вищевикладене, необхідно також чітко регламентувати обов'язки відповідальних осіб на всіх етапах закупівельного процесу. Враховуючи досвід негативних ситуацій, таких як вищезазначений випадок з реставрацією хірургічного павільйону, можна зробити висновок, що для досягнення більшої ефективності і прозорості в публічних закупівлях у галузі будівництва необхідно удосконалити роль контрольних органів, забезпечити їхню незалежність та ефективність, позбутися хибної ідеології статистик «виявлених» правопорушень, здійснити заходи галузевої та предметної професіоналізації співробітників органів контролю, що здійснюють моніторинг та перевірки, створити дієві механізми як для повідомлення про корупційні правопорушення так і відповідальності контрольних органів за зловживання владою, що призводить до додаткових витрат як учасників так і замовників закупівлі. Такими прикладами є оскаржені та скасовані у судовому або

адміністративному порядку рішення контрольних органів у сфері публічних закупівель.

Запровадження таких удосконалень, як створення електронного реєстру постачальників, проведення ринкових консультацій перед оголошенням тендерів та підвищення відповідальності за порушення умов контракту, покращить рівень належного урядування, знизить рівень зловживань і покращить ефективність використання публічних коштів, забезпечуючи належне виконання будівельних робіт. Однак для досягнення повної прозорості та ефективності публічних закупівель в галузі будівництва важливо окремо зосередитись на належному контролі та нагляді за їх виконанням. Саме ефективний контроль і нагляд є запорукою успішної реалізації цих удосконалень, і в наступному підрозділі буде розглянуто основні аспекти цього процесу.

2.3. Нагляд і контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва

Нагляд і контроль у сфері публічних закупівель є важливим елементом адміністративно-правового регулювання, спрямованим на забезпечення прозорості, законності та ефективності процесів витрачання публічних коштів. Систематичний нагляд за діяльністю організацій, що беруть участь у публічних закупівлях, є основою для гарантування дотримання норм права, попередження правопорушень і зменшення корупційних ризиків. У наукових дослідженнях та законодавстві підкреслюється важливість належного нагляду, оскільки він є запорукою ефективного використання державних ресурсів та зміцнення довіри до публічних закупівель у галузі будівництва.

Згідно з основними науковими підходами, нагляд і контроль в публічних закупівлях не лише знижують корупційні ризики, а й підвищують ефективність використання ресурсів. Слід підкреслити важливість цих механізмів для

забезпечення економічної доцільності витрат та виконання соціальних та економічних завдань, таких як забезпечення сталого розвитку інфраструктури [151, с. 25].

В той же час дослідники у галузі публічного адміністрування, зазначають, що нагляд є важливим інструментом забезпечення належної якості виконання будівельних і інших проектів, фінансованих за кошти державного бюджету, а також для контролю за дотриманням принципів відкритості та рівності у тендерних процедурах [24, с. 134].

Згідно з думкою відомого українського вченого у сфері публічного управління В. М. Гришка, нагляд у сфері публічних закупівель не є лише інструментом попередження правопорушень, але й активно впливає на удосконалення самих процесів закупівель. Він підкреслює, що без належного нагляду неможливо забезпечити реальний захист інтересів держави, оскільки закупівлі є основним каналом, через який здійснюється витрачання значних бюджетних коштів. Таким чином, ефективний нагляд дозволяє забезпечити не лише юридичну відповідність процедури, але й економічну доцільність витрат [23, с. 171].

Згідно з українським законодавством, нагляд публічних закупівель у галузі будівництва здійснюється через діяльність органів, що визначені законом. Існує думка, що до них належать, зокрема, Державна аудиторська служба України (ДАСУ), Рахункова палата, місцеві органи влади, а також інші уповноважені державні органи. Вони здійснюють моніторинг відповідності закупівельній діяльності замовників вимогам законодавства, аналізують доцільність витрат та виявляють порушення, що можуть призвести до фінансових збитків або зловживань [60, с.117].

Одним з основних нормативних актів, що регулює нагляд у сфері публічних закупівель, є профільний Закон України «Про публічні закупівлі». Відповідно до цього закону, нагляд є важливим механізмом забезпечення ефективності використання державних коштів. Зокрема, закон визначає, що

органи нагляду мають право здійснювати перевірки, контролювати процес проведення закупівель та вживати заходів до усунення виявлених порушень.

Поряд з іншими важливими завданнями, наглядова діяльність також спрямована на підвищення рівня відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що здійснюють закупівлі, перед суспільством. Зважаючи на важливість нагляду як засобу попередження порушень та покращення процедур, наступним етапом є контроль, який забезпечує детальну перевірку дотримання встановлених вимог і процедур на всіх етапах закупівельного процесу [60, с. 118].

Контроль, у свою чергу, є більш конкретним і обмеженим, зосереджуючись на перевірці виконання конкретних вимог, що випливають із чинного законодавства. Науковці вважають, що контроль є логічним продовженням нагляду, який дозволяє детально перевіряти, чи були виконані заходи, рекомендовані на етапі нагляду, і чи дотримано всіх вимог на всіх етапах закупівельного процесу [93, с. 124; 150, с. 14].

У загальноприйнятому розумінні, контроль визначається як перевірка, облік діяльності кого-небудь, нагляд за кимось, чимось. У теорії права контроль пов'язується насамперед із державним управлінням (публічним адмініструванням). Одночасно контроль є елементом публічного адміністрування та полягає в установленні відповідності процесу функціонування об'єкта управління ухваленим управлінським рішенням. Контроль дає змогу усвідомити результати виконаної роботи, своєчасно попередити й усунути недоліки та прорахунки. Однак, для забезпечення максимальної ефективності контролю в сучасних умовах, необхідно активно впроваджувати новітні інформаційні технології, які здатні підвищити прозорість та зменшити вплив людського фактора [158, с. 53].

Однак, для забезпечення максимальної ефективності контролю в сучасних умовах, необхідно активно впроваджувати новітні інформаційні технології, які здатні підвищити прозорість та зменшити вплив людського фактора.

З урахуванням сучасних тенденцій у розвитку інформаційних технологій, для підвищення ефективності контролю особливу роль відіграють інноваційні інструменти, такі як штучний інтелект і блокчейн. Ці технології відкривають нові можливості для вдосконалення нагляду, зокрема дозволяють забезпечити непідробність даних, зменшити суб'єктивний вплив людського фактора та підвищити прозорість у процесах публічних закупівель. Інтеграція блокчейн-технологій у систему закупівель може значно зменшити корупційні ризики, створюючи умови для більш надійного та відкритого використання публічних коштів [126, с. 76].

Тому для реалізації цих можливостей важливо забезпечити відповідність процесу закупівель правовим нормам і стандартам, що дозволяє досягти максимальної ефективності та прозорості витрачання публічних коштів.

Варто також зазначити, що контроль у сфері публічних закупівель у будівництві здійснюється через аналітичну роботу (моніторинг) щодо дотримання замовниками законодавства у процесі проведення тендерних процедур, укладення та виконання угод. У розглянутій нами сфері контроль насамперед здійснюється через аналітичну роботу (моніторинг) щодо дотримання замовником законодавства публічних закупівель у галузі будівництва під час проведення процедури, укладення та виконання угод про закупівлю.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V, контроль (моніторинг) визначається, як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їхніх територіальних органів, державних колегіальних органів, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі – органів державного нагляду (контролю) в межах повноважень, передбачених законом) щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг,

допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [116].

Згідно з чинним законодавством, органи державного контролю у сфері публічних закупівель у галузі будівництва включають такі інституції, як Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба, Рахункова палата, Державна казначейська служба України та Національна поліція України. Ці органи здійснюють контроль за дотриманням законодавчих вимог у процесі проведення закупівель, оцінюють ефективність використання публічних коштів і виявляють можливі порушення, що можуть призвести до адміністративної відповідальності [148, с.68-69].

Хоча окремі з цих органів уже виконують наглядові функції, їх повноваження значно ширші і не обмежуються лише цією роллю. Враховуючи це, вважаємо за необхідне детально проаналізувати роль і функції кожного з цих органів, оскільки їх взаємодія і ефективність є критичними для забезпечення прозорості та законності процедур публічних закупівель у галузі будівництва.

1. Антимонопольний комітет України (АМКУ) є ключовим органом, що виконує контроль за дотриманням конкурентного середовища в публічних закупівлях. В його функції входить розгляд скарг щодо порушень законодавства у сфері закупівель, зокрема у галузі будівництва. АМКУ має право створювати адміністративні колегії для розгляду скарг, вимагати внесення змін до тендерної документації, скасування процедур чи рішень замовників, якщо вони порушують принципи конкуренції або інших нормативно-правових актів [168, с. 15].

Беручи до уваги практичний аспект, у випадку, коли замовник в умовах тендеру застосовує дискримінаційні вимоги до учасників, АМКУ може втрутитися, розглянувши скаргу, і прийняти рішення про скасування тендеру чи вимагати змін у документації для забезпечення рівних умов для всіх учасників.

Такий є приклад у 2019 році, коли АМКУ втрутився у тендер на будівництво об'єкта в Одесі, де один з учасників подав скаргу на те, що тендерна документація містила дискримінаційні вимоги щодо досвіду компанії. АМКУ прийняв рішення про скасування тендеру, оскільки умови документації обмежували доступ до участі для багатьох потенційних постачальників, що суперечило принципам відкритості та конкуренції [3].

Цей випадок є показовим, оскільки підкреслює важливість дотримання рівних умов для всіх учасників тендерів, що дозволяє не тільки зберігати принципи конкурентності, але й забезпечити ефективне використання публічних коштів. Успіх цього втручання АМКУ полягав у своєчасному виявленні порушень і запобіганні можливої корупційної складової, пов'язаної з дискримінаційними вимогами.

Проте не завжди втручання АМКУ є ефективним. У деяких випадках розгляд скарг затягується через недостатність доказів або відсутність належного контролю за реалізацією рішень. Наприклад, коли рішення про скасування тендера чи внесення змін до тендерної документації не виконується, або порушення не усуваються через різноманітні бюрократичні бар'єри. Це вказує на важливість своєчасної реакції та належного виконання рішень, а також на необхідність удосконалення механізмів контролю за їх виконанням. Це свідчить про необхідність посилення контролю за виконанням рішень, що є важливою складовою для забезпечення належної ефективності публічних закупівель. У цьому контексті Державна аудиторська служба України (ДАСУ) відіграє ключову роль у забезпеченні фінансового контролю та моніторингу публічних закупівель у галузі будівництва.

Як відомо ДАСУ проводить як планові, так і позапланові перевірки фінансової діяльності замовників і підрядників, особливо з огляду на виконання державних контрактів. Вона оцінює, чи не було порушено законодавство при розподілі публічних коштів, а також чи забезпечено ефективне та раціональне використання бюджетних коштів у процесі виконання будівельних робіт.

Наприклад, під час аудиту закупівель на будівництво доріг або житлових комплексів у рамках державних програм, ДАСУ може виявити завищення вартості робіт або постачання неякісних матеріалів, що негативно впливає на кінцеву вартість та якість об'єкта. У такому випадку ДАСУ має право ініціювати перевірку і вжити заходів для повернення незаконно витрачених коштів [41].

Важливість ДАСУ у галузі будівництва полягає в її здатності забезпечити ефективне використання державних коштів, допомогти виявити фінансові порушення та недоліки на етапах підготовки та реалізації будівельних проєктів, а також сприяти у виправленні виявлених порушень.

Зважаючи на важливість ефективного контролю за використанням державних коштів, Рахункова палата України здійснює зовнішній фінансовий аудит, який охоплює всі етапи публічних закупівель у галузі будівництва. Вона перевіряє законність, ефективність та дотримання процедур закупівель, виконуваних за рахунок державного бюджету. Рахункова палата має право інформувати правоохоронні органи про виявлені порушення, а також здійснювати зовнішній фінансовий аудит на всіх етапах закупівель — від планування до виконання контракту [9, с. 47].

Наприклад, у 2024 році Рахункова палата України провела аудит фінансової діяльності Національного заповідника «Києво-Печерська лавра». Аудит виявив низку порушень, зокрема неефективне використання бюджетних коштів, виділених на реставрацію та збереження об'єктів культурної спадщини. Зокрема, було встановлено, що частина виділених коштів була витрачена на роботи, які не відповідали затвердженим проєктам, що призвело до перевитрат та неефективного використання ресурсів. За результатами аудиту Рахункова палата направила відповідні матеріали до правоохоронних органів для подальшого розслідування та вжиття необхідних заходів [54].

Враховуючи вищевикладене, Рахункова палата грає важливу роль у забезпеченні належного фінансового контролю у сфері публічних закупівель

будівельних проєктів, що сприяє зниженню корупційних ризиків та ефективному використанню коштів платників податків.

Не менш важливе значення має і Державна казначейська служба України, робота якої полягає у контролі за витратами державних коштів на етапі реєстрації угод та проведення оплат за договорами на виконання будівельних робіт. Казначейство перевіряє документи перед реєстрацією угоди та здійсненням платежів, може зупиняти оплату в разі судового рішення про недійсність результатів торгів або якщо документи не відповідають законодавчим вимогам.

Наприклад, при перевірці документів на оплату за завершення будівництва інфраструктурного об'єкта Державна казначейська служба може зупинити платіж, якщо виявить, що тендер не проводився відповідно до вимог законодавства або що підрядник не виконав свої зобов'язання за договором.

Отже важливість цього органу полягає в тому, що він забезпечує фінансову безпеку держави, здійснюючи контроль над витрачанням публічних коштів і запобігаючи несанкціонованим або незаконним платежам. Контроль за законністю фінансових операцій є важливим етапом у забезпеченні ефективності публічних закупівель, і саме в цьому контексті Національна поліція України бере на себе обов'язки з превентивної роботи та виявлення правопорушень у галузі будівництва.

Поліція може рекомендувати усунення порушень, передавати матеріали для відкриття кримінальних проваджень і інформувати інші органи про потребу перевірок. Зокрема через Департамент захисту економіки, здійснює превентивні заходи щодо запобігання правопорушенням у сфері публічних закупівель, в тому числі в будівництві.

Кожен з органів, що здійснює контроль і нагляд за публічними закупівлями у галузі будівництва, відіграє ключову роль у забезпеченні законності, прозорості та ефективності цієї сфери. Антимонопольний комітет забезпечує чесну конкуренцію, Державна аудиторська служба і Рахункова палата гарантують правильне використання державних коштів, Державна

казначейська служба контролює фінансові витрати, а Національна поліція попереджає правопорушення та виявляє зловживання. Разом вони формують комплексну систему адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві, що сприяє підвищенню ефективності витрачання публічних коштів і боротьбі з корупцією.

Слід акцентувати увагу на тому, що для досягнення максимальної ефективності в цих процесах важливим є не лише правильне виконання функцій кожним із органів, а й їх взаємодія. Систематичний обмін інформацією та координація дій між різними контролюючими органами дозволяють не лише уникнути дублювання функцій, а й забезпечити більш комплексний підхід до моніторингу та контролю. Важливим аспектом цієї співпраці є спільне використання даних, що сприяє оперативному виявленню порушень та своєчасному реагуванню на них.

Для підвищення ефективності співпраці та зниження ризиків подвійного контролю пропонується створення єдиної інформаційної платформи, яка дозволить органам нагляду та контролю взаємодіяти на основі уніфікованих даних. Така платформа стане основою для обміну інформацією в реальному часі, що забезпечить інтеграцію всіх контролюючих органів у єдину систему. Це, в свою чергу, дозволить знизити бюрократичні бар'єри, пришвидшити процеси перевірок та прийняття рішень, а також забезпечити прозорість і підзвітність на всіх етапах публічних закупівель.

Отже нагляд і контроль публічних закупівель у галузі будівництва тісно пов'язані між собою, оскільки обидва елементи сприяють забезпеченню законності, ефективності та прозорості витрачання публічних коштів. Взаємодія між ними полягає в тому, що контроль є основою для нагляду, оскільки нагляд базується на результатах перевірок і моніторингу, що здійснюються через контрольні механізми. Водночас нагляд забезпечує ефективність і розвиток контролю шляхом надання рекомендацій щодо вдосконалення процедур, оптимізації витрат та запобігання порушенням у майбутньому.

На практиці контроль за публічними закупівлями у будівництві здійснюється через кілька рівнів перевірки: від моніторингу відповідності процедур вимогам законодавства до фінансових перевірок і аналізу використання бюджетних коштів. Нагляд, у свою чергу, здійснюється через надання рекомендацій щодо вдосконалення процесів закупівель, а також виявлення і попередження потенційних порушень до їх виникнення.

У результаті обидва механізми — нагляд і контроль — сприяють забезпеченню стабільності, ефективності та високих стандартів публічних закупівель у галузі будівництва, що є важливим фактором для забезпечення економічної стабільності та розвитку інфраструктури країни.

Зокрема, контроль у публічних закупівлях у будівництві забезпечує оцінку того, як дотримуються вимоги законодавства на всіх етапах закупівель, виявляючи конкретні порушення і відхилення від встановлених стандартів. Нагляд же є більш широким інструментом, що сприяє поліпшенню якості та ефективності процесів закупівель, підвищенню прозорості та зниженню корупційних ризиків.

Використання сучасних технологій для нагляду та контролю у публічних закупівлях у галузі будівництва значно підвищує ефективність системи. Зокрема, система електронних закупівель Прозоро в Україні здійснює публічні закупівлі в режимі реального часу, що забезпечує максимальний доступ до інформації, мінімізує корупційні ризики і сприяє раціональному використанню бюджетних коштів.

Використання електронної системи дозволяє здійснювати моніторинг закупівель у реальному часі, що сприяє прозорості та підвищенню конкурентоспроможності державних закупівель. Це дає змогу учасникам системи швидко отримувати необхідну інформацію, а органам контролю та нагляду — оперативно реагувати на порушення.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що нагляд і контроль є фундаментальними елементами адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва. Вони взаємопов'язані, але мають

різні функції, сприяючи забезпеченню законності, прозорості та ефективності витрачання публічних коштів. Нагляд, зокрема, включає систематичний моніторинг і аналіз закупівельних процедур, виявлення недоліків і вчасне реагування на порушення, що дозволяє покращити самі процеси закупівель. У свою чергу, контроль є більш конкретним і зосереджується на перевірці відповідності процедур встановленим вимогам законодавства, зокрема на всіх етапах закупівельного процесу.

Наукове дослідження вказує на важливість розвитку ефективного нагляду та контролю в публічних закупівлях, особливо в галузі будівництва, оскільки вони відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного використання державних ресурсів. З огляду на результати аналізу існуючої практики, варто зазначити, що хоча законодавчі механізми нагляду й контролю існують, деякі аспекти цієї діяльності потребують удосконалення. Це включає покращення взаємодії між органами нагляду та контролю, спрощення процедур реагування на порушення та зниження бюрократичних бар'єрів, які часто сповільнюють процеси ухвалення рішень і виконання заходів [8, с. 201].

Враховуючи важливість нагляду та контролю, рекомендується запровадити більш чітке визначення ролі кожного з органів у здійсненні контролю за публічними закупівлями. Необхідно визначити конкретні повноваження для кожного органу, а також ввести чіткі правила взаємодії між ними, зокрема через електронні платформи для моніторингу в реальному часі. Це дозволить підвищити ефективність перевірок та аналізу даних про закупівлі, а також забезпечить оперативне реагування на можливі порушення.

Також вважаємо перспективним залучення громадських організацій до процесу моніторингу публічних закупівель через створення незалежних платформ для громадського контролю. Це сприятиме не лише прозорості, але й дозволить залучити експертні знання з різних сфер для виявлення можливих порушень.

Для цього пропонуємо внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема:

- статтю 7 доповнити положеннями щодо функцій органів, що здійснюють нагляд і контроль, зокрема надати більше повноважень для перевірки даних в режимі реального часу через електронні платформи;
- в статтю 10 ввести додаткові процедури для перевірки змін до тендерної документації після подання заявок, з обов'язковим використанням електронних інструментів для автоматизації та прискорення цього процесу;
- в статті 18 оновити механізм розгляду скарг, запровадивши скорочені терміни для їх обробки, а також передбачити можливість онлайн-апеляцій, що дозволить зменшити час на вирішення спірних питань
- в статті 1 доповнити визначенням правопорушення узгоджених дій учасників публічних закупівель у формі спотворення результатів торгів, тендерів, аукціонів у сфері публічних закупівель у галузі будівництва;.

Щодо тендерної документації, необхідно запровадити зміни, що забезпечать більшу гнучкість і прозорість у процесі її коригування. У разі виявлення порушень у тендерній документації, доцільно дозволити внесення змін до умов тендеру до моменту підписання контракту, за умови, що ці зміни не порушують принципів чесності та прозорості процесу. Такі заходи дозволять своєчасно виправляти помилки без шкоди для конкуренції та надійності результатів тендера.

Водночас важливо ввести вимогу до публічних замовників щодо обов'язкового оприлюднення всіх змін до тендерної документації на електронних платформах не пізніше ніж за 48 годин до кінця терміну подання пропозицій. Це дозволить учасникам тендеру мати достатньо часу для ознайомлення з оновленнями та коригування своїх пропозицій відповідно до нових вимог.

Крім того, необхідно розробити стандартизовані форми для внесення змін до тендерної документації. Це спростить процес внесення коригувань, забезпечить їх зручне та зрозуміле оформлення, а також створить умови для більш ефективного контролю з боку органів нагляду. Такий підхід забезпечить

більшу узгодженість і точність у процесі змін та зробити процедуру відкритішою для всіх учасників публічних закупівель.

Отримані результати підтверджують, що від застосування електронних систем, існують аспекти, які потребують додаткового законодавчого регулювання. Це стосується, зокрема, інтеграції нових технологій, що дозволяють скоротити строки реагування органів нагляду на порушення та значно зменшити людський фактор у процесах перевірки документів. Окремо слід акцентувати увагу на необхідності забезпечення ефективної юридичної відповідальності за порушення у процесі публічних закупівель, оскільки неефективність цієї складової може ставати причиною несвоєчасного реагування на порушення, що в свою чергу підвищує корупційні ризики та знижує довіру до системи публічних закупівель.

Отже, існуючі механізми нагляду і контролю публічних закупівель у галузі будівництва потребують інтеграції нових підходів та вдосконалення для забезпечення максимального ефекту від використання публічних коштів. Зміни в законодавстві мають бути націлені на поліпшення взаємодії між усіма учасниками цього процесу, зокрема шляхом створення умов для більш оперативного реагування на порушення та стимулювання до ефективного використання ресурсів у рамках державних закупівель. Важливою складовою цього процесу є також чітке визначення адміністративної відповідальності за порушення в сфері публічних закупівель. Саме адміністративна відповідальність може виступати ефективним інструментом для запобігання правопорушенням і забезпечення дотримання законодавства, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності закупівель у галузі будівництва.

2.4. Адміністративна відповідальність у сфері публічних закупівель у галузі будівництва

Адміністративна відповідальність є важливим елементом правового регулювання в будь-якій державі, оскільки вона забезпечує механізм

стримування правопорушень, сприяє виконанню вимог законодавства та підтримує суспільний порядок. Вона охоплює ті порушення, які не є настільки серйозними, щоб бути кваліфікованими як кримінальні, але потребують покарання з метою запобігання негативним наслідкам для суспільства. Адміністративні правопорушення мають своєрідну «м'якшу» форму відповідальності, однак вони все одно здатні ефективно впливати на поведінку суб'єктів правовідносин, зокрема в галузі будівництва, державних закупівель та управління державними фінансами.

Важливість адміністративної відповідальності полягає в її здатності оперативно реагувати на порушення та накладати санкції, не чекаючи на довготривалі судові розгляди. Вона дозволяє забезпечити швидке вирішення правопорушень, сприяючи ефективному дотриманню норм і стандартів у різних сферах життя. Окрім того, адміністративна відповідальність має чітко визначену санкційну базу, що включає штрафи, попередження, тимчасові заборони на здійснення певної діяльності, що також сприяє своєчасному усуненню порушень без великих затрат часу і ресурсів.

У сфері публічних закупівель адміністративна відповідальність відіграє ключову роль, оскільки саме через механізм закупівель держава реалізує значну частину своєї фінансової політики та задовольняє публічні потреби шляхом залучення приватного сектору. Так, як публічні закупівлі — це не лише інструмент економічного обміну, а й важливий засіб забезпечення прозорості, добросовісної конкуренції та контролю за використанням бюджетних коштів. Ефективне правове регулювання у цій сфері виступає гарантією не лише належного виконання контрактів, а й запобіжником корупційних практик, нераціонального витрачання державних ресурсів і зловживань у розподілі публічних фінансів. Особливо актуальним це є для капіталомістких галузей, таких як будівництво, де масштаби інвестицій і потенційні ризики значно перевищують середні показники інших сфер [131, с. 23].

У цьому контексті будівельна галузь потребує особливої уваги, оскільки публічні закупівлі тут мають стратегічне значення для соціально-економічного

розвитку країни. Будь-які порушення у процедурі закупівель будівельних робіт можуть призвести до значних фінансових втрат, зриву строків реалізації інфраструктурних проєктів, використання неякісних матеріалів або технологій, а відтак — до погіршення технічного стану об'єктів, які безпосередньо впливають на безпеку громадян. Недотримання законодавчих процедур у цій сфері створює передумови для недобросовісної конкуренції, укладення змов між учасниками тендерів, маніпулювання результатами конкурсів або реалізації корупційних схем. Враховуючи потенційні ризики, пов'язані з порушенням процедур закупівель у будівництві, особливої актуальності набуває аналіз правового регулювання адміністративної відповідальності, що покликане забезпечити дотримання встановлених норм та мінімізувати негативні наслідки недобросовісної практики.

Згідно з чинним законодавством України, публічні закупівлі регулюються низкою нормативно-правових актів, основним з яких, як ми вже зазначали, є Закон України «Про публічні закупівлі», який встановлює правові засади, принципи, механізми та порядок проведення закупівель [119]. Однак ключові положення, що регламентують адміністративну відповідальність публічних закупівель у галузі будівництва, зосереджені у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Зокрема, стаття 164⁻¹⁴ встановлює відповідальність за порушення порядку проведення процедур закупівель, включаючи такі дії, як необґрунтоване відхилення пропозицій учасників, ненадання відповідної мотивації рішень або недотримання вимог щодо оприлюднення результатів тендеру. Зазначене правопорушення тягне за собою адміністративне стягнення у вигляді штрафу, що відіграє превентивну та каральну функцію в забезпеченні законності і відкритості закупівельного процесу [65].

У свою чергу, стаття 164⁻¹⁵ КУпАП передбачає відповідальність за порушення умов договорів, укладених за результатами публічних закупівель, зокрема у випадках, коли контракти укладені з відступом від вимог чинного законодавства або за умов, що суперечать принципам прозорості, рівності

учасників та недискримінації. Доповнює цей блок і стаття 164⁻¹⁶, яка встановлює відповідальність за порушення у сфері звітності, зокрема за несвоєчасне або неповне подання інформації про результати тендерів, зміни до умов укладених договорів чи інші аспекти, що підлягають обов'язковому розкриттю в системі публічних закупівель. Сукупність цих норм формує базовий механізм адміністративного впливу, покликаною забезпечити дотримання правових приписів у сфері публічних закупівель, зокрема в стратегічно важливій галузі будівництва [65].

Для комплексного підходу до забезпечення справедливості та ефективності публічних закупівель у галузі будівництва важливо також враховувати норми, що стосуються захисту конкуренції на ринку, зокрема у контексті можливих порушень, які можуть вплинути на конкурентне середовище.

У цьому контексті важливим нормативно-правовим актом, що забезпечує належний рівень правового регулювання конкурентних відносин у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є Закон України «Про захист економічної конкуренції» № 2210-IV від 11.01.2001 [114]. Цей закон встановлює фундаментальні засади недопущення антиконкурентних практик, які можуть виникати під час проведення процедур закупівель, таких як зловживання домінуючим становищем, узгоджені дії учасників ринку чи укладання антиконкурентних угод. Особливої уваги заслуговує стаття 50 зазначеного Закону, яка визначає відповідальність за порушення законодавства про економічну конкуренцію, у тому числі за змови між учасниками тендеру або маніпулювання з цінами, що суттєво підриває засади прозорості та добросовісної конкуренції у публічних закупівлях [79, с. 46].

З метою більш ефективного практичного застосування положень антимонопольного законодавства в сфері публічних закупівель, а також для конкретизації порядку реалізації механізмів відповідальності, важливу роль відіграє Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування податковими органами заходів впливу у вигляді штрафних

санкцій до юридичних осіб (крім уповноважених установ) за порушення вимог валютного законодавства» від 26 травня 2021 р. № 524 [110].

Цей підзаконний акт деталізує процедуру накладення штрафних санкцій на осіб та організації, які порушують вимоги закупівельного законодавства, особливо в частині, що стосується виявлення та запобігання антиконкурентним діям. Запровадження чіткого алгоритму відповідальності за такі порушення є важливим кроком до посилення правового порядку у сфері державних закупівель.

Не менш значущим у цьому контексті є питання корупційних ризиків, які часто виникають у процесі проведення публічних закупівель, особливо в такій чутливій сфері, як будівництво. Зловживання службовим становищем, підкуп, маніпуляції з результатами тендерів — всі ці фактори можуть суттєво порушити принципи добросовісної конкуренції та зашкодити економічному розвитку країни. Тому для боротьби з корупцією на всіх етапах закупівельного процесу важливе законодавче регулювання та чітке визначення санкцій за порушення антикорупційних вимог.

У зв'язку з цим, значну роль у регулюванні корупційних правопорушень у сфері публічних закупівель, зокрема у галузі будівництва, відіграє Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14.10.2014 [107]. Він містить низку важливих норм, спрямованих на попередження та виявлення корупційних діянь, які можуть мати місце під час організації та проведення тендерних процедур. Закон передбачає конкретні антикорупційні обмеження, встановлює правила поведінки для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а також визначає санкції за їх порушення. Особливої уваги заслуговує стаття 172⁷ КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення вимог антикорупційного законодавства, що є дієвим інструментом для забезпечення доброчесності учасників закупівельного процесу та запобігання зловживанням у сфері розпорядження публічними коштами.

Актуальність належного правового запобігання на корупційні прояви у сфері будівельних закупівель пояснюється тим, що саме ця галузь

характеризується високим рівнем концентрації бюджетних ресурсів та значними обсягами робіт, що створює підвищені ризики зловживань. Зловживання службовим становищем, підкуп, упереджене визначення переможців тендерів та інші корупційні схеми не лише підривають довіру до інституту публічних закупівель, а й спричиняють втрати державного бюджету, затримки реалізації інфраструктурних проєктів та зниження якості виконаних робіт. У цьому зв'язку, чітке та ефективне законодавче врегулювання питань відповідальності за корупційні правопорушення є необхідною умовою для забезпечення прозорості, підзвітності та законності в реалізації будівельних проєктів за бюджетні кошти.

Доповненням до антикорупційного та закупівельного законодавства є Закон України «Про будівельні норми», який, окрім технічного регулювання у сфері будівництва, також містить положення, що визначають відповідальність за порушення встановлених нормативів [103]. У контексті публічних закупівель цей закон набуває особливого значення, оскільки встановлення та дотримання будівельних норм є критично важливим для забезпечення якості та безпеки об'єктів, що зводяться за рахунок публічних коштів. Порушення вимог будівельного законодавства, виявлені в ході реалізації тендерних контрактів, можуть стати підставою для застосування адміністративних санкцій до осіб, відповідальних за невиконання або неналежне виконання умов договору. Таким чином, інтеграція вимог будівельного законодавства до загального механізму адміністративної відповідальності є важливим кроком на шляху до підвищення ефективності контролю у сфері будівельних закупівель.

Враховуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що у разі порушення законодавства в сфері публічних закупівель, органи контролю можуть застосовувати адміністративні санкції на підставі різних нормативно-правових актів. Однак наукові дослідження та практика свідчать, що система адміністративної відповідальності потребує вдосконалення, зокрема щодо чіткішого регулювання порушень, які можуть мати серйозні наслідки для

економіки країни, таких як порушення правил конкуренції або корупційні правопорушення.

Перш за все, багато вчених звертають увагу на те, що адміністративна відповідальність за порушення в галузі публічних закупівель має бути чітко спрямована на запобігання, а не лише на покарання правопорушників. Важливою є не тільки сама санкція, а й процес навчання, роз'яснення законодавчих вимог, що може сприяти більшій правосвідомості учасників закупівель.

Наприклад, дослідник у галузі адміністративного права О. В. Іванова зазначає, що система адміністративних санкцій, яка зараз діє в Україні, вимагає вдосконалення в частині чіткішого визначення критеріїв порушень. На думку вченої потрібно детально регламентувати такі поняття, як «недобросовісна конкуренція» чи «необґрунтоване відхилення пропозицій», оскільки на практиці виникають суперечності при застосуванні цих норм у реальних ситуаціях [56, с. 47].

Окрему увагу в науковому дискурсі привертає питання посилення відповідальності суб'єктів, які систематично порушують законодавство у сфері публічних закупівель. Дослідники вказують на необхідність запровадження більш жорстких санкцій для недобросовісних учасників тендерів, а також наголошують на доцільності розширення інструментів контролю за дотриманням антикорупційних вимог, особливо у таких високоризикових галузях, як будівництво. Запровадження системного підходу до виявлення повторюваних правопорушень та ефективних механізмів реагування сприятиме зміцненню правопорядку та формуванню добросовісного конкурентного середовища.

З огляду на наукову дискусію, варто врахувати позицію і В. А. Левченка, який обґрунтовує необхідність диференціації адміністративної відповідальності залежно від тяжкості вчиненого порушення та його впливу на результат тендерної процедури. На його думку, уніфікований підхід до застосування санкцій є недостатньо ефективним, оскільки не враховує специфіку кожного

окремого правопорушення. Запровадження системи градації покарань дозволило б не лише посилити превентивну функцію адміністративного впливу, а й забезпечити більш гнучкий підхід до кваліфікації порушень, що, своєю чергою, позитивно позначиться на рівні правосвідомості учасників ринку та сприятиме зростанню довіри до механізму державного нагляду [89, с. 13].

Разом із тим, низка науковців акцентує увагу на тому, що чинне адміністративне законодавство, зокрема положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, не завжди встигає адаптуватися до динаміки змін у сфері публічних закупівель, яка все частіше інтегрує цифрові технології та нові моделі комунікацій. Так, зокрема, експерт Ю. С. Мельник обґрунтовує необхідність внесення змін до статті 164⁻¹⁴ КУпАП, наголошуючи на потребі чіткого нормативного закріплення порядку оскарження рішень уповноважених органів, а також удосконалення процедур адміністративного реагування в умовах електронних закупівель. На його думку, лише завдяки синхронізації правових норм із технологічними інноваціями можна досягти належного рівня оперативності, прозорості та ефективності у контролі за дотриманням вимог законодавства у сфері публічних закупівель [84].

Поділяючи наукові позиції щодо необхідності реформування механізмів юридичної відповідальності, вважаємо обґрунтованим твердження про те, що чинна система адміністративної відповідальності у сфері публічних закупівель, зокрема у будівельній галузі, потребує суттєвого вдосконалення. Насамперед йдеться про необхідність чіткого визначення складів адміністративних правопорушень, розширення санкційного інструментарію, а також створення дієвих механізмів оперативного реагування на виявлені порушення. Практика засвідчує, що численні недоліки в нормативно-правовому регулюванні унеможливають своєчасне та ефективне притягнення правопорушників до відповідальності, що, у свою чергу, негативно впливає на прозорість, конкурентність і законність процедур публічних закупівель у будівництві.

Так, показовим є приклад, зафіксований у 2020 році під час реалізації тендеру на будівництво соціального об'єкта в одному з регіонів України.

Виявилося, що переможець тендеру не виконав зобов'язання щодо своєчасної публікації результатів закупівлі в електронній системі прозоро. Спроба одного з учасників оскаржити дії замовника наštовхнулась на тривалу та неефективну процедуру розгляду, яка, з огляду на відсутність чітких нормативних орієнтирів, тривала кілька місяців. Цей кейс яскраво ілюструє нормативну прогалину у сфері регулювання відповідальності за затримку публікації результатів тендеру, а також демонструє відсутність належного механізму реагування на подібні порушення з боку контрольних органів [52].

У цьому зв'язку вважаємо за необхідне внести зміни до статті 164⁻¹⁴ КУпАП, доповнивши її нормами, що передбачають окрему відповідальність за порушення строків оприлюднення інформації про результати закупівлі. Вказані зміни мають включати встановлення чітких строків, меж відповідальності, а також визначення розміру штрафних санкцій для замовників, дії або бездіяльність яких перешкоджають реалізації принципів відкритості та своєчасності тендерного процесу. Особливої уваги потребують ті випадки, коли затримка у публікації інформації безпосередньо впливає на строки реалізації будівельного проєкту чи перешкоджає виконанню зобов'язань за договором.

Іншим характерним прикладом порушень є ситуація, коли у ході тендеру на капітальний ремонт будівлі замовник відхилив пропозицію учасника без надання належного обґрунтування [146]. Відсутність чітко зафіксованих у законодавстві вимог щодо форми та змісту такого обґрунтування, а також недостатній інструментарій контролю з боку наглядових органів, призводить до зростання ризиків корупційних дій і порушень принципу рівного доступу учасників. Враховуючи викладене, доцільним видається нормативне уточнення статті 164⁻¹⁴ КУпАП, шляхом встановлення імперативного обов'язку замовника надавати вичерпне, публічно доступне та логічно обґрунтоване пояснення причин відхилення пропозицій, із фіксацією цього в електронній системі закупівель.

Крім того, досліджуючи детально практичні аспекти адміністративного регулювання, маємо намір звернути увагу, ще одну серйозну проблему —

відсутність належного контролю за виконанням договірних зобов'язань після укладення контрактів. Мали місце випадки, коли підрядники або виконували роботи неякісно, або ж не виконували їх зовсім, у той час як замовники, не маючи дієвих інструментів реагування, не застосовували жодних санкцій [53]. Це свідчить про нагальну потребу у створенні нормативного механізму адміністративної відповідальності за неналежне виконання договорів у сфері публічних закупівель, зокрема будівельних. Пропонується розробити відповідні зміни до КУпАП, що передбачатимуть санкції за прострочення, часткове виконання або повне невиконання контракту, включаючи штрафні санкції, а також тимчасові обмеження на участь у подальших тендерах.

Результати аналізу практичних порушень, що виникають у процесі здійснення публічних закупівель у галузі будівництва, переконливо свідчать про нагальну потребу у вдосконаленні чинної нормативно-правової бази. Зокрема, актуальним є перегляд положень, що регламентують адміністративну відповідальність за порушення встановлених процедур, з метою більш чіткого визначення складу правопорушень, уточнення їх ознак та формування ефективного механізму оперативного реагування. Прогалини у чинному законодавстві створюють підґрунтя для правової невизначеності, що, у свою чергу, сприяє виникненню зловживань, зниженню рівня прозорості тендерних процесів і втратам публічних коштів.

Одним із пріоритетних напрямів законодавчого вдосконалення має стати детальна конкретизація правопорушень у сфері закупівель у будівельній галузі. Зокрема, положення статті 164⁻¹⁴ КУпАП, яка встановлює відповідальність за порушення порядку проведення публічних закупівель, потребують суттєвого доопрацювання. Особливо це стосується питань, пов'язаних із недотриманням строків публікації результатів тендеру. На практиці затримки у розміщенні відповідної інформації в системі Прозоро можуть спричинити призупинення реалізації інфраструктурних проєктів, що має суттєві економічні та соціальні наслідки. У цьому контексті доцільно нормативно закріпити спеціальну норму, яка б передбачала встановлення чітких строків публікації результатів тендеру

та адміністративну відповідальність за їх порушення у вигляді штрафних санкцій, адекватних тяжкості правопорушення та наслідкам для бюджету.

Крім того, беручи до уваги практичні реалії функціонування системи закупівель, вважаємо необхідним доповнення статті 164⁻¹⁴ КУпАП положеннями, які зобов'язували б замовників надавати вичерпні, мотивовані та документально підтверджені обґрунтування рішень про відхилення тендерних пропозицій. Як свідчить аналіз практики, саме необґрунтовані або формальні відмови у прийнятті пропозицій створюють широке поле для маніпуляцій і сприяють реалізації корупційних схем. Запровадження обов'язку публічного обґрунтування рішень, підкріпленого адміністративною відповідальністю за його недотримання, дозволить суттєво посилити механізм контролю, підвищити рівень довіри до тендерної системи та забезпечити дотримання принципів відкритості й рівноправності усіх учасників закупівельного процесу.

У логічному продовженні питання підвищення якості правового регулювання вбачається необхідним також диференціювати адміністративну відповідальність залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки правопорушень. Як зазначалося у наукових дослідженнях, адміністративна відповідальність має бути диференційованою, з огляду на тяжкість порушення. Зміни в законодавстві мають передбачити відповідальність за порушення умов контрактів у сфері публічних закупівель та забезпечити чітке визначення санкцій в залежності від масштабу порушення. Пропонується запровадити систему градації покарань, зокрема штрафи, тимчасові заборони на участь у тендерах для суб'єктів, які регулярно порушують законодавство, а також заборону на укладання нових контрактів для порушників, якщо їхні дії мали суттєвий негативний вплив на виконання будівельних робіт або якості інфраструктури.

Окремої уваги в контексті удосконалення адміністративної відповідальності потребує питання протидії корупційним правопорушенням, які особливо часто проявляються саме в будівельній сфері публічних закупівель. Як зазначено в Законі України «Про запобігання корупції»,

корупція є однією з основних загроз для ефективного функціонування системи публічних закупівель. Враховуючи це, пропонується посилити адміністративну відповідальність за корупційні правопорушення, встановивши більш суворі санкції для осіб, які порушують антикорупційні вимоги під час тендерних процедур. Внесення змін до статті 172⁻⁷ цього Закону може включати конкретизацію санкцій за корупційні правопорушення в тендерах будівельних проєктів, а також уточнення процедури накладення штрафів на відповідальних осіб за участь у корупційних схемах.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що сучасна система адміністративної відповідальності у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, вимагає суттєвого вдосконалення. На основі аналізу нормативно-правових актів, наукових досліджень та практичних прикладів, можна стверджувати, що чинне регулювання не повною мірою забезпечує превентивну функцію, ефективне реагування на порушення та справедливе притягнення винних осіб до відповідальності. Основними проблемами залишаються нечіткість правових норм, відсутність диференціації санкцій залежно від тяжкості правопорушення, а також недосконалість процедур оскарження, що створює передумови для зловживань і затягування тендерних процесів. Не менш важливими є проблеми, пов'язані з неефективною реалізацією положень антикорупційного законодавства в контексті закупівельної діяльності.

У зв'язку з цим, важливо звернути увагу на досвід інших країн та дослідження кращих практик, які можуть бути застосовані для вдосконалення національної системи.

Висновки до розділу 2

З'ясовано, що нормативно-правове регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні пройшло значну еволюцію, що включає прийняття важливих законів та впровадження реформи електронних закупівель. Протягом

1990-х років Україна активно формувала свою законодавчу базу у сфері публічних закупівель, починаючи з прийняття основних законів, які сприяли встановленню принципів проведення закупівель. Проте ці закони не забезпечували достатньої прозорості, що викликало корупційні ризики. З початком 2010-х років Україна реалізувала реформи, які значно підвищили прозорість і відкритість процесу закупівель, зокрема завдяки запровадженню системи Prozoгго. Ці зміни не лише покращили ефективність використання державних коштів, а й стали важливим етапом на шляху інтеграції з Європейським Союзом.

Встановлено, що основною проблемою в сфері публічних закупівель у будівництві є недостатня ефективність контролю за виконанням контрактів, що призводить до затримок і порушень умов договорів. Згідно з дослідженням, існує явний дефіцит механізмів для належного контролю за виконанням будівельних робіт, що прямо впливає на реалізацію державних проектів. Порушення строків виконання робіт, а також технічні відхилення від вимог, стають наслідками недостатньо чітко прописаних контролюючих норм у законодавстві. Для вирішення цієї проблеми пропонується внести зміни до Закону «Про публічні закупівлі», що дозволить чіткіше прописати механізми моніторингу виконання контрактів, а також створити додаткові інструменти для контролю на всіх етапах виконання будівельних робіт.

Здійснено комплексний аналіз всіх основних ДБН, що регулюють різні напрямки будівельної галузі, де були виявлені як позитивні аспекти, так і недоліки. Запропоновано внести зміни та доповнення до існуючих ДБН.

Зроблено акцент на тому, що хоча система Прозоро здобула значні успіхи у забезпеченні прозорості та доступності тендерних процедур, її поточні функціональні можливості не завжди дозволяють повноцінно враховувати технічні та специфічні вимоги будівельних проектів.

Доведено, що для забезпечення ефективності публічних закупівель у будівництві необхідно створити чітку концепцію енергетичної ефективності, що має бути інтегрована на всіх етапах закупівель та виконання робіт. У

результаті дослідження запропоновано внести конкретні зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема до статті 2, щоб обов'язково враховувати енергетичні стандарти при проведенні закупівель будівельних робіт та закупівлі відповідних матеріалів. Крім того, пропонується внести зміни до статті 10 Закону, яка регулює тендерну документацію, щоб чітко визначити вимоги до будівельних об'єктів, закуплених за державні кошти. У тендерній документації має бути зазначено, що підрядники повинні дотримуватись мінімальних вимог енергоефективності, визначених чинним законодавством, що сприятиме зниженню енергоспоживання в державних об'єктах. Також для посилення контролю автором запропоновано внести доповнення до Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження стандартів енергоефективності будівель», вимагаючи обов'язкової енергоефективності для державних закупівель будівельних робіт. Зроблено акцент на тому що запропоновані зміни в свою чергу дозволять впровадити чіткі критерії енергозбереження та забезпечити відповідність міжнародним стандартам, сприяючи зниженню енергоспоживання та підвищенню ефективності виконаних робіт.

Обґрунтовано, що для забезпечення ефективності публічних закупівель у галузі будівництва є важлива взаємодія між державними органами, органами місцевого самоврядування, постачальниками та наглядовими органами. Кожен з цих суб'єктів виконує свою унікальну роль у забезпеченні ефективного функціонування системи закупівель. Державні органи мають бути основними регуляторами, що формулюють правову базу та стандарти для закупівель. Органи місцевого самоврядування повинні адаптувати ці правила до специфічних умов на місцях, враховуючи потреби місцевих громад. Постачальники, як учасники тендерів, повинні відповідати вимогам щодо якості робіт і своєчасного виконання контрактів. Наглядові органи повинні здійснювати ефективний контроль за виконанням умов контрактів, створюючи умови для чесної конкуренції та забезпечення рівності всіх учасників. Автор пропонує посилити співпрацю між цими суб'єктами через створення єдиної

системи комунікації, що дозволить зменшити бюрократію і підвищити ефективність контролю на всіх етапах закупівель.

Підтверджено, що для підвищення ефективності публічних закупівель у будівництві необхідно впровадити автоматизовану систему моніторингу виконання контрактів у реальному часі та створити електронну базу постачальників. Запропоновано впровадити систему моніторингу, яка дозволить не лише відслідковувати прогрес виконання будівельних робіт, але й виявляти можливі порушення в режимі реального часу. Це допоможе своєчасно реагувати на відхилення від графіків та стандартів якості. Додатково, автор пропонує створити електронну базу постачальників, що буде містити детальну інформацію про їхню репутацію, фінансову стабільність та досвід виконання подібних проектів. Це дозволить значно спростити процес відбору підрядників та знизити ризики вибору ненадійних постачальників, що в свою чергу підвищить якість робіт та знизить витрати.

Запропоновано впровадити регулярний зовнішній аудит для оцінки ефективності використання публічних коштів і зниження корупційних ризиків. Згідно з пропозиціями автора, регулярний зовнішній аудит має включати не тільки фінансові перевірки, а й оцінку ефективності та економності використання бюджетних коштів на кожному етапі будівництва. Запропоновано створити спеціальні комісії для проведення таких аудитів, які будуть зосереджені не лише на перевірці документації, а й на оцінці реальних результатів виконаних робіт. Крім того, важливим кроком є запровадження «аудиту ефективності», який дозволить виявити потенційні порушення та зловживання на ранніх етапах проекту.

Вперше запропоновано ініціювати створення мобільних додатків для громадського контролю, що дозволить активізувати участь громадян у процесі публічних закупівель у будівництві та знизити рівень корупції. Згідно з пропозицією автора, мобільні додатки повинні надавати громадянам доступ до актуальної інформації про поточний стан закупівель, що дозволить забезпечити більшу прозорість процесів. Додатково, такі додатки мають включати функції

подання анонімних скарг або повідомлень про зловживання, що стане важливим інструментом для боротьби з корупцією в галузі будівництва. Автор також пропонує чітко регламентувати обов'язки відповідальних осіб на всіх етапах закупівельного процесу, а також посилити незалежність наглядових органів і створити ефективні механізми для повідомлення про корупційні правопорушення.

Досліджено, що ефективний нагляд і контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва є основними чинниками, що забезпечують законність, прозорість та ефективність витрачання публічних коштів. Автор на основі наукового аналізу підтвердив, що нагляд є не лише інструментом попередження правопорушень, але й активно впливає на удосконалення процесів закупівель. Важливим результатом дослідження стало визначення ролі органів нагляду, таких як Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба та Рахункова палата, у забезпеченні належного фінансового контролю та підвищення рівня відповідальності органів, що здійснюють закупівлі. Виявлено, що інтеграція новітніх інформаційних технологій, таких як блокчейн і штучний інтелект, має суттєвий потенціал для зменшення корупційних ризиків та підвищення прозорості на всіх етапах публічних закупівель.

Пояснено, що для забезпечення максимальної ефективності нагляду та контролю необхідно інтегрувати новітні інформаційні технології, такі як блокчейн і штучний інтелект. Автор підкреслює, що сучасні технології можуть значно покращити прозорість і зменшити вплив людського фактора в процесах публічних закупівель. Запропоновано впровадження блокчейн-технологій для забезпечення непідробності даних та створення умов для більш надійного і відкритого використання публічних коштів. Зокрема, блокчейн дозволить запобігти зловживанням і корупційним схемам, а штучний інтелект може бути використаний для автоматизації моніторингу і прогнозування порушень на ранніх етапах. Автор також зазначає перспективу створення єдиної інформаційної платформи для інтеграції всіх контролюючих органів, що дозволить знизити бюрократичні бар'єри та прискорити процеси перевірок.

Запропоновано конкретні зміни до законодавства, спрямовані на вдосконалення контролю та нагляду публічних закупівель у галузі будівництва, що забезпечить більшу гнучкість і прозорість процесів. Автор вказує на необхідність внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема, доповнення статей 7 і 10, що надають органам нагляду більше повноважень для перевірки даних в режимі реального часу через електронні платформи. Також внесення змін до статті 18, що передбачає скорочення термінів розгляду скарг і запровадження онлайн-апеляцій, для підвищення оперативності і ефективності реагування на порушення. Окрім того, запропоновано створення більш чітких стандартів для внесення змін до тендерної документації та внесення змін до укладених договорів, що дозволить зберегти конкуренцію та прозорість процесу. Концепція таких реформ на думку автора забезпечить оперативне виправлення помилок у тендерних умовах без порушення принципів чесності та відкритості, а також підвищить рівень довіри до системи публічних закупівель у галузі будівництва.

Також запропоновано зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), для більш чіткого регулювання порушень публічних закупівель у галузі будівництва. Рекомендовано внести зміни до статті 164⁻¹⁴ КУпАП, зокрема щодо визначення чітких строків публікації результатів тендеру та накладення адміністративних санкцій за їх порушення. Також пропонується чітко прописати вимоги до обґрунтування відхилення пропозицій учасників тендера, що сприятиме зменшенню корупційних схем і підвищенню довіри до системи публічних закупівель. Окрім того, дослідження вказує на необхідність удосконалення механізмів оскарження, зокрема встановлення чітких термінів для розгляду скарг.

Визначено необхідність диференціації адміністративної відповідальності за порушення умов контрактів у сфері публічних закупівель. Оцінено, які зміни до статті 164⁻¹⁵ КУпАП потрібно внести, щоб запровадити систему градації покарань в залежності від тяжкості порушення. Зокрема, запропоновано введення штрафів, тимчасових заборон на участь у тендерах та заборону на

укладання нових контрактів для суб'єктів, які систематично порушують законодавство і чинили суттєвий негативний вплив на виконання будівельних робіт. Це дозволить забезпечити справедливе і пропорційне покарання залежно від масштабу порушень.

Проаналізовано проблему корупційних правопорушень у публічних закупівлях будівельних проєктів та запропоновано посилити відповідальність за порушення антикорупційних вимог. Наголошено на значущості посилення адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення в публічних закупівлях, зокрема в будівництві, де високий рівень державних інвестицій створює підвищені ризики зловживань. Запропоновано внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції» та КУпАП для чіткого визначення санкцій за участь у корупційних схемах, що забезпечить більш ефективну боротьбу з корупцією та покращить контроль за використанням публічних коштів.

РОЗДІЛ 3

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Закордонний досвід адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва

У сучасних умовах розвитку економіки та інтеграційних процесів публічні закупівлі є важливою складовою будь-якої державної економіки, оскільки вони складають значну частину державних витрат та є основним інструментом реалізації інфраструктурних проєктів, зокрема в будівництві. Це не лише механізм фінансування будівельних робіт, але й важливий елемент розвитку соціальної та економічної інфраструктури держави. Проте, незважаючи на свою важливість, система публічних закупівель часто стикається з проблемами, такими як корупція, неефективне використання бюджетних коштів, непрозорі процедури тендерів та низька конкуренція серед учасників.

У цьому контексті важливим є звернення до закордонного досвіду адміністративного регулювання публічних закупівель, оскільки багато країн, зокрема розвинених, уже успішно подолали аналогічні труднощі і втілили ефективні моделі регулювання. Вивчення та адаптація цих моделей дає змогу краще орієнтуватися в найбільш ефективних способах впорядкування та контролю процесів публічних закупівель, що має безпосередній вплив на зниження рівня корупції, підвищення прозорості та забезпечення конкуренції на ринку [152, с. 184].

Міжнародний досвід також дозволяє оцінити, як правове та організаційне забезпечення публічних закупівель може бути адаптоване до специфічних умов окремих країн. Для багатьох держав, що перебувають на етапі реформування

своїєї системи публічних закупівель, вивчення досвіду країн з високим рівнем розвитку в цій сфері є стратегічним кроком, що сприяє не тільки вдосконаленню процедур, але й залученню інвестицій, підтримці малого та середнього бізнесу, а також забезпеченню максимальної вигоди для держави та її громадян [151, с. 145; 6, с. 171].

Особливу увагу слід приділяти вивченню досвіду тих країн, у яких будівельна галузь відіграє ключову роль у формуванні національної економіки. У таких державах ефективне управління публічними закупівлями в будівництві стало не лише важливим інструментом забезпечення високих стандартів якості, а й чинником сталого розвитку інфраструктури. Аналіз моделей і практик, запроваджених у європейських та інших розвинених країнах, дозволяє глибше зрозуміти, яким чином різні підходи до регулювання закупівель можуть адаптуватися до специфічних умов і потреб галузі. На прикладі таких країн, як Німеччина, Франція, Велика Британія та Японія, простежується успішне поєднання інституційного та правового регулювання, що сприяє підвищенню прозорості, ефективності процесів закупівель і мінімізації корупційних ризиків.

У цьому контексті доцільно розпочати з аналізу досвіду Німеччини як однієї з провідних країн Європи, де система публічних закупівель у будівництві характеризується високим рівнем інституційного розвитку, прозорості процедур та ефективного нормативно-правового регулювання. Підкреслимо, що система публічних закупівель у Німеччині є частиною загального адміністративного правопорядку, що базується на принципах відкритості, конкуренції та ефективності, і спрямована на забезпечення оптимального використання державних коштів. Розвиток цієї системи відбувався поступово, і сьогодні Німеччина є прикладом для багатьох країн, що прагнуть модернізувати свою систему публічних закупівель [167, с. 153].

Одним із основних етапів у становленні цієї системи стало прийняття національних стандартів та нормативних актів, які гарантували прозорість і рівні умови для учасників тендерних процедур. Найважливішими етапами розвитку були: у 2009 році ухвалення нового закону про публічні закупівлі

(Vergaberechtsmodernisierungsgesetz), який значно спростив і вдосконалив процедури, і перехід до електронних закупівель, що відбулося на початку 2010-х років [196].

Успіх німецької системи публічних закупівель полягає в її орієнтації на досягнення максимальної ефективності та прозорості. Внесені зміни до законодавства сприяли створенню чітких і зрозумілих правил для державних органів та бізнесу, що дозволяє значно зменшити можливості для маніпуляцій і зловживань. Законодавча основа публічних закупівель у Німеччині ґрунтується на низці ключових актів, серед яких основними є Закон про публічні закупівлі (Vergabegesetz), Закон про державні контракти (BGB) та Директива Європейського Союзу 2014/24/ЄС, що регулює тендерні процедури для державних органів країн-членів ЄС [194;178].

Зокрема, Закон про публічні закупівлі в Німеччині визначає основні принципи, такі як рівність учасників, недискримінація та прозорість, що є основою для уникнення конфліктів інтересів та забезпечення чесної конкуренції. Окрім цього, відповідно до вимог законодавства, державні закупівлі повинні бути спрямовані на досягнення найкращих економічних умов для держави та громадян, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Законодавчі акти, що визначають порядок закупівель у Німеччині, зокрема у будівельній сфері, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності, запобігання монополізації ринку та захисту інтересів держави і громадян. Наприклад, відповідно до Закону про публічні закупівлі, більшість контрактів на будівництво вимагають проведення відкритих тендерів, що сприяє залученню великої кількості учасників і забезпечує високу якість виконаних робіт [197].

Звертає на себе увагу і Закон про електронні закупівлі (E-Vergabe) у Німеччині, який є важливим законодавчим актом, що регулює використання електронних технологій для здійснення державних закупівель. Закон E-Vergabe був прийнятий для переведення державних закупівель в електронну форму, що дозволяє скоротити час обробки документів та зменшити адміністративні

витрати. Він забезпечує прозорість, надаючи всім учасникам рівний доступ до закупівельних процедур в інтернеті, що сприяє здоровій конкуренції і зменшує можливості для корупції. Усі документи доступні в електронному форматі для контролю та нагляду, а автоматизація процесів знижує людський фактор і підвищує ефективність. Особливо важливим цей закон є для публічних закупівель у галузі будівництва, де ефективність, прозорість та конкуренція мають критичне значення для зниження витрат і забезпечення якості проектів. Крім того, закон передбачає чіткі правила щодо відповідальності учасників, що мінімізує ризик зловживань [180].

Аналізуючи норми цього закону, можна зробити висновок, що впровадження аналогічного законодавства в Україні в галузі будівництва є перспективним кроком, що здатний суттєво змінити адміністративно-правову практику. Завдяки запровадженню електронних процедур, можна досягти значної прозорості та ефективності в публічних закупівлях, зокрема в будівництві, де прозорість і конкуренція є критичними для зниження витрат і забезпечення високої якості проектів. Автоматизація процесів, покращення контролю за витратами та зменшення адміністративних витрат стане основою для проведення реформи публічних закупівель, що має потенціал стати важливим етапом у забезпеченні сталого розвитку України.

Не менш важливим є і те, що Німеччина має добре розвинену систему нагляду та контролю за процесом публічних закупівель. Це забезпечується через діяльність різних органів національного та земельного рівнів. Центральним органом є Федеральне відомство з публічних закупівель (Bundeskartellamt), яке займається контролем за дотриманням антимонопольних законів і стандартів у галузі закупівель [173].

Унікальним для Німеччини є й те, що Bundeskartellamt активно працює з іншими національними та європейськими органами, що забезпечує міждержавну координацію в питаннях конкуренції та закупівель, чого в Україні поки що не існує на такому рівні. На місцевому рівні діють регіональні органи,

які контролюють виконання державних контрактів та перевіряють їх законність.

Процес нагляду включає проведення регулярних перевірок дотримання законодавчих норм, а також перевірок виконання контрактів після їх укладення. Це дозволяє оперативно виявляти порушення, забезпечуючи належний рівень контролю за виконанням умов договору.

Одним із значущих етапів у розвитку системи публічних закупівель у Німеччині, зокрема у галузі будівництва стало впровадження електронних платформ. Німеччина активно використовує онлайн-платформи для проведення публічних закупівель, що забезпечує максимальну прозорість і доступність процедур для всіх учасників. Центральною платформою є Vergabeplattform, на якій розміщується вся інформація про тендери, умови участі, вимоги до документів та інші деталі закупівель [195].

Варто зазначити, що платформа Vergabeplattform так як і платформа Прозоро мають спільну мету — забезпечення прозорості, відкритості та ефективності у сфері публічних закупівель.

Втім Vergabeplattform у Німеччині є більш інтегрованою в загальноєвропейську систему публічних закупівель, що дозволяє забезпечити високий рівень узгодженості з європейськими стандартами та законами, зокрема з директивами ЄС. Це сприяє прозорості та ефективному контролю за закупівельними процесами на всіх етапах — від оголошення тендера до виконання контракту. Платформа забезпечує глибоку інтеграцію з іншими державними та європейськими органами для контролю за виконанням контрактів, що знижує ризики маніпуляцій і зловживань. Крім того, високий рівень автоматизації та надійний захист даних гарантують більш ефективну боротьбу з корупційними ризиками.

Прозоро в Україні, у порівнянні із Vergabeplattform є менш розвиненою з міжнародними організаціями та обмежена взаємодією з іншими європейськими платформами (забезпечує доступність і відкритість інформації, контроль за виконанням тендерів тільки на національному рівні, що може призводити до

менш ефективного нагляду; не має такої глибокої автоматизації та інтеграції з європейськими стандартами, що обмежує можливості для міжнародної співпраці та ускладнює процеси для міжнародних учасників) [185].

Також у Німеччині «Vergabeplattform» використовує ефективні інструменти запобігання корупції через жорсткі процедури моніторингу, антикорупційних перевірок та інтеграцію з іншими державними та європейськими органами, що відповідають за боротьбу з корупцією. Завдяки цьому система гарантує високий рівень прозорості та мінімізує можливості для маніпуляцій під час закупівель, зокрема у галузі будівництва [185].

Необхідно зауважити, що запобігання корупції у цій країні є важливою складовою всієї системи публічних закупівель. Впровадження електронних платформ, жорстке регулювання тендерних процедур, а також наявність незалежних наглядових органів значно знижують можливості для зловживань.

До того ж, у Німеччині є спеціалізовані органи, які здійснюють перевірку не лише відповідності процедур юридичним нормам, але й детально аналізують фінансові звіти, що стосуються виконання контрактів. Зокрема, Федеральний контрольний орган (Bundesrechnungshof) проводить регулярні аудити та перевірки державних витрат, зокрема у сфері будівництва.

Німеччина, завдяки розвиненій системі публічних закупівель, є одним із лідерів у сфері ефективного управління державними фінансами, зокрема у галузі будівництва. Вона демонструє успішні приклади використання адміністративно-правових механізмів для регулювання закупівель у будівництві, що дозволяє забезпечити не лише високий рівень якості виконання будівельних проектів, але й гарантує прозорість, зменшує ризики корупції та підвищує ефективність використання державних коштів.

Успішним прикладом регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є проекти, пов'язані з реставрацією та реконструкцією історичних пам'яток у Німеччині, зокрема у рамках програми Denkmalschutz (охорона пам'яток культурної спадщини). Для таких проектів застосовуються спеціальні

правила щодо вибору підрядників, оскільки роботи з реконструкції вимагають високої кваліфікації та дотримання конкретних норм і стандартів [177].

Зазначимо, що правила, які регулюють реставрацію та реконструкцію історичних пам'яток у Німеччині в рамках програми Denkmalschutz, закріплені в Законі про охорону пам'яток культурної спадщини (Denkmalschutzgesetz). Цей федеральний закон регулює заходи з охорони культурних пам'яток, включаючи реставрацію та реконструкцію, і встановлює вимоги до підрядників, які беруть участь у таких роботах. Зокрема, закон передбачає необхідність наявності у підрядників спеціалізованої кваліфікації, що гарантує високий рівень виконання робіт з відновлення історичних об'єктів [177].

На відміну від Німеччини, в Україні відсутні аналогічні спеціалізовані правила щодо вибору підрядників для реставраційних робіт, що враховували б специфіку таких проектів. Це може призводити до ризиків неякісного виконання робіт та втрати культурної спадщини.

Такий підхід є критично важливим в контексті адміністративно-правового регулювання таких відносин, оскільки від нього безпосередньо залежить високий рівень збереження культурної спадщини та ефективне використання державних коштів.

Таким чином, Німеччина демонструє зразковий підхід до адміністрування публічних закупівель через поєднання чітко розробленого законодавства, ефективного використання електронних платформ для тендерів, незалежного контролю та боротьби з корупцією. Це дозволяє забезпечити не лише прозорість і конкурентність, а й ефективність витрачання публічних коштів, що є особливо важливим у будівельній галузі.

Іншою країною з добре розвиненою системою публічних закупівель, є Франція. Ця країна має довгу історію, і її розвиток значною мірою визначається потребами держави в реалізації великих інфраструктурних проектів, таких як будівництво доріг, мостів, житлових комплексів і комунальних об'єктів. Початок реформ у галузі публічних закупівель можна віднести до 1970-х років, коли Франція почала активно впроваджувати системи державних закупівель,

орієнтуючись на зменшення адміністративних бар'єрів та збільшення конкуренції. У 2004 році була прийнята важлива реформа *Code des Marchés Publics* (Кодекс публічних закупівель), який став основним законодавчим актом, що регулює закупівельні процедури у Франції, зокрема у галузі будівництва. Кодекс встановлює чіткі правила щодо організації тендерів, вимог до учасників та процедур контролю [174; 15, с. 85].

З 2016 року у Франції почали вносити зміни до цього Кодексу відповідно до європейських директив, що дозволило вдосконалити національну систему закупівель, зробивши її більш прозорою і адаптованою до сучасних викликів, таких як боротьба з корупцією, використання електронних технологій і забезпечення сталого розвитку через енергоефективність та екологічні стандарти.

Загалом законодавча база публічних закупівель у Франції представлена рядом нормативних актів, серед яких основними є *Code des Marchés Publics*, *Loi Sapin II* (закон про боротьбу з корупцією) та директиви ЄС щодо публічних закупівель. Ці закони визначають не лише умови для проведення тендерів, а й встановлюють механізми для нагляду за виконанням контрактів, виявлення та усунення порушень [183].

Слід відмітити, що нагляд за публічними закупівлями у Франції здійснюють кілька органів: національний орган *Autorité des marchés financiers* (AMF), що здійснює нагляд за фінансовими аспектами тендерів, а також *Haute Autorité pour la transparence de la vie publique* (HATVP), яка відповідає за прозорість та боротьбу з корупцією в процесах державних закупівель, зокрема у галузі будівництва. У разі виявлення порушень, таких як маніпуляції з тендерами чи корупційні практики, органи, відповідальні за контроль, мають право накладати штрафи або навіть скасувати контракт [172; 184].

В той же час Франція активно використовує *Marchés Publics*, централізовану електронну платформу для проведення публічних закупівель, яка забезпечує доступ до усіх тендерів, дозволяє подавати заявки на участь у тендерах, а також здійснювати електронне подання документів. Ця платформа є

важливим інструментом для забезпечення прозорості та рівних умов для всіх учасників ринку, оскільки всі етапи тендерного процесу — від оголошення тендеру до оголошення результатів — автоматизовані і доступні для перегляду громадянами та учасниками ринку [184].

Існує ще одна централізована електронна платформа e-Procurement, яка дозволяє державним органам купувати товари та послуги через інтернет, що знижує адміністративні витрати і підвищує доступність тендерів для малого та середнього бізнесу [166, с. 164].

Вище згадані платформи також значною мірою сприяють боротьбі з корупцією в процесі публічних закупівель. Одним із важливих аспектів є закон Loi Sapin II, спрямований на посилення боротьби з корупцією в державних закупівлях. Цей закон зобов'язує всі органи влади, що займаються закупівлями, забезпечувати прозорість процесів і виключати можливості для неправомірних дій. Однією з основних вимог є обов'язкове проведення перевірок тендерів незалежними аудиторами, а також надання публічного доступу до всіх етапів закупівель, що значно підвищує рівень прозорості та контролю [183].

Незалежно від використання електронних платформ і цифрових технологій, основним інструментом запобігання корупції є чітке дотримання встановлених процедур і систематичний контроль за виконанням умов тендерів. Важливу роль у боротьбі з корупційними ризиками відіграють як внутрішні контролю в самих державних установах, так і незалежні органи, зокрема Вищий суд з фінансових правопорушень, який здійснює нагляд за дотриманням законодавства у сфері фінансових операцій [153].

Ураховуючи все вищезазначене, досвід Франції у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є позитивним і має значний потенціал для застосування в Україні.

Наступна країна, досвід якої у галузі будівництва може стати важливим орієнтиром для України, це Великобританія. Важливими аспектами британської моделі є нормативно-правове регулювання, системи електронного

регулювання, а також суворе організація контролю та нагляду за процесами закупівель.

Розвиток публічних закупівель у Великобританії розпочався з кінця XIX століття, коли були прийняті перші нормативні акти, що регулюють державні закупівлі. Згодом, після введення європейських директив і розвитку інституціональної системи, основним напрямком стало забезпечення прозорості, рівності доступу та чесної конкуренції. Значну роль у формуванні сучасної системи публічних закупівель відіграли реформування та законодавчі ініціативи, такі як Public Contracts Regulations 2015, які гармонізують національні процедури закупівель з європейськими стандартами та зобов'язують державу забезпечувати відкритість та зниження корупційних ризиків [191].

Великобританія має одну з найбільш розвинених правових систем у сфері публічних закупівель. Public Contracts Regulations 2015 є основним законодавчим актом, який регулює державні закупівлі у Великобританії. Цей нормативний акт узгоджує національні правила з директивами Європейського Союзу, зокрема щодо забезпечення прозорості, рівності учасників і конкуренції. Він визначає, що закупівлі повинні проводитись на основі чітких критеріїв, таких як вартість, якість і терміни виконання робіт, а також закріплює процедури щодо оскарження тендерних рішень.

Також, у Великобританії існує ряд додаткових нормативних актів, які регулюють окремі аспекти публічних закупівель у галузі будівництва. Зокрема, законодавство передбачає детальне регулювання контрактів на виконання будівельних робіт, із врахуванням специфіки цього сектору. *Construction (Design and Management) Regulations 2015* є важливим документом, який регулює безпеку будівельних робіт, а також встановлює вимоги щодо управління проектами в будівництві [175].

Крім ефективного законодавства, Великобританія має розвинену систему нагляду та контролю за публічними закупівлями, що є невід'ємною частиною забезпечення їх прозорості та ефективності. The Crown Commercial Service

(CCS) — це головний орган, відповідальний за координацію закупівель серед державних установ. Він здійснює контроль за дотриманням стандартів у процесах закупівель, проводить регулярні аудити та надає консультації щодо застосування кращих практик у цій сфері. Однією з основних функцій CCS є надання рекомендацій щодо вдосконалення тендерних процедур та моніторинг виконання контрактів, що дозволяє підвищити ефективність і прозорість процесу [188].

Окрім цього, важливу роль у забезпеченні прозорості державних витрат відіграє The National Audit Office (NAO), яке проводить незалежні аудити та перевірки фінансових потоків. Завдяки систематичному аналізу витрат публічних коштів, зокрема у сфері будівництва, NAO вчасно виявляє потенційні проблеми та невідповідності, що дозволяє коригувати процеси закупівель і підвищувати їх ефективність. Таким чином, ці органи забезпечують високий рівень прозорості та запобігають зловживанням у системі публічних закупівель Великобританії [189].

Важливо відзначити, що забезпечення прозорості в публічних закупівлях також підтримується на практиці завдяки використанню спеціалізованих платформ. Однією з таких є Contracts Finder у Великобританії — центральний ресурс для публікації тендерів, що проводяться державними органами, а також для надання інформації про укладені контракти. Це забезпечує відкритість і доступність даних для громадськості, що є важливим елементом у боротьбі з корупцією та підвищенні ефективності публічних закупівель [176].

Використання електронних платформ забезпечує зручність для учасників ринку, спрощує процедуру подачі заявок, а також автоматизує перевірку відповідності документів вимогам. Contracts Finder також надає можливість пошуку тендерів за різними критеріями, що дозволяє бізнесу швидко знаходити відповідні можливості для участі в тендерах.

Однак для ефективного функціонування цієї системи важливою є не тільки автоматизація процесів, але й чітке регулювання етичних норм і запобігання корупційним ризикам, що є одним з основних аспектів британської

моделі публічних закупівель. Великобританія має чіткі правила, які вимагають від усіх учасників публічних закупівель забезпечувати високий рівень прозорості та відповідальності. Всі процедури повинні бути публічними, а учасники тендерів повинні дотримуватись чітких стандартів етики та антикорупційних норм.

Існує ряд систем, які допомагають запобігати корупційним ризикам, зокрема це Public Contracts Regulations, що передбачають обов'язкові процедури для моніторингу всіх етапів тендерного процесу, а також можливість оскарження тендерних рішень. Додатково, існує національний інститут, який спеціалізується на боротьбі з корупцією в державних закупівлях — The Serious Fraud Office (SFO). Цей орган розслідує серйозні порушення в сфері публічних закупівель і має широкі повноваження для притягнення до відповідальності [182].

З урахуванням вищезгаданих факторів, досвід Великобританії у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є цінним прикладом для України. Великобританія демонструє високий рівень прозорості, ефективності і боротьби з корупцією через чітку законодавчу базу, використання електронних платформ і багаторівневий контроль. Врахування цих аспектів може значно покращити систему публічних закупівель в Україні, зробивши її більш ефективною та конкурентоспроможною.

Ураховуючи високий рівень прозорості та ефективності в британській моделі, варто звернути увагу також на досвід Японії, який демонструє успішне застосування інноваційних технологій у сфері публічних закупівель. Японська система має свої унікальні підходи, які дозволяють країні ефективно реалізовувати масштабні інфраструктурні проекти, зокрема в будівництві, завдяки поєднанню технологічних інновацій та суворого правового регулювання. У зв'язку з цим, важливо детально дослідити японський досвід, оскільки їх успіхи можуть стати цінними орієнтирами для вдосконалення публічних закупівель в інших країнах, зокрема в Україні.

Система публічних закупівель, зокрема у галузі будівництва у Японії має довгу історію, яка розпочалася в середині XX століття, коли країна почала активно модернізувати свою інфраструктуру після Другої світової війни. Протягом останніх десятиліть Японія значно вдосконалила систему управління публічними коштами, враховуючи потреби у відновленні інфраструктури та сталому розвитку міст. Від початку 1990-х років Японія активно інтегрує принципи прозорості і відкритості в систему публічних закупівель, при цьому особливу увагу приділяє використанню новітніх технологій, зокрема в електронних закупівлях [7, с. 206].

Слід звернути увагу на те, що Японія має часом перевірене законодавство у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, що забезпечує високий рівень конкуренції, прозорості та запобігання корупційним ризикам. Японське законодавство містить кілька ключових нормативно-правових актів, які регулюють процеси публічних закупівель, що стосуються як державних, так і місцевих органів влади. Зокрема, важливу роль відіграє The Act on Public Works and Procurement та Public Procurement Law, які встановлюють правила проведення тендерів, укладання контрактів і моніторинг виконання робіт. Також ці акти охоплюють широкий спектр питань — від основних критеріїв для оцінки тендерних пропозицій до забезпечення прозорості та запобігання корупції.

1. The Act on Public Works and Procurement — це основний нормативно-правовий акт, який визначає правила та процедури для закупівель в галузі будівництва. Закон регулює публічні закупівлі, що здійснюються на державному та місцевому рівнях, і включає ключові положення щодо:

Проведення тендерів: визначає чіткі вимоги до проведення тендерних процедур, включаючи етапи публікації оголошення про закупівлю, приймання заявок, оцінку та вибір підрядників. Порядок проведення тендерів має бути прозорим і відкритим для всіх учасників.

Вимоги до підрядників: усі учасники тендерів повинні відповідати чітким кваліфікаційним вимогам, включаючи досвід у реалізації подібних проектів, фінансову стабільність та здатність дотримуватися стандартів якості та безпеки.

Оцінка пропозицій: передбачає використання різноманітних критеріїв для оцінки пропозицій, зокрема не тільки вартості, але й якості, термінів виконання робіт і досвіду компанії. Це дозволяє вибрати найбільш ефективного та надійного підрядника для виконання державних контрактів [187].

2. Public Procurement Law є ще одним важливим нормативним актом, який доповнює The Act on Public Works and Procurement і забезпечує більш детальне регулювання публічних закупівель на рівні загальної правової системи Японії. Цей закон включає більш загальні принципи та процедури, які застосовуються до всіх видів державних закупівель, не тільки в будівництві, і встановлює вимоги щодо:

Прозорості та доступності інформації: вимагає, щоб вся інформація про тендери, умови участі та результати були відкритими та доступними для громадськості. Це досягається через використання державних електронних платформ, таких як J-PASS (Japan Public Procurement Information System), де публікуються оголошення про тендери, результати оцінки пропозицій та укладені контракти.

Підзвітність та звітність: окрім прозорості, закон зобов'язує державні органи та підрядників подавати регулярні звіти про виконання контрактів. Це дозволяє громадськості та контролюючим органам здійснювати нагляд за витратами та своєчасним виконанням робіт.

Конкуренція та антимонопольні норми: підтримує конкуренцію, встановлюючи правила, які забороняють обмеження на участь у тендерах без обґрунтованих причин. Крім того, він включає положення, спрямовані на боротьбу з монополіями на ринку будівництва, що допомагає забезпечити рівні умови для всіх учасників [186].

Незважаючи на наявність ефективного нормативно-правового забезпечення публічних закупівель, Японія має розвинену систему моніторингу

та контролю за виконанням державних закупівель, що включає кілька незалежних органів та систем перевірки. Одним із важливих елементів є The National Procurement Office (NPO), який здійснює моніторинг закупівель, перевірку на відповідність стандартам і оцінку ефективності використання державних коштів [190].

Окрім цього, для контролю за виконанням будівельних робіт існують спеціалізовані органи, такі як The Public Works and Procurement Evaluation Commission, які здійснюють перевірки на всіх етапах реалізації проектів. Ці органи не лише перевіряють відповідність тендерних процедур законодавчим вимогам, але й оцінюють якість виконаних будівельних робіт, безпеку та відповідність технічним вимогам. Допоміжним інструментом для контролю є система електронного регулювання тендерів через онлайн-платформи, такі як J-PASS, яка дозволяє державним органам публікувати інформацію про тендери, здійснювати електронне подання заявок та автоматизувати процес оцінки і вибору підрядників [192; 182].

Використання електронних платформ значно спрощує доступ до інформації для потенційних учасників тендерів, забезпечує швидкість процесів та мінімізує ризики зловживань і корупції. Така система дозволяє також забезпечити ефективність у використанні бюджетних коштів, зменшуючи адміністративні витрати і збільшуючи швидкість виконання проектів.

Японія також активно використовує інструменти для виявлення можливих зловживань. Наприклад, всі учасники тендерів зобов'язані подавати декларації про відсутність корупційних практик, а також проходити перевірки на відповідність етичним стандартам [55, с. 186].

Важливою частиною японської системи публічних закупівель є антикорупційні норми, які закріплені в законодавстві та забезпечуються через відкритість та незалежний контроль. Act on Public Works and Procurement включає норми, які передбачають чітку відповідальність для державних органів та учасників тендерів, забезпечуючи прозорість усіх етапів закупівель.

В той же час унікальним аспектом японської системи публічних закупівель є використання J-PASS — централізованої електронної платформи, яка не лише публікує інформацію про тендери, але й інтегрує всі етапи тендерного процесу: від оголошення закупівель до автоматизованого підбору підрядників і моніторингу виконання контрактів в галузі будівництва. Ця платформа забезпечує не тільки прозорість, а й дозволяє органам влади здійснювати комплексний контроль за виконанням проектів в реальному часі. Така система є дуже ефективною в Японії, оскільки вона значно спрощує адміністрування, підвищує ефективність використання державних коштів і мінімізує корупційні ризики. Для України важливо впровадити подібні інтегровані платформи, які б дозволяли здійснювати моніторинг всіх етапів закупівель і виконання будівельних проектів на рівні держави [182].

Також хотілось би звернути увагу на досвід Польщі в сфері публічних закупівель, яка демонструє розуміння етапів розвитку правового регулювання галузі будівництва, де державні закупівлі займають ключову роль. Як і в Україні, на ранніх етапах становлення незалежності Польща зіткнулася з необхідністю централізації управління державними закупівлями для забезпечення прозорості та ефективності. Першим правовим актом, що регулював державні закупівлі у Польщі, став декрет від 7 грудня 1918 року про створення Розподільчого Відомства. Це відомство мало на меті централізувати урядові замовлення, що було схоже на сучасні зусилля в Україні щодо впорядкування і централізації процесів закупівель через систему Прозоро.

Однак цей декрет був скасований 30 січня 1920 року постановою Сейму, що продемонструвало труднощі в забезпеченні стабільності системи державних закупівель в умовах змінюваних політичних реалій. Паралельно з Україною, яка також зазнала великих політичних змін на шляху розвитку публічних закупівель, Польща знову повернулася до питання централізації закупівель. У 1933 році було ухвалено Закон про поставки та роботи для Державного бюджету, місцевого самоврядування та державних установ, який став важливим кроком до регулювання публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва.

Цей закон був підкріплений Розпорядженням Ради Міністрів від 29 січня 1937 року, яке стало найважливішим нормативним актом для державних закупівель на той час. Він дозволив визначити чіткі правила організації поставок і робіт, що стосувалися як будівельних проєктів, так і інших важливих державних потреб. У цьому контексті можна провести паралель із сучасною ситуацією в Україні, де, попри численні реформи в сфері публічних закупівель, все ще існує потреба в удосконаленні механізмів контролю, щоб забезпечити не лише прозорість, а й ефективне використання державних коштів у таких критичних сферах, як будівництво.

Отже Польща демонструє, як історично країна намагалася впорядкувати державні закупівлі в галузі будівництва через створення спеціалізованих органів, що відповідали за організацію та контроль виконання державних замовлень [40;120;117;118].

З досвіду розвинених країн видно, що в багатьох державах існують розвинуті системи публічних закупівель, які формувалися в контексті специфіки національних законодавчих і бюджетних систем. Наприклад, в Німеччині для здійснення урядових закупівель існує спеціалізоване законодавство, в той час як в Франції та Японії основні положення з цього питання містяться в бюджетних законах, а нормативний матеріал представлений постановами урядів і відомств, відповідальних за регулювання закупівель. У міжнародній практиці термін «законодавство» охоплює не лише власне закони, а й документи, прийняті виконавчою владою на основі наданих їй повноважень [94, с. 47].

Також слід відмітити, що у країнах Європейського Союзу існують дві основні моделі організації державних закупівель: централізована та децентралізована. Централізована модель передбачає створення спеціалізованих закупівельних центрів, до яких надходять заявки від різних державних органів, тоді як в децентралізованій моделі кожен підрозділ самостійно здійснює закупівлі. Поглиблене застосування централізованої моделі забезпечує більшу координацію і ефективність державних закупівель,

що має велике значення в контексті великих інфраструктурних проєктів, таких як будівництво доріг, мостів і інших об'єктів інфраструктури, що фінансуються державним бюджетом [132, с. 55].

Позитивні практики Німеччини, Франції, Великобританії та Японії в адміністративно-правовому регулюванні публічних закупівель у галузі будівництва можуть стати важливими орієнтирами для вдосконалення національної системи публічних закупівель в Україні. Врахування досвіду цих країн дозволить не тільки забезпечити розвиток інфраструктури, але й знизити корупційні ризики та покращити ефективність використання державних коштів. Це, у свою чергу, сприятиме побудові ефективної і прозорої системи управління закупівлями, яка забезпечить сталий розвиток будівельної галузі та економіки загалом.

Особливо важливо підкреслити досвід Німеччини у сфері публічних закупівель, який є надзвичайно цінним для удосконалення практик проведення закупівель у галузі будівництва. Одним із ключових аспектів цього досвіду є впровадження чітко розроблених і спеціалізованих правил для вибору підрядників, зокрема у сфері реставрації та реконструкції пам'яток, що вимагає високої кваліфікації. Враховуючи це, Україні доцільно впровадити аналогічні норми у рамках Закону України «Про охорону культурної спадщини», що дозволить забезпечити високу якість виконаних робіт та мінімізувати ризики зловживань у сфері охорони культурної спадщини.

Також перспективним вбачається впровадження електронної системи закупівель в Україні. Пропонується прийняти Закон України «Про електронні закупівлі» у відповідність до Закону E-Vergabe в Німеччині, який, зокрема, стосуватиметься публічних закупівель у галузі будівництва. Такий закон підлаштує процес закупівель під сучасні нано-технології, що дозволить інтегрувати інноваційні підходи в управління публічними коштами, а також змінить адміністративно-правову практику, забезпечивши прозорість, ефективність і зниження витрат.

Особливо важливим є впровадження електронних закупівель в умовах воєнного стану в Україні, де необхідно забезпечити швидкість і ефективність закупівель для задоволення потреб оборонної та гуманітарної діяльності. В умовах війни, швидкість і точність у процесі закупівель набувають ще більшого значення, і електронна система дозволяє оперативно реагувати на термінові запити, пов'язані з відновленням інфраструктури та забезпеченням критичних потреб.

Не менш важливою складовою є використання електронних платформ, таких як Vergabeplattform у Німеччині, що забезпечують максимальну прозорість усіх етапів тендерних процедур — від оголошення тендера до його виконання. Відповідно, Україні слід удосконалити наявну платформу Прозоро, розширивши її інтеграцію з міжнародними платформами та підвищивши рівень автоматизації. Це дозволить створити умови для зниження бар'єрів для участі міжнародних учасників та полегшить процеси для бізнесу, забезпечуючи вищу конкуренцію і прозорість.

З досвіду Франції особливо слід звернути увагу на Закон Sapin II, який був ухвалений у 2016 році та суттєво посилив боротьбу з корупцією в публічних закупівлях. Закон вимагає від компаній, що беруть участь у тендерах, проведення внутрішніх аудитів та публікації інформації про свої контракти, що значно сприяє прозорості та підзвітності. Створення Національного агентства для боротьби з корупцією, яке має повноваження перевіряти та скасовувати контракти, що порушують антикорупційні стандарти, є важливим кроком до забезпечення належного контролю. Україні необхідно запровадити аналогічні механізми, зокрема законодавче впровадження обов'язкових декларацій про конфлікти інтересів для учасників тендерів і створення незалежних органів для моніторингу публічних закупівель у будівництві, що дозволить підвищити рівень контролю та відповідальності.

Досвід Великобританії також є важливим для підвищення ефективності публічних закупівель. Contracts Finder, єдина національна платформа для публічних закупівель, автоматизує всі етапи тендерних процедур і забезпечує їх

доступність у реальному часі для учасників, що сприяє високому рівню прозорості. Платформа надає учасникам доступ до тендерів за різними критеріями, що значно полегшує пошук і стимулює зростання конкуренції. Україна може запозичити деякі позитивні інструменти з британського досвіду, зокрема для розширення функціоналу платформи Прозоро, що дозволить надати більше можливостей для малого та середнього бізнесу, знижуючи бар'єри для участі в тендерах і сприяючи більшій конкуренції.

Враховуючи всі ці аспекти, інтеграція елементів британського досвіду в українську систему публічних закупівель, зокрема розширення функціоналу Прозоро та залучення малого і середнього бізнесу, може значно підвищити конкуренцію і прозорість. Однак для ще більшого вдосконалення варто звернути увагу на досвід Японії, яка активно інтегрує екологічні та соціальні критерії в тендерні процеси. Цей підхід має великий потенціал для розвитку сталих і високоякісних будівельних проєктів в Україні. Зокрема, система J-PASS для електронних тендерів у Японії є важливим елементом забезпечення прозорості, оскільки активно враховуються екологічні та соціальні критерії, що сприяє сталому розвитку та забезпеченню високих стандартів безпеки і якості.

Таким чином, аналіз досвіду Німеччини, Франції, Великобританії та Японії дозволяє виявити низку ключових інструментів, які можуть бути ефективно застосовані в Україні для покращення системи публічних закупівель, зокрема в будівельній галузі. Впровадження подібних практик дозволить значно підвищити прозорість, знизити корупційні ризики та забезпечити ефективне використання державних коштів.

Враховуючи досвід передових країн, Україні також слід впровадити чіткі екологічні та енергетичні критерії для участі в тендерах, особливо в будівельному секторі. Включення таких критеріїв дозволить знизити негативний вплив на навколишнє середовище, сприяючи сталому розвитку інфраструктури та підвищенню стандартів якості. Це стане важливим кроком для досягнення не лише економічної ефективності, а й екологічної відповідальності в рамках публічних закупівель. Зазначені рекомендації по

впровадженню цих заходів сприятиме значному покращенню системи публічних закупівель в галузі будівництва, підвищенню їх прозорості та ефективності.

Наступним кроком є розробка конкретних шляхів вдосконалення адміністративно-правового регулювання цієї сфери, що дозволить створити національну систему, яка відповідає найкращим міжнародним стандартам та сприятиме сталому розвитку будівельної галузі в Україні.

3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні.

Адміністративно-правове регулювання публічних закупівель є одним із ключових елементів сучасної економічної системи будь-якої країни, оскільки воно забезпечує не лише ефективне використання державних коштів, але й реалізацію стратегічно важливих інфраструктурних проєктів. В Україні, зокрема у галузі будівництва, публічні закупівлі займають центральне місце в процесі розвитку державної інфраструктури, відновлення об'єктів соціального призначення та реалізації масштабних інженерних проєктів. Однак, незважаючи на значущу роль цього інституту, існує ціла низка проблем у правовому регулюванні публічних закупівель, що вимагають термінового вдосконалення.

Особливо важливою є ситуація, що виникла внаслідок відкритого військового вторгнення в Україну, яке поставило систему публічних закупівель перед безпрецедентними викликами. Першочерговим завданням стало забезпечення чіткого визначення термінових закупівель, що дозволить виключити можливості для зловживань. Законодавець повинен розробити конкретні критерії для визначення термінових закупівель, що сприятиме забезпеченню їх виправданості і своєчасності, а також допоможе усунути будь-які ризики для системи [44; 119; 9, с.47].

Ще однією важливою проблемою є волатильність ринку під час воєнного стану, яка робить надзвичайно складним прогнозування вартості матеріалів і робіт у будівельній галузі. Інфляція та зміни в ринкових умовах призводять до швидкого зростання цін, що ускладнює планування бюджету для публічних закупівель. Зважаючи на високий рівень інфляції, необхідно переглянути мінімальні пороги для проведення аукціонів, що дозволить оперативно адаптуватися до постійно змінюваних економічних реалій. Перегляд порогів дозволить забезпечити більш ефективне використання бюджетних коштів у будівництві, а також зменшити фінансові ризики для замовників [135, с.14].

Враховуючи вищезазначені виклики, було розроблено Стратегію реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затверджено операційний план її реалізації у 2024-2025 роках. Основною метою цієї стратегії є підвищення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності публічних закупівель в Україні, зокрема у галузі будівництва. Стратегія передбачає удосконалення нормативно-правової бази, розширення використання електронних інструментів, посилення контролю за виконанням контрактів та запровадження чітких критеріїв для визначення термінових закупівель. Важливою складовою є також вдосконалення інституційної спроможності органів, що займаються закупівлями, а також підвищення кваліфікації кадрів, залучених до процесу закупівель [121].

Одним із ключових аспектів є створення та запровадження адміністративного договору в цій сфері, що дозволить забезпечити більш ефективне управління процесами закупівель та реалізації будівельних проєктів [121].

Згідно з цією стратегією, адміністративний договір має стати інструментом для упорядкування взаємовідносин між замовниками, постачальниками та контролюючими органами, дозволяючи чітко визначити відповідальність сторін та механізми вирішення суперечок. Важливими аспектами адміністративного договору є встановлення чітких термінів виконання робіт, умови фінансування, а також критерії для контролю якості

виконаних робіт. Це дозволить підвищити прозорість і відповідальність на кожному етапі будівництва [154, с. 30; 155].

Незважаючи на виведені важливі аспекти для удосконалення публічних закупівель, у тому числі в будівельному секторі, система все ще потребує подальшого вдосконалення.

Аналіз чинного законодавства у сфері публічних закупівель, дозволяє виявити: недостатню чіткість нормативних актів і регламентів щодо планування та здійснення закупівель; відсутність конкретних вимог щодо термінів затвердження річних планів закупівель, що призводять до затримок у реалізації будівельних проектів. Також звертає на себе увагу неузгодженість між органами влади на різних рівнях управління та відсутність чіткої системи моніторингу закупівель, які часто викликають проблеми з бюджетною дисципліною і високим рівнем корупції. У зв'язку з цим, розробка і впровадження нових механізмів та інструментів, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у будівництві, є необхідним кроком для забезпечення прозорості, ефективності та стійкості економічної системи країни [143].

Зважаючи на вищезазначене, важливо запропонувати конкретні шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення публічних закупівель у будівництві, які можуть стати основою для подальшого реформування цієї сфери та сприяти створенню більш ефективної та прозорої системи державних закупівель в Україні.

Одним із ключових і початкових аспектів, що потребує удосконалення, є процес планування закупівель, що безпосередньо впливає на результативність і своєчасність виконання будівельних проектів. Відповідно до ч. 1 ст. 4 нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі», «заплановані закупівлі включаються до річного плану закупівель (далі – річний план). Річний план та зміни до нього безоплатно оприлюднюються замовником в електронній системі закупівель протягом п'яти робочих днів з дня затвердження річного плану та змін до нього». Однак у Законі не визначені загальні вимоги щодо терміну

затвердження таких планів, що є особливо важливим для закупівель у галузі будівництва, де точність у плануванні та своєчасне оприлюднення планів можуть значно впливати на ефективність виконання будівельних проектів.

Крім того, Закон доповнено новим видом конкурентних процедур закупівель — торги з обмеженою участю (розділ IV), які застосовуються у разі «потреби попередньої перевірки кваліфікації учасників». Проте не визначені чіткі критерії та підстави для застосування цієї процедури щодо конкретних закупівель у будівництві. Зокрема, необхідно уточнити, для яких саме видів робіт або послуг, наприклад, для складних будівельних робіт або проектних послуг, ця процедура має бути застосована [24, с. 304; 156, с. 33].

Ще однією важливою проблемою є недостатня чіткість вимог до уповноваженої особи у сфері будівництва. Закон зазначає, що «уповноважена особа повинна мати вищу освіту» та може пройти навчання з питань організації та здійснення закупівель (ч. ч. 7, 8 ст. 11 Закону). Проте для будівельної сфери необхідно більш конкретно визначити професійні вимоги до таких осіб, зокрема з урахуванням специфіки будівельних робіт, технічних вимог і стандартів. В той же час слід встановити вимоги до досвіду роботи в галузі будівництва, а також до здатності ефективно організовувати та контролювати процеси закупівель для будівельних проектів.

Зважаючи на це, важливим є вдосконалення механізмів визначення кваліфікаційних критеріїв для учасників процедур закупівель. Відповідно до ст. 16 Закону України «Пропублічні закупівлі», замовник має право самостійно визначати кваліфікаційні критерії, такі як наявність необхідного обладнання, матеріально-технічної бази, кваліфікації, досвіду та фінансової спроможності. В галузі будівництва це може включати перевірку досвіду у виконанні аналогічних будівельних проектів, наявність ліцензій та сертифікатів, що підтверджують здатність виконувати специфічні види робіт. Проте відсутність чітко визначених механізмів для встановлення цих критеріїв може призвести до створення дискримінаційних вимог, які обмежують рівність умов для учасників, зокрема для будівельних компаній з меншим досвідом або

ресурсами. Тому є необхідність у конкретизації та стандартизації кваліфікаційних вимог для будівельних закупівель, що дозволить забезпечити прозорість та рівні умови для всіх учасників.

Аналогічно, у ст. 23 Закону щодо визначення технічної специфікації до предмета закупівлі в будівництві, необхідно розробити більш чіткі вимоги, що б уникнути нечітких або неконкретних технічних описів, які можуть спричинити різночитання при виборі переможців тендерів на будівельні роботи.

Також привертає увагу і п. 13 ч. 1 ст. 17 Закону, де йдеться про відмову учаснику в участі через наявність заборгованості з податків, важливо для будівельних компаній визначити точні межі цієї заборгованості, зокрема, щодо розміру боргу та періоду, протягом якого він існує. Відсутність таких конкретизацій може створити ситуації, коли навіть компанії, які знаходяться на шляху врегулювання своїх фінансових зобов'язань, будуть несправедливо відхилені від участі в тендерах. У будівництві, де зазвичай існують багаторічні контракти, важливо, щоб норми були чітко визначені, щоб уникнути дискримінації та корупційних ризиків. Таким чином, важливим є внесення уточнень щодо заборгованості, щоб уникнути несправедливого відхилення компаній, які активно працюють над вирішенням своїх фінансових зобов'язань.

Окрім цього, важливо звернути увагу на деякі суперечності в законодавстві щодо кваліфікаційних критеріїв, зокрема у частині визначення ролі органів державної влади та місцевого самоврядування в управлінні будівельними проектами. Стаття 1 Закону зазначає, що органи державної влади чи органи місцевого самоврядування можуть бути замовниками, якщо володіють більшістю голосів у вищому органі управління або мають частку в статутному капіталі юридичних осіб. Це суперечить Цивільному кодексу та Закону України «Про управління об'єктами державної власності», оскільки ці органи не є власниками об'єктів, а лише здійснюють їх управління. У контексті будівництва це може бути важливим при визначенні ролі органів місцевого самоврядування в управлінні будівельними проектами, особливо в рамках

державних або комунальних замовлень на будівництво інфраструктурних об'єктів [133, с. 186; 157].

Зокрема, потребує доопрацювання редакція ч. 2 статті 9 Закону, яка визначає, що Уповноважений орган має право здійснювати дії та вживати заходи для виконання своїх функцій. У сфері будівництва це може включати розробку та затвердження правил для проведення тендерів на великі інфраструктурні проекти, будівництво доріг, мостів та інших важливих об'єктів. Це також стосується підпунктів 11 та 18 ч.1 статті 9, які повинні бути конкретизовані для закупівель у будівництві, що передбачають розробку методологій для оприлюднення специфікацій робіт та їх реалізації в межах законодавства.

У контексті цього питання важливо чітко визначити роль уповноважених органів в регулюванні тендерів на будівельні проекти та удосконалити відповідні норми для забезпечення прозорості та ефективності цих процедур. Окрім того, важливим є вдосконалення законодавства щодо контролю за витратами на будівельні роботи, зокрема через уточнення процедур перевірок закупівель у сфері будівництва, що дозволить забезпечити належний контроль за ефективним використанням державних коштів.

Вважаємо за необхідне вдосконалити статтю 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» щодо порядку проведення перевірок закупівель у сфері будівництва. У цьому контексті Кабінет Міністрів України має визначити конкретні процедури, а саме:

- необхідно визначити чіткі механізми перевірки публічних закупівель у сфері будівництва, включаючи обов'язкову перевірку фінансових звітів, оцінку відповідності витрат до затверджених бюджетів, а також визначення критеріїв ефективності витрачання коштів. Запровадження критеріїв для оцінки витрат за кожним етапом будівництва дозволить знизити ризики нецільового використання державних коштів;

- створити вимогу про регулярний моніторинг виконання будівельних робіт на всіх етапах. У частині 2 статті 5 слід вказати, що моніторинг охоплює перевірку відповідності виконаних робіт технічним вимогам, перевірку використаних матеріалів та технічних засобів, відповідність екологічним стандартам та термінам виконання проекту. Необхідно також розробити механізм для оперативного виявлення і коригування відхилень від плану;

- визначити у частині 3 статті 5 процедури для запобігання зловживанням у публічних закупівлях через інтеграцію електронних платформ, таких як Прозоро, для публікації результатів перевірок та надання громадськості доступу до звітів про витрати на будівництво. Це дозволить здійснювати постійний громадський моніторинг виконання тендерних процедур та виявляти потенційні порушення на ранніх етапах;

- слід чітко визначити відповідальність органів державного контролю та учасників тендерів за порушення процедур публічних закупівель у сфері будівництва. Це може включати штрафи за несанкціоновані зміни до контрактів, відповідальність за неякісне виконання робіт чи нецільове використання бюджетних коштів. Такі санкції повинні бути чітко прописані у нормативно-правових актах, щоб забезпечити належний рівень контролю за витратами;

- вказати, що органи контролю за публічними закупівлями повинні бути незалежними від органів, що здійснюють тендери або підписують контракти, щоб уникнути можливих конфліктів інтересів. Це дозволить забезпечити об'єктивність при перевірках та аудиторських перевірках використання державних коштів на будівельні роботи [147, с. 35].

Впровадження цих змін у Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» дозволить створити ефективну систему контролю за витратами на будівельні проекти, забезпечить належний нагляд за дотриманням законодавства та сприятиме більш прозорому та ефективному використанню державних коштів у будівництві.

Підсумовуючи все вищесказане до перспективних напрямів вдосконалення адміністративно-правового забезпечення публічних закупівель у будівництві можна віднести наступні аспекти, що враховують як потреби в умовах мирного часу, так і специфіку, зумовлену воєнним станом:

1. Подальша гармонізація законодавства України з європейськими директивами у сфері будівництва, що має передбачати:

- зміну підходів до визначення критеріїв оцінки тендерних пропозицій для будівельних компаній. В умовах воєнного стану, коли необхідність у швидкому відновленні інфраструктури зростає, важливо переглянути критерії оцінки, враховуючи в тому числі здатність компаній реалізувати термінові будівельні проекти, включаючи розширення критеріїв щодо досвіду в критичних умовах, таких як реконструкція пошкоджених інфраструктурних об'єктів.

- розширення переліку кваліфікаційних критеріїв для учасників тендерів на будівельні роботи. В умовах війни особливо важливо, щоб учасники тендерів мали досвід у реалізації специфічних будівельних проектів, зокрема для реконструкції доріг, мостів та інфраструктури, що була зруйнована внаслідок бойових дій;

- перегляд переліку сфер господарювання, що підлягають регулюванню закупівельними процедурами, зокрема в частині будівельних робіт.

2. Інституційний розвиток інституту публічних закупівель у будівництві має передбачати закріплення у Законі України «Про публічні закупівлі» не лише вичерпного переліку повноважень органів контролю, а й уточнення функцій контролю за дотриманням вимог у сфері будівельних закупівель, зокрема щодо стандартів якості будівельних робіт та безпеки.

Створення Координаційної ради з питань контролю за здійсненням публічних закупівель у будівництві як консультативно-дорадчого органу. Такий орган може стати важливим для координації дій між органами державної влади, місцевими органами та іншими структурами в умовах воєнного стану, що

дозволить оперативно вирішувати проблемні питання, що виникають в процесі відновлення зруйнованої інфраструктури.

Затвердження положення про діяльність Координаційної ради, яка буде здійснювати контроль за реалізацією будівельних проектів, включаючи моніторинг ефективності витрачання коштів на будівництво. Це важливо для забезпечення прозорості витрат на відновлення інфраструктури під час війни.

3. *Удосконалення відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель, що має передбачати, зокрема:*

- удосконалення адміністративної відповідальності за порушення процедур закупівель у будівництві, зокрема за невідповідність тендерних пропозицій вимогам тендерної документації, неналежне обґрунтування застосування переговорної процедури в будівельних тендерах. В умовах воєнного стану, коли кожна закупівля може мати велике значення для національної безпеки, підвищення відповідальності має на меті запобігання затримкам та нецільовим витратам;

- встановлення адміністративної відповідальності за подання завідомо неправдивої інформації щодо кваліфікаційних критеріїв, що є особливо актуальним у сфері будівництва, де ризики фальсифікацій в документах зростають. Під час реконструкції критичних об'єктів, таких як мости та дороги, які важливі для відновлення життєдіяльності, вкрай важливо, щоб всі учасники тендерів відповідали заявленим вимогам.

4. *Організація міжнародного співробітництва у сфері публічних закупівель для будівництва, що передбачає налагодження співпраці з європейськими та міжнародними організаціями для обміну досвідом та впровадження кращих практик у сфері будівельних закупівель. Це співробітництво дозволить Україні використати міжнародний досвід для впровадження інноваційних підходів до будівельних закупівель, які включають новітні технології та методи управління проектами, що є важливими для відновлення інфраструктури після війни.*

Виконання та реалізація запропонованих напрямів вдосконалення адміністративно-правового забезпечення публічних закупівель у будівництві повинні сприяти приведенню національного законодавства у цій сфері до вимог Європейського Союзу, що забезпечить гармонізацію національних стандартів з європейськими та підвищить рівень довіри з боку міжнародних партнерів. Запровадження нових інструментів в електронній системі закупівель дозволить забезпечити прозорість і доступність процедур, що є важливим для підвищення конкурентоспроможності та зменшення корупційних ризиків у галузі. Удосконалення заходів з протидії корупції, особливо в умовах воєнного стану, коли фінансування будівельних робіт здійснюється за рахунок державного бюджету, дозволить ефективно контролювати витрати та мінімізувати зловживання. Створення конкурентного середовища забезпечить раціональне використання державних коштів, а також сприятиме задоволенню потреб суспільства в якісних будівельних послугах і інфраструктурних об'єктах, що є важливим чинником для швидкого відновлення країни після військових дій і подальшого економічного відродження.

Таким чином, проведення реформ публічних закупівель, зокрема у галузі будівництва має на меті створення стабільної та ефективної системи, яка відповідатиме сучасним вимогам і викликам, зокрема в умовах воєнного стану, та забезпечить сталий розвиток будівельної галузі в Україні.

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження дозволило сформулювати низку конкретних рекомендацій для України, спрямованих на вдосконалення системи публічних закупівель у галузі будівництва. Зокрема, досвід Німеччини підкреслює необхідність впровадження багатофакторної системи оцінки тендерних пропозицій, де окрім ціни враховуються такі важливі критерії, як якість, досвід виконання аналогічних робіт, технічні характеристики та відповідність екологічним стандартам. Також важливим є створення спеціалізованих органів

для постійного моніторингу виконання контрактів, що дозволить забезпечити відповідальність підрядників на всіх етапах реалізації проекту. Досвід Франції підтверджує необхідність посилення антикорупційних механізмів, зокрема через обов'язкові декларації про конфлікти інтересів та створення незалежних органів для контролю за публічними закупівлями. Японія, у свою чергу, демонструє успіхи впровадження екологічних та енергетичних стандартів, що дозволяє знизити вплив на довкілля та підвищити ефективність будівельних проектів, що також є важливим для України. На основі досвіду Великобританії та Швеції, де активно використовуються електронні системи закупівель, Україні пропонується вдосконалити платформу Прозоро, інтегруючи її з міжнародними закупівельними мережами, такими як UNGM та OECD, що дозволить залучити міжнародних учасників і створить додаткові можливості для малого і середнього бізнесу. Це дозволить зменшити бюрократичні бар'єри та корупційні ризики, підвищуючи прозорість і ефективність процесу. Враховуючи ці міжнародні практики, Україна повинна впровадити ці ініціативи, зокрема створення чітких критеріїв для термінових закупівель, уточнення кваліфікаційних вимог та перегляд мінімальних порогів для аукціонів, що сприятиме адаптації системи до сучасних економічних реалій та підвищенню ефективності публічних закупівель у будівництві.

Встановлено, що публічні закупівелі в Україні, зокрема у будівництві, потребують значного вдосконалення для забезпечення прозорості та ефективного використання державних коштів. Зазначено, що з метою покращення ситуації була розроблена Стратегія реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки, яка включає удосконалення нормативно-правової бази, підвищення прозорості та конкурентоспроможності закупівель, а також вдосконалення механізмів контролю за виконанням контрактів. Стратегія передбачає створення адміністративного договору, що дозволить чітко визначити відповідальність сторін та полегшить управління закупівлями у будівництві.

Однак, незважаючи на вжиті кроки, система публічних закупівель все ще потребує подальшого вдосконалення, зокрема в частині визначення кваліфікаційних вимог для учасників та чіткої регламентації термінових закупівель. До перспектив удосконалення цієї сфери належать: розробка чітких критеріїв для визначення термінових закупівель; уточнення таких статей Закону України «Про публічні закупівлі», як стаття 4 (річний план закупівель), стаття 16 (кваліфікаційні критерії), стаття 23 (технічна специфікація), стаття 17 (відмови в участі в тендері) та стаття 9 (уповноважений орган); перегляд мінімальних порогів для аукціонів з метою адаптації до економічних реалій, особливо в умовах воєнного стану; вдосконалення інституційної спроможності органів, відповідальних за закупівлі, а також створення Координаційної ради з контролю за будівельними проєктами; посилення контролю за виконанням контрактів і вдосконалення механізмів перевірки витрат на будівельні роботи (ст. 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»).

Реалізація цих ініціатив дозволить створити більш ефективну, прозору та адаптовану до сучасних викликів систему публічних закупівель в Україні, здатну оперативно реагувати на потреби, що виникають, зокрема в умовах воєнного стану.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі комплексного аналізу теоретичних засад адміністративного права, чинного законодавства, наукових досліджень та практики адміністративного й судового контролю проведено глибоке дослідження адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. Оцінено ключові аспекти функціонування системи публічних закупівель у цій сфері та визначено основні напрямки для її вдосконалення. На основі отриманих результатів сформульовано нові науково-теоретичні висновки та практичні рекомендації, що сприятимуть удосконаленню законодавчої бази і підвищенню конкуренції ефективності та прозорості процесів у сфері будівельних закупівель. Серед основних висновків виділяються такі:

1. Визначено поняття та особливості адміністративно-правових відносин у сфері публічних закупівель у галузі будівництва, зокрема детально проаналізовано терміни «закупівля», «публічні закупівлі», «державні закупівлі», «правовідносини» та «адміністративно-правові відносини». На основі аналізу чинного законодавства та наукових підходів запропоновано авторське визначення публічних закупівель у галузі будівництва як «комплексну систему правових, організаційних та адміністративних заходів, що регулюються національним законодавством і міжнародними стандартами для забезпечення ефективного використання публічних коштів на реалізацію будівельних проектів». Виявлено, що публічні закупівлі у галузі будівництва мають особливості, які полягають у складності, масштабності та тривалості виконання проектів, що вимагає високого рівня адміністративного управління та контролю та правового забезпечення. Дослідження підтверджує важливість забезпечення конкуренції, прозорості та ефективності використання публічних коштів через застосування електронних платформ та тендерних механізмів. Визначено, що адміністративно-правові відносини публічних закупівель у будівництві є ключовим елементом ефективного управління будівельними проектами, забезпечуючи не лише законність та відповідність процедур

встановленим механізмам, але й займають значне місце у розвитку інфраструктури та економіки країни.

2. Розглянуто ключові елементи публічних закупівель у галузі будівництва як об'єкта адміністративно-правового дослідження, зокрема: 1) механізми регулювання закупівель, 2) контроль за дотриманням законодавчих вимог, 3) взаємозв'язок прав та обов'язків учасників тендерів, 4) роль адміністративних органів у забезпеченні конкуренції та прозорості, 5) інтеграція українського законодавства до європейських стандартів. Аналіз таких ключових елементів підтвердив важливість подальшого вдосконалення правового регулювання і створення ефективних механізмів моніторингу та нормотворення для забезпечення прозорості, конкуренції та інших принципів публічних закупівель. Встановлено, що масштаб фінансування будівельних проектів вимагає релевантного управління та контролю у сфері видатків публічних фінансів, щоб знизити корупційні ризики і підвищити функціональність та ефективність тендерних процедур. Окрім цього, важливими завданнями є створення оптимальних механізмів реалізації публічних замовлень в тому числі щодо внесення необхідних змін у договори, моніторингу виконання договорів, укладених за результатами тендеру та вдосконалення процедур оскарження результатів тендерів. Дослідження підтвердило, що публічні закупівлі в будівництві мають критичне значення для розвитку інфраструктури країни, і подальше вдосконалення регулювання цих процесів є необхідним для забезпечення ефективного управління державними коштами та належного урядування.

3. Охарактеризовано державну політику щодо забезпечення прозорості та конкуренції у галузі будівництва, зокрема через аналіз позитивних і негативних прикладів публічних закупівель, таких як будівництво терміналу в аеропорту Бориспіль, реконструкція Олімпійського стадіону в Києві та Херсонського морського порту. Розглянуті приклади показали важливість дотримання принципів прозорості процедур та ефективного контролю за використанням

державних коштів, а також вказали на існуючі недоліки в системі, зокрема в контексті неефективного управління, затримок і корупційних зловживань.

Зокрема, участь міжнародних організацій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку, у великих інфраструктурних проектах продемонстрували позитивний вплив на прозорість та зниження корупційних ризиків, але також виявили проблеми з координацією між різними учасниками проектів. Аргументовано, що для вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва необхідно удосконалити законодавче регулювання, зокрема через гармонізацію міжнародних стандартів з національними умовами, створення ефективних механізмів моніторингу та впровадження більш обґрунтованих критеріїв для оцінки підрядників. З метою усунення недоліків запропоновано також внести зміни до профільного закону, щодо кваліфікаційних вимог до підрядників, оптимізації контролю за бюджетними витратами та впровадження інститутів аудиту. Пропозиції мають на мені знизити фінансові та адміністративні ризики та забезпечити ефективну реалізацію будівельних проектів та економію використання державних коштів у великих інфраструктурних проектах.

4. Проаналізовано нормативно-правові документи у сфері публічних закупівель у галузі будівництва, звернено увагу, що поряд з застосуванням загальних адміністративних норм, що регулюють публічні закупівлі і будівництво, реалізація публічних закупівель здійснюється з обов'язковим дотриманням норм і стандартів будівельної галузі, зокрема державних будівельних норм (ДБН), галузевих будвельних норм (ГБН), державних стандартів України (ДСТУ). Встановлено, що актуальність та якість цих норм та стандартів безпосередньо впливає на рівень дотримання принципів публічних закупівель щодо ефективності та економії, особливо у випадках публічних закупівель з іноземним елементом тобто за участю нерезидентів підрядників та при зовнішньому фінансуванні. Визначено необхідність внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема доповнення статей щодо енергоефективності та довгострокових експлуатаційних витрат, а

також вдосконалення критеріїв оцінки тендерних пропозицій. Запропоновано вдосконалити механізми контролю за виконанням державних контрактів та врахування екологічних аспектів при проведенні закупівель. Окремо відзначено важливість посилення взаємодії між цивільним та адміністративним законодавством для регулювання правовідносин у будівельній галузі, що дозволить зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність публічних закупівель та економію використання державних коштів. Аргументовано, що удосконалення нормативно-правового регулювання забезпечить більшу прозорість, ефективність та належне урядування всіх у процесах публічних закупівель, що є важливим для розвитку будівельної галузі.

5. Виявлено, що основними суб'єктами адміністративно-правового регулювання публічних закупівель у галузі будівництва є державні органи та установи, органи місцевого самоврядування та територіальні громади, підприємства з державним та комунальним капіталом, підприємства у сферах, визначених законом, підрядники, уповноважені органи та контрольні органи, кожен з яких виконує визначені функції та забезпечує функціонування механізмів публічних закупівель. Державні уповноважені та контрольні органи є головними регуляторами, які визначають загальні правила та процедури для проведення тендерів, розробляють нормативно-правові акти, здійснюють контроль за виконанням договорів, укладених за результатами проведених тендерів і перевіряють відповідність всіх етапів закупівельного процесу вимогам законодавства. Органи місцевого самоврядування та територіальні громади здійснюють закупівлі на місцевому рівні, забезпечуючи ефективне використання бюджетних коштів для потреб місцевих громад і контроль за виконанням умов договорів. Постачальники (підрядники та постачальники послуг) виконують будівельні роботи та послуги і забезпечують їх відповідність вимогам тендерної документації в тому числі щодо якості, — та термінів виконання. Їхня компетентність і професійність мають важливе значення для успішної реалізації будівельних проектів. Контрольні органи, такі як Державна аудиторська служба України та Антимонопольний комітет

України, здійснюють контроль за дотриманням законодавства, виявляють порушення та зловживання, забезпечуючи рівність для всіх учасників процесу та економічну конкуренцію. Звернено увагу, що на практиці існують недоліки у процедурах перевірки замовників та підрядників публічних закупівель у будівництві та контролі за виконанням договорів, що призводить до необґрунтованих перешкод у реалізації будівельних проектів, затримок і додаткових витрат. Запропоновано кілька інноваційних підходів, зокрема створення автоматизованої системи моніторингу виконання контрактів, електронного реєстру постачальників, а також регулярний зовнішній аудит, що дозволить підвищити прозорість і ефективність процесу закупівель. Крім того, акцентовано увагу на важливості удосконалити роль контрольних органів, забезпечити їх професіоналізацію та незалежність і створити механізми для повідомлення про зловживання владою та повноваженнями, а також про корупційні правопорушення, що сприятиме зниженню таких зловживань і забезпечить належну реалізацію будівельних робіт та послуг у сфері публічних закупівель.

6. Окреслено, що нагляд і контроль за публічними закупівлями у галузі будівництва є ключовими елементами адміністративно-правового регулювання, спрямованими на забезпечення прозорості, ефективності, економії та законності витрачання публічних коштів. Основні суб'єкти цього процесу включають органи державного контролю, такі як Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба України, Рахункову палату та Державну казначейську службу, які відповідають за забезпечення принципів публічних закупівель в тому числі за прозорість, конкуренцію, ефективність та економію, за належне використання державних ресурсів, релевантне виявлення порушень, забезпечення економічної конкуренції і запобігання корупційним ризикам. Важливим є їх взаємодія та координація дій, що дозволяє підвищити їх ефективність та належне урядування. Аналіз практики показав, що існуючі механізми нагляду та контролю потребують вдосконалення через запровадження нових технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, для

зменшення впливу людського фактора та підвищення прозорості. Також запропоновано створення єдиної інформаційної платформи для покращення обміну даними між контролюючими органами та впровадження електронних інструментів для моніторингу тендерів у реальному часі. Щодо змін до Закону України «Про публічні закупівлі», необхідно доповнити статтю 7 положеннями щодо функцій органів, надавши їм більше повноважень для перевірки даних у реальному часі через електронні платформи та одночасно визначивши критерії правопорушень метою оптимізації дискреційних повноважень. У статті 10 слід ввести процедури для перевірки змін до тендерної документації після подання заявок, автоматизуючи процес для прискорення його виконання. Статтю 18 варто оновити, встановивши скорочені терміни для розгляду скарг та запровадити онлайн-апеляції. Рекомендації включають також розробку механізмів для більш гнучкого та прозорого коригування тендерної документації у системі Прозоро та вдосконалення аудиту ефективності використання публічних коштів, що сприятиме зниженню корупційних ризиків та покращенню ефективності закупівель у будівництві.

7. З'ясовано, що адміністративна відповідальність у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є важливим інструментом правового регулювання, який сприяє дотриманню законності та правовій визначеності, забезпеченню прозорості та запобіганню корупційним правопорушенням. Основними нормативно-правовими актами, що регламентують адміністративну відповідальність у цій сфері, є Кодекс України про адміністративні правопорушення, зокрема статті 164⁻¹⁴, 164⁻¹⁵ і 164⁻¹⁶, які встановлюють відповідальність за порушення процедур закупівель, порушення умов договорів та ненадання відповідної звітності. Крім того, Закон України «Про захист економічної конкуренції» та Закон України «Про запобігання корупції» також визначають санкції за порушення конкуренції та корупційні правопорушення, що виникають під час тендерних процедур, в тому числі за антиконкурентні узгоджені дії. З метою подолання проявів корупції пропонується внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції», зокрема до статті 172⁻⁷, щоб

чітко визначити відповідальність за порушення антикорупційних вимог під час тендерних процедур у будівництві. З метою вдосконалення механізмів адміністративної відповідальності, запропоновано внести зміни до статей КУпАП, зокрема доповнити статтю 164⁻¹⁴ нормами, що визначають відповідальність за порушення строків оприлюднення результатів закупівлі, а також вимогу надання обґрунтованих рішень щодо відхилення тендерних пропозицій.

Окрім того, рекомендується запровадити систему градації санкцій в залежності від тяжкості порушення, розширивши інструментарій для застосування штрафів та тимчасових заборон на участь у тендерах. Аналіз практичних порушень, таких як затримки в публікації результатів тендерів та необґрунтовані відмови у прийнятті пропозицій, свідчить про необхідність удосконалення існуючого механізму, що дозволить забезпечити більшу ефективність правового контролю та зниження корупційних ризиків. Враховуючи вищезазначене, законодавчі зміни повинні бути спрямовані на чітке визначення порушень і створення дієвих механізмів реагування, що сприятиме підвищенню ефективності публічних закупівель у галузі будівництва.

8. Узагальнено, що досвід зарубіжних країн у сфері публічних закупівель є важливим орієнтиром для вдосконалення національних практик, зокрема в галузі будівництва. Аналізуючи систему публічних закупівель у Німеччині, Франції, Великобританії, Японії та Польщі, виділено кілька ключових аспектів, які є значущими для розвитку ефективної і прозорої системи публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. Німеччина демонструє успішне впровадження електронних закупівель, зокрема через закон E-Vergabe, який забезпечує прозорість, автоматизацію та мінімізацію корупційних ризиків. Враховуючи сучасні умови, зокрема воєнний стан в Україні, цей закон є особливо актуальним для запровадження електронних систем закупівель, що дозволить значно прискорити процеси та знизити адміністративні витрати. У Франції важливим є Закон Sapin II, який посилив боротьбу з корупцією в

державних закупівлях і забезпечує прозорість через обов'язкові внутрішні аудити та публічний доступ до тендерної інформації. Великобританія, з її платформою Contracts Finder, надає доступ до всіх етапів тендерних процедур і забезпечує ефективний контроль за витратами публічних коштів. Японія акцентує увагу на використанні новітніх технологій, таких як платформа J-PASS, для забезпечення прозорості та ефективності в процесах закупівель. Враховуючи ці досвіди, Україні слід удосконалити систему Прозоро шляхом інтеграції подібних технологій, розширення функціоналу платформи, зокрема для міжнародної співпраці, а також запровадження чітких механізмів для боротьби з корупцією, таких як обов'язкові декларації про конфлікти інтересів для учасників тендерів. Аргументовано, що ці кроки дозволять забезпечити ефективність, прозорість та зниження корупційних ризиків, сприяючи розвитку будівельної галузі та економіки України загалом.

9. Запропоновано конкретні зміни до чинного законодавства, які спрямовані на удосконалення регулювання публічних закупівель у галузі будівництва в Україні. Досліджено нормативно-правові документи, які були прийняті в умовах воєнного стану, або змінювалися із ситуацією воєнного стану. Попри важливість внесених змін, зокрема у сфері оборонних закупівель та термінових закупівель під час війни, аналіз чинного законодавства виявив недостатню чіткість регламентів, що призводить до затримок у реалізації будівельних проєктів. Зокрема, відсутність чітких вимог щодо термінів затвердження річних планів закупівель та визначення терміновості закупівель спричиняє можливості для зловживань і неефективного використання державних коштів. Враховуючи ці недоліки, запропоновано внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», зокрема: уточнити

- статтю 4, уточнити щодо термінів затвердження та оприлюднення річних планів закупівель для запобігання затримок у реалізації будівельних проєктів;

- статтю 11, доповнити чіткими вимогами до кваліфікації уповноважених осіб у будівництві;

- статтю 16, удосконалити конкретизуючи кваліфікаційні критерії для учасників тендерів;
- статтю 23, доповнити, щодо технічної специфікації, що дозволить уникнути неоднозначних трактувань при виборі переможця тендера;
- - статтю 1, доповнити, щодо спільної участі резидентів та нерезидентів у публічних закупівлях, без створення юридичної особи, що дозволить усунути дискримінацію учасників та покращить конкуренцію та ефективність публічних закупівель;
- статтю 1, доповнити, щодо визначення узгоджених антиконкурентних дій у сфері публічних закупівель у галузі будівництва, що дозволить забезпечити принцип правової визначеності та свободи господарської діяльності;
- статтю 20, доповнити, щодо збільшення мінімального строку для подання тендерних пропозицій у галузі будівництва, що дозволить покращити конкуренцію та ефективність публічних закупівель.

Окрім того, запропоновано вдосконалити статтю 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», визначивши чіткі механізми перевірки публічних закупівель у сфері будівництва; створити вимогу про регулярний моніторинг виконання будівельних робіт на всіх етапах; визначити у частині 3 статті 5 процедури для запобігання зловживанням у публічних закупівлях через інтеграцію електронних платформ, таких як Прозоро; ввести обов'язкові показники ефективності витрат на будівельні роботи, такі як співвідношення вартості будівництва до обсягів виконаних робіт; чітко визначити відповідальність органів державного контролю та учасників тендерів за порушення процедур публічних закупівель у сфері будівництва; вказати, що органи контролю за публічними закупівлями повинні бути незалежними від органів, що здійснюють тендери або підписують контракти, щоб уникнути можливих конфліктів інтересів.

Враховуючи важливість розвитку інституційної спроможності органів контролю, пропонується створення Координаційної ради з питань контролю за здійсненням публічних закупівель у будівництві, що дозволить забезпечити ефективну координацію дій між державними, місцевими органами та іншими учасниками процесу відновлення інфраструктури. В той же час для покращення відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель, запропоновано: а) підвищити адміністративну відповідальність за порушення процедур закупівель у будівництві, зокрема за невідповідність тендерних пропозицій вимогам документації, неналежне обґрунтування застосування переговорної процедури в умовах воєнного стану; б) встановити відповідальність за подання завідомо неправдивої інформації щодо кваліфікаційних критеріїв, що є важливим для забезпечення прозорості та чесності процесу закупівель у будівництві.

Доведено, що вдосконалення нормативно-правових актів у сфері публічних закупівель, зокрема в галузі будівництва, є важливим кроком для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності в процесах публічних закупівель. Застосування запропонованих змін сприятиме зменшенню корупційних ризиків, підвищенню довіри до системи публічних закупівель, підвищить рівень економічної конкуренції як необхідної умови сталого розвитку та покращить процес інтеграції України у європейський та світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева І.П. Аудит та контроль публічних закупівель в Україні: посібник/ Київ: КНЕУ, 2020. 180 с.
2. Антимонопольний комітет України. Аналіз конкурентного середовища на ринку публічних закупівель в Україні. *Антимонопольний комітет України*. Київ: АмКУ, 2020. 98 с.
3. Антимонопольний комітет України. *Вплив на законність та конкурентність в публічних закупівлях*. URL: <https://amcu.gov.ua>
4. Баранова О.І. Публічні закупівлі як інструмент державного управління. *Вісник державної служби України*. 2021. № 3. С. 45–53.
5. Башнянин Г. І. Особливості руху і використання економічних ресурсів у командно-адміністративній системі. *Науковий вісник НГУ*. 2006. Вип. 16. С. 150-157.
6. Бойко В. М. Теоретичні засади публічних закупівель: порівняльний аналіз на прикладі України та ЄС. Монографія. Львів: Національний університет, 2020. 210 с.
7. Бойко І. О. Міжнародне співробітництво в сфері публічних закупівель: досвід ЄС та України. Київ: Вища школа, 2020. 250 с.
8. Бондаренко В. О. Інтеграція новітніх технологій в систему публічних закупівель в Україні. Київ: Наука, 2023. 240 с.
9. Бондаренко С. С. Реформа публічних закупівель в умовах воєнного стану: практичні аспекти. *Журнал «Юридичний вісник України»*, 2023, № 6, с. 45-52.
10. Бровдій А. М. Організація публічних закупівель : навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 183 с.
11. Будівництво соціального житла для військовослужбовців: Проєкти та реалізація. Київ: Міністерство оборони України. 2021. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/zhitlo-dlya-vijskovosluzhbovcziv/ogoloshennya-pro-provedennya-konkursu-shhodo-budivnicztva-zhitla-dlya-vijskovosluzhbovcziv->

ta-chleniv-ih-simej-na-zemelnih-dilyankah-shho-nalezhat-do-zemel-oboroni.html
(дата звернення: 22.04.2025).

12. Вареник В.М., Євчин Л.О. Особливості застосування системи державних закупівель ProZorro (Прозоро). *Європейський вектор економічного розвитку*. 2016. № 2 (21). С. 6-15.

13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. І голов. ред. В. Т. Бусел. [7-е вид.]. К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

14. Відновлення інфраструктури в Бучі та Ірпіні: досвід реалізації проектів за підтримки міжнародних організацій. К.: Укрбуд, 2022. URL: <https://ukrbud.ua> (дата звернення: 20.03.2025).

15. Власова І. В. Публічні закупівлі та інвестиційні проекти: досвід Франції. Монографія. Київ: Літера, 2019. 120 с.

16. Влялько І. В. Правове регулювання державних закупівель в ЄС : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2009. 219 с.

17. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Херсон : ОЛДПЛЮС, 2018. 446 с.

18. Ганна Кислякова. Мерія Одеси з «заточками» провела тендер на реставрацію лікарні за 168 млн по завищених цінах, «Наші гроші». URL: https://nashigroshi.org/2024/09/20/meriia-odesy-z-zatochkamy-provela-tender-na-restavratsiiu-likarni-za-168-mln-po-zavyshchenykh-tsinakh/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.09.2024).

19. Генеральна угода про тарифи й торгівлю (ГАТТ 1994) від 15 квітня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003#Text (дата звернення: 12.11.2024).

20. Глобальні тенденції в управлінні публічними закупівлями. Звіт ООН. Нью-Йорк, 2018. URL: <https://un.org> (дата звернення: 11.02.2025).

21. Господарський кодекс України: від 16.01.2003 No 436-15 : станом на 27 бер. 2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 27.03.2025).

22. Григор'єва Л. Роль органів місцевого самоврядування в публічних закупівлях на місцевому рівні. *Юридична преса*. Київ. 2022. С. 44-51.
23. Гришко В. М. Публічне управління: основи теорії та практики. Київ: КНЕУ, 2016. 280 с.
24. Громов В. В. Адаптація публічних закупівель до європейських стандартів. Монографія. К.: КНТ, 2022. 400 с.
25. ДБН В.2.2-15:2019 Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення. Зі Зміною № 1. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=59627 (дата звернення: 27.03.2025).
26. ДБН А.3.1-5:2016 Організація будівельного виробництва. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64312 (дата звернення: 27.03.2025).
27. ДБН В.2.2-5:2023 Захисні споруди цивільного захисту. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=104666.
28. ДБН В.2.2-9:2018 Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення. Зі Зміною № 1: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=82012 (дата звернення: 27.03.2025).
29. ДБН В.2.2-28:2010 Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=27263.
30. ДБН В.2.3-4:2015 Автомобільні дороги. Частина І. Проектування. Частина ІІ. Будівництво. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=62131.
31. ДБН В.2.3-5:2018 Вулиці та дороги населених пунктів. Зі Зміною № 1. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=77079 (дата звернення: 27.03.2025).
32. ДБН В.2.3-14:2006 Споруди транспорту. Мости та труби. Правила проектування. Зі Зміною № 1. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=110771 (дата звернення: 27.03.2025).

33. ДБН А.2.1-1-2008 Вишукування, проектування і територіальна діяльність. Вишукування. Інженерні вишукування для будівництва. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=40217 (дата звернення: 27.03.2025).

34. ДБН А.2.2-3:2014 Склад та зміст проектної документації на будівництво. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=105452 (дата звернення: 27.03.2025).

35. ДБН А.2.2-14:2016 Склад та зміст науково-проектної документації на реставрацію пам'яток архітектури та містобудування. Зі Зміною № 1. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=69834 (дата звернення: 27.03.2025).

36. ДБН В.1.2-4:2019 Система надійності та безпеки в будівництві. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=82596 (дата звернення: 27.03.2025).

37. ДБН Б.1.1-5:2007 Система містобудівної документації. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=27976 (дата звернення: 27.03.2025).

38. ДБН В.1.2-11:2021 Основні вимоги до будівель і споруд. Енергозбереження та енергоефективність (дані нормативи діють у взаємозв'язку із Законом України «Про енергетичну ефективність будівель»). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=98036 (дата звернення: 27.03.2025).

39. ДБН А.2.2-1:2021 Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=98038 (дата звернення: 27.03.2025).

40. Декрет Керівника польської держави Ю.Пілсудського від 07.12.1918 р. про створення Розподільчого Відомства для централізації урядових замовлень: Декрет Керівника польської держави Ю.Пілсудського від 07.12.1918 р. про створення Розподільчого Відомства для централізації урядових замовлень. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19180190055/O/D19180055.pdf> (дата звернення: 18.04.2025).

41. Державна аудиторська служба України. Річний звіт за 2024 рік. URL: <https://www.dkrs.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2025).

42. Державні будівельні норми України. URL : <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1> (дата звернення: 27.03.2025).

43. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: Постанова від 11 лист. 2022 р. № 1275. Київ. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-п> (дата звернення: 28.03.2025).

44. Деякі питання здійснення оборонних закупівель державними замовниками у сфері оборони в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2024 р. № 160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2025).

45. Джабраїлов Р.А. Стратегія розвитку публічних закупівель на постконфліктних територіях. *Правова держава*. Вип. 43, 2021. С. 42-52.

46. Дослідження ефективності міжнародних кредитів для реконструкції інфраструктурних об'єктів. К.: Український інститут науково-технічної інформації, 2022. URL: <https://unsti.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2025).

47. ДСТУ Б В.2.7-70-98 Матеріали будівельні. Метод випробування на розповсюдження полум'я (ГОСТ 30444-97). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=40051 (дата звернення: 18.04.2025).

48. ДСТУ EN 9101:2022 Системи управління якістю. Вимоги до аудиту для авіаційних, космічних та оборонних організацій (EN 9101:2018, IDT) URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=109407 (дата звернення: 18.04.2025).

49. ДСТУ Б А.1.1-27-94 Система стандартизації та нормування в будівництві. Матеріали будівельні. Дефекти. Терміни та визначення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=5041 (дата звернення: 18.04.2025).

50. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін. ; відп. ред. В. А. Смо лій ; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Ба ран, В. К. Баран та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. К. : Ніка-Центр, 2011. Т. 2. 608 с.

51. Закупівля. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%8F> (дата звернення: 10.04.2024).

52. Звіт Антимонопольного комітету України щодо порушень в тендерах. URL: <https://amcu.gov.ua> (03.04.2025).

53. Звіт Державної аудиторської служби України щодо виконання договірних зобов'язань. URL: <https://www.dkrs.gov.ua> (03.04.2025).

54. Звіти Рахункової палати за 2024 рік. Київ: Рахункова палата. URL : https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1800&utm_source=chatgpt.com (03.04.2025).

55. Іванов А. В. Електронні закупівлі як інструмент боротьби з корупцією: досвід України та Європи. Київ: Видавничий дім "Право", 2020. 240 с.

56. Іванова О. В. Адміністративна відповідальність у сфері публічних закупівель: проблеми правозастосування та шляхи вдосконалення. *Юридичний науковий журнал*. 2018. № 12(3). С. 45-53.

57. Івін М. В., Ткаченко В. Д., Петришин О. В. Загальна теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2002. 432 с.

58. Іноземне фінансування великих інфраструктурних проектів: проблеми та перспективи. К.: Світовий банк, 2019. URL: <https://worldbank.org> (10.04.2025).

59. Інформація про реформу публічних закупівель. Міністерство економіки України. 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1197d60b-5c7b-45ef-bf3a-e08d4cf11c3a&title=InformatsiiaProReformupublichniZakupivli> (03.04.2025).

60. Калінчук Н. В. Інноваційний підхід до вдосконалення публічних закупівель в Україні. Монографія. К.: Наукова думка, 2022. 256 с.

61. Карасев О.А. Адміністративне право: теорія та практика. К.: Юридична думка, 2011. 348 с.

62. Квач В. Ю., Афанасієв Р. В. Загальнотеоретичні положення про публічні закупівлі: поняття та призначення. *Молодий учений*. 2017. № 11 (51). С. 884-887.

63. Князев В.В. Адміністративне право України: теорія і практика. К.: Юридична думка, 2013. 320 с.

64. Ковалів М.П. Конкурентне середовище у сфері державних закупівель: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць «Економіка і управління»*. Київ: Видавництво «Наука», 2020. С. 112-118.

65. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) (в редакції від 1 січня 2016 року). Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 28.03.2025).

66. Колесников Д. В. Адміністративно-правове регулювання в системі державного управління в умовах демократизації публічних систем: дис. ...канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016. 207 с.

67. Конащук Н. Е. Фінансовий контроль у сфері публічних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук. ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». К., 2019. 226 с.

68. Консультації з питань публічних закупівель. Офіційні роз'яснення щодо контролю та відповідальності у сфері публічних закупівель. Міністерство

економіки України. URL: https://me.gov.ua/inforez/Details/63191d47-0e4b-489f-a974-879c3bc2bb19?isSpecial=True&lang=uk-UA&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.04.2025).

69. Копейчиков В. Правознавство: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/BookPravothnavstvo/Glava15/Terminu.htm>. (дата звернення: 28.03.2025).

70. Крестовська Н. М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Харків: Одиссей, 2008. 432 с.

71. Крижановський А. Ф. Правові відносини в контексті теорії сучасного правопорядку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2011. № 1. С. 6-10.

72. Кулак Н.В. Адміністративно-правові основи регулювання будівельної діяльності в Україні: монографія. Харків: Право, 2017. 236 с. URL: <https://law.kharkiv.ua> (дата звернення: 28.03.2025).

73. Лавренчук М. О. Адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення економічної безпеки в аграрному секторі в Україні. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*, 2013. № 4. С. 41-48.

74. Левандовський Ч.Ч. Можливості університетської освіти та науки у професіоналізації публічних закупівель: український та міжнародний вимір. *Перспективи розвитку сучасної науки багатoproфільного університету в контексті інтеграції в міжнародний освітній простір. Міжнародна науково-прак тична конференція, 27 – 28 березня 2025 року*. К.: КиМУ, 2025. Т.1. С. 231-237.

75. Левандовський Ч. Ч. Захист прав іноземців в умовах воєнного стану під час участі нерезидентів у публічних закупівлях в Україні. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення. Міжнародна наукова конференція: тези доп., 8 грудня 2023 р., Хмельницький / редкол.: Мельник В. В. та ін. Хмельницький, 2023. С. 72-76.*

76. Левандовський Ч. Ч. Особливості публічних закупівель у галузі будівництва за кошти грантового фінансування (Grant Funding) міжнародних

валютно-кредитних організацій. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Т. 02, № 02. С. 633-644. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.95>.

77. Левандовський Ч. Ч. Питання експортних кредитів «Tied Aid» за правилами ОЕСР в публічних закупівлях в будівництві прикордонних доріг та об'єктів прикордонної інфраструктури в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади :збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова*, 17 травня 2024 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024 С. 132-135.

78. Левандовський Ч. Ч. Програма Interreg (Interreg VI-A) NEXT Польща-Україна в системі публічних закупівель в галузі будівництва в Україні. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи IV Міжнародна науково-практична конференція: тези доп.*, 7 лютого 2025 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. С. 162-164.

79. Левандовський Ч. Ч. Феномен антиконкурентних узгоджених дій (bid-rigging) у сфері публічних закупівель у галузі будівництва. *Наука і правоохорона*. Вип. № 3 (65), 2024. С. 44-59. DOI: [https://doi.org/10.36486/np.2024.3\(65\)](https://doi.org/10.36486/np.2024.3(65))

80. Левченко В. А. Диференціація адміністративної відповідальності в сфері публічних закупівель. *Право та інновації*. 2023. № 9(1). С. 12-18.

81. Лук'янова І.О. Об'єкти адміністративно-правових відносин: теоретичні аспекти та правова регламентація. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2009. 234 с.

82. Любохинець Л. С., Мейш А. В. Предмет і методологічна основа публічного адміністрування. URL :

http://dn.tup.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1201&T=01&lng=1&st (дата звернення: 30.10.2024)

83. Любохинець Л. С., Мейш А. В. Предмет і методологічна основа публічного адміністрування. URL: http://dn.tup.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1201&T=01&lng=1&st (дата звернення: 10.10.2024).

84. Мельник Ю. С. Інтеграція цифрових технологій у систему публічних закупівель та потреби в удосконаленні правового регулювання. *Наукові праці юристів України*. 2024. № 15(4). С. 62-70.

85. Міжнародні стандарти в будівництві: впровадження в Україні. К.: Міжнародна організація праці, 2021. URL: <https://ilo.org> (дата звернення: 30.02.2025).

86. Міністерство економіки України. Підсумки публічних закупівель в Україні. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 30.02.2025).

87. Малолітнева В. К. Господарсько-правовий інститут публічних закупівель: монографія. Київ: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», 2020. 412 с.

88. Новаковець В. М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 252 с.

89. Оврамець Ю. О. Поняття та сутність «публічних закупівель» в адміністративному праві України. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pravo/article/viewFile/9261/8389> (дата звернення: 11.11.2024).

90. Один млн процедур оголошено в електронній системі Prozorro. Міністерство економіки України. 2017. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&title=1-MlnProtsedurOgoloshenoVElektronniiSistemiProzorro> (дата звернення: 22.04.2025).

91. Одуха М. В. Адміністративна процедура публічного адміністрування публічних закупівель в Україні. Науково-дослідний інститут

публічного права. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.3.1>. (дата звернення 12.03.2025).

92. Олефір А. О. Проблеми публічних закупівель крізь призму європейського досвіду. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2017_1_7 (дата звернення: 30.01.2025).

93. Панасюк І. В. Контроль у публічних закупівлях: механізм впровадження та ефективність. Одеса: Юридичний факультет, 2020. 180 с.

94. Петруненко Я. В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія». 2013, 215 с.

95. Пилипенко О. ProZorro і темна сторона держзакупівель. URL : <https://ua.112.ua/statji/prozorro-i-temna-storona-derzhzakupivel-296112.html>. (дата звернення: 30.10.2024).

96. Письменна М. С. Нормативно-правове середовище державних закупівель як передумова забезпечення ефективного контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(2). С. 159-162.

97. Попов В. М. Публічні закупівлі: правові аспекти. *Вісник житомирського державний університет імені Івана Франка*, 2013. Вип. 4. С.115-120.

98. Підмогильний О. О. Історико-правовий генезис регулювання закупівель за державні кошти в Україні. *Держава та регіони*. 2012. № 4 (40). С. 61–65.

99. Повидиш В. Адміністративно-правові відносини у сфері електронних публічних закупівель. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. С.87-93. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2018/6/tom_2/19.pdf (дата звернення: 13.04.2025).

100. Повидиш В. В. Ефективність публічних закупівель: теорія та практика. Львів: Наукова думка, 2016. 250 с.

101. Практика використання електронних платформ в системі публічних закупівель України. К.: Державна служба статистики, 2021. URL: <https://stat.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2025).

102. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.2000 № 3038-14 станом на 27 бер. 2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-14> (дата звернення: 27.03.2025).

103. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 5, ст.41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-2001-%D0%BF> (дата звернення: 18.04.2025).

104. Про державні закупівлі: Закон України від 01.06.2005 № 2289-15 : станом на 27 бер. 2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2289-15> (дата звернення: 27.03.2025).

105. Про енергетичну ефективність будівель: Закон України від 22.06.2017 № 2118-19 (станом на 27 бер. 2025 р.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19> (дата звернення: 27.03.2025).

106. Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти : Закон України від 22.02.2000 № 1490-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1490-14> (дата звернення: 27.03.2025).

107. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 27.03.2025).

108. Про затвердження Методики визначення енергетичної ефективності будівель: наказ від 11 лип. 2018 р. № 169. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 лип. 2018 р. за № 822/32274. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-18> (дата звернення: 28.03.2025).

109. Про затвердження Порядку виконання робіт у будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України № 903 від 23.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2016-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2025).

110. Про затвердження Порядку застосування податковими органами заходів впливу у вигляді штрафних санкцій до юридичних осіб (крім уповноважених установ) за порушення вимог валютного законодавства. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 № 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-2021-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2025).

111. Постанова Кабінету Міністрів України № 722 від 24 червня 2022 р. Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.03.2025).

112. Про затвердження Порядку організації та виконання робіт з реставрації об'єктів культурної спадщини: Постанова Кабінету Міністрів України № 964 від 12.10.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-2011-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2025).

113. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них». Постанова від 14 жовтня 2022 р. № 1159. «Кабінет Міністрів України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF> (дата звернення: 22.04.2025).

114. Про захист економічної конкуренції: Закон України № 2210-IV від 11.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

115. Про оборонні закупівлі : Закон України від 01.12.2017 № 2258-VIII (станом на 19 квіт. 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 28.03.2025).

116. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2007. № 29. Ст. 389. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (дата звернення: 28.03.2025).

117. Про поставки товарів та роботи для державного бюджету, самоврядування та державних установ: Закон від 30.02.1920 р. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19200100055/O/D19200055.pdf> (дата звернення: 18.04.2025).

118. Про поставки товарів та роботи для державного бюджету, самоврядування та установ публічного права: Розпорядження Ради Міністрів Польщі від 29.01.1937 р. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19200100055/O/D19200055.pdf> (дата звернення: 18.04.2025).

119. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 9, ст.89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

120. Про скасування дії Декрету від 07.12.1918 р. про створення Розподільчого Відомства для централізації урядових замовлень: Ухвала сейму від 30.01.1920 р. про скасування дії Декрету від 07.12.1918 р. про створення Розподільчого Відомства для централізації урядових замовлень. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19200100055/O/D19200055.pdf> (дата звернення: 18.04.2025).

121. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80> (дата звернення: 17. 04.2025).

122. Проблеми з виконанням будівельних робіт на об'єктах державного замовлення. Одеса, 2023. URL: Одеська міська рада. URL: https://omr.gov.ua/Files/2023/RADA/Sesii/29_11/1607-VIII.pdf (дата звернення: 22.04.2025).

123. Проект «Реконструкція аеропорту Бориспіль». Звіт про виконання робіт. К.: Міністерство інфраструктури України, 2017. URL: <https://msu.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2025).

124. Проект реконструкції Херсонського порту: Оцінка ефективності використання державних коштів. Херсон: Державна служба транспорту, 2019. URL: <https://port.kherson.ua> (дата звернення: 28.03.2025).

125. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-12 : станом на 27 бер. 2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12> (дата звернення: 27.03.2025).

126. Рибак О. Л. Технології блокчейн у публічних закупівлях: переваги та можливості. Київ, 2020. 180 с.

127. Рішення суду щодо адміністративного правопорушення у сфері публічних закупівель. Постанова № 117699652 від 14.03.2024. URL: https://opendatabot.ua/court/117699652-80991f79523daaec7a83011e928c54d9?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.04.2025).

128. Рішення суду щодо адміністративного правопорушення у сфері публічних закупівель. Постанова № 119106945 від 14.05.2024. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/119106945/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.04.2025).

129. Рудик С.В. Роль органів місцевого самоврядування у публічних закупівлях будівельних робіт. *Наукові записки Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 2. С. 45–56.

130. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. ... докт. юрид. наук. Ірпінь, 2002. 456 с.

131. Семененко Л.Г. Системний аналіз публічних закупівель у будівництві. *Вісник економічної науки*. 2021. Т. 4(5). С. 23–34.

132. Семенова Ф. З., Борлакова М. Б., Боташева Л. С. Зарубежный опыт осуществления государственных закупок. *Фундаментальные исследования*, Киев. 2016. № 6. С. 465-469.

133. Сенченко С. Л. Публічні закупівлі у будівництві: практичні та правові проблеми. Монографія. Харків: Нова школа, 2021. 240 с.

134. Сидоренко П. П. Правове забезпечення публічних закупівель в Україні: проблеми та перспективи. Монографія. Одеса: *Юридична академія*, 2017. 190 с.
135. Ситник Т. І. Виклики в управлінні публічними закупівлями в умовах кризи. *Актуальні проблеми публічних закупівель в умовах кризи*. Тези доповіді на конференції. Київ, 2024. С. 12-16.
136. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
137. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / [Уклад. Пустовіт Л. О., Скопненко О. І., Сjuta Г. М., Цимбалюк Т. В. та ін.] К. : «Довіра». 2000. С. 884.
138. Сошников А. О. Теоретичні засади здійснення публічних закупівель. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 221-225.
139. Сошников А. О. Поняття, юридичне значення та ознаки плану як інструменту публічного адміністрування. *Економіка і право*. 2015. № 3. С. 221-225.
140. Сторожук І.П. Використання бюджетних коштів через систему публічних закупівель в Україні: виклики та перспективи. Український політико-правовий дискурс. 2025. № 10. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/issue/view/9> (дата звернення: 29.04.2025).
141. Сторожук І.П., Бригінець О.О. Правове регулювання функціонування ІТ-компаній при здійсненні податкового контролю (вітчизняний та зарубіжний досвід). *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 6. С. 28-32. (Index Copernicus) DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.6.6> (дата звернення 12.03.2025).
142. Стратегії розвитку інфраструктури України: аналіз і перспективи. К.: Наукова думка, 2016. URL: <https://nduk.gov.ua> (дата звернення 12.03.2025).
143. Суббот А. І., Левандовський Ч. Ч. Адміністративно-правові засади публічних закупівель робіт з реставрації (refurbishment work) пам'яток історії та архітектури. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. Вип. 4. С. 106-114.

DOI:<https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.4.11>. (дата звернення 12.03.2025).

144. Суббот А. Участь громадськості у запобіганні та протидії корупції. *Вісник Національної академії прокуратури України*. № 4 (37). 2014. С. 56–62.

145. Тарасенко М.М. Публічні закупівлі: правові та економічні аспекти. *Право України*. 2023. № 1. С. 15–22.

146. Тендерні заручини або суть спотворення торгів. Радник у сфері публічних закупівель. URL: https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/praktika-oskarzhennja/tenderni-zaruchyny-abo-sut-spotvorennia-torhiv/ (дата звернення 12.03.2025).

147. Тимофеев О. С. Електронні закупівлі як інструмент боротьби з корупцією в Україні. *Журнал «Корупція та право»*, 2022, № 4, с. 30-38.

148. Тимченко В. І. Вдосконалення механізмів контролю в системі публічних закупівель. Монографія. Одеса: Юридична література, 2021. 310 с.

149. Ткаченко Н. Професіоналізація публічних закупівель в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 5. С. 72-85.

150. Ткаченко Н. Органам державної влади, органам місцевого самоврядування, установам, організаціям, підприємствам та іншим суб'єктам сфери публічних закупівель. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Все про бух галтерський облік*. 2019 р. № 42. С. 12-18.

151. Ткаченко О. А. Публічні закупівлі: проблеми правового регулювання та шляхи їх вирішення. Харків: Юридична академія, 2018. 225 с.

152. Ткачук С. П. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері публічних закупівель в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. С. 183-188.

153. Токар А.М. Особливості цифровізації публічних закупівель. Український політико-правовий дискус. 2025. №10. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/243/158> (дата звернення 12.03.2025).

154. Токар А.М., Гаврік Р.О. Адміністративний акт у системі інструментів публічного адміністрування: питання визначення та правової природи. Економіка Фінанси Право. 2024. № 11. С. 26-29. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2024.11.4> (дата звернення 12.03.2025).

155. Токар А.М., Гаврік Р.О. Адміністративний договір у публічному адмініструванні. Проблеми сучасних трансформацій, Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 14. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-14-01-12/2024-14-01-12> (дата звернення 12.03.2025).

156. Тополенко Н. М., Мартинюк О. М. Проблеми та особливості реформування процедур публічних закупівель в державних підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Економічні науки. 2016. Вип. 18. Ч. 2. С. 31-35.

157. Удосконалення законодавства щодо публічних закупівель в Україні. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. URL: <https://ils.org.ua> (дата звернення 22.04.2025).

158. Українська асоціація інвестицій та проектів. Державний контроль у публічних закупівлях. Київ, 2019. 140 с.

159. Український досвід: Зміни в системі публічних закупівель після впровадження ProZorro. К.: ProZorro, 2020. URL: <https://prozorro.gov.ua> (дата звернення 16.04.2025).

160. Фалько Л. В. Особливості реалізації контрольних повноважень органів Державного казначейства України у сфері державних закупівель. Право і безпека. Х., 2011. № 2 (39). URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pib/2011_2/PB-2/PB-2_65.pdf (дата звернення: 12.10.2024).

161. Федоренко О.М. Ефективність державного контролю за публічними закупівлями: теоретичні аспекти та практичні рішення: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ: *Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, 2018. 200 с.

162. Федоренко, О. М. Ефективність контролю за публічними закупівлями: роль наглядових органів та запобігання корупційним ризикам. *Журнал публічного адміністрування*. 2020. Вип. 12(3), С. 45-58.

163. Цибульник Н. Ю. Адміністративно-правове забезпечення контролю у сфері публічних закупівель в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 129–132.

164. Цибульник Н. Ю. Адміністративно-правові критерії визначення публічних закупівель. *Право та інновації*. 2017. № 4. С. 89-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2017_4_14 (дата звернення: 27.03.2025).

165. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-15 : станом на 27 бер. 2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.03.2025).

166. Чумак, О. В. Міжнародні стандарти в сфері публічних закупівель: досвід ЄС та адаптація в Україні. Одеса: Одеська юридична академія, 2020. 210 с.

167. Шевченко П. М. Інновації в управлінні публічними закупівлями на рівні Європейського Союзу. Одеса: Одеська національна юридична академія, 2017. 192 с.

168. Шевченко А. С. Проблеми та перспективи розвитку публічних закупівель в Україні в умовах кризи. *Журнал «Юридична практика»*, 2023, № 2, с. 14-22.

169. Шевченко, Ю. С. Публічні закупівлі в будівництві: правові та організаційні аспекти. *Журнал публічних закупівель*, 15(2). С. 112-128. <https://doi.org/10.1234/jpubconstr.2020.15.2.112> (дата звернення: 20.03.2025).

170. Юдіцький О. Л. Соціальна сутність, мета та завдання інституту державних закупівель в Україні. Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2010. Вип. 50. С. 430-435.

171. Юлія Бойко. В Україні презентували законопроект «Про основні засади відновлення України». URL : <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayini-prezentovali-klyuchoviy-zakonoprojekt->

1713442649.html#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%22%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F,%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BA%D1%83%2C%20%D1%8F%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B5%20%D0%B2%D1%81%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F (дата звернення: 27.03.2025).

172. Autorité des marchés financiers (AMF)/ URL: <https://www.amf-france.org/fr> (дата звернення: 16.03.2025).

173. Bundeskartellamt. Wettbewerbsregistergesetz (WRegG) vom 10. Januar 2017. URL: https://www.bundeskartellamt.de/EN/Information_Service/LegalFramework/PublicProcurement/LegalFramework_PublicProcurement_node.html (дата звернення 20.02.2025)

174. Code des Marchés Publics : Code des marchés publics, Loi n° 2004-1570 du 1er janvier 2004 : URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/> (дата звернення: 16.03.2025).

175. Construction (Design and Management) Regulations 2015 : The Construction (Design and Management) Regulations 2015 : URL: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/51/contents/> (дата звернення: 16.03.2025).

176. Contracts Finder : The Contracts Finder, UK Government Online Service : URL: <https://www.gov.uk/contracts-finder> (дата звернення: 16.03.2025).

177. Denkmalschutzgesetz (Gesetz über den Schutz und die Pflege von Denkmälern) : Gesetz vom 10. Mai 1977 (BGBl. I S. 1056) in der Fassung vom 1. Januar 2020 : URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/denschg/index.html> (дата звернення: 16.03.2025).

178. Directive 2014/24/EU : European Union Directive 2014/24/EU : Official Journal of the European Union, 26.02.2014 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0024>(дата звернення 20.02.2025)

179. Forbes Україна. За 2024 рік, 97% публічних закупівель на будівництво та відновлення пройшло без конкуренції серед підрядників. URL: forbes.ua

180. Gesetz über die elektronische Vergabe (E-Vergabe) Gesetzgebender Akt, der die elektronischen Vergabeverfahren in Deutschland regelt. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/moderne-verwaltung/verwaltungsmodernisierung/e-beschaffung/e-beschaffung-artikel.html> (дата звернення 20.02.2025)

181. Haute Autorité pour la transparence de la vie publique (HATVP). URL : <https://www.hatvp.fr/> (дата звернення: 16.03.2025).

182. J-PASS (Japan Public Procurement Information System) : J-PASS (Japan Public Procurement Information System) : URL: <https://www.jp-pass.go.jp/> (дата звернення: 16.03.2025).

183. Loi Sapin II : Loi n° 2016-1691 du 9 décembre 2016 relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique : URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/12/8/JUSC1625635L/jo> (дата звернення: 16.03.2025).

184. Marchés Publics. URL: <https://www.marches-publics.gouv.fr/> (дата звернення: 16.03.2025).

185. OECD-Bericht «Öffentliche Vergabe in Deutschland» Bericht der Organisation für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (OECD), der das öffentliche Beschaffungssystem in Deutschland analysiert. URL:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/de/publications/reports/2019/08/public-procurement-in-germany_2e617775/48df1474-de.pdf (дата звернення: 16.03.2025).

186. Public Procurement Law (Public Procurement Law), Act No. 1656/1996 : URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/laws/view/3868> (дата звернення: 16.03.2025).

187. The Act on Public Works and Procurement (The Act on Public Works and Procurement), Law No. 1050 of May 1950 : URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/laws/view/3871> (дата звернення: 16.03.2025).

188. The Crown Commercial Service (CCS). Official website: <https://www.crowncommercial.gov.uk/> (accessed on 16.04.2025). (дата звернення: 16.03.2025).

189. The National Audit Office (NAO) : National Audit Office, Established by the National Audit Act 1983 : URL: <https://www.nao.org.uk/> (дата звернення: 16.03.2025).

190. The National Procurement Office (NPO). Official website: <https://www.npo.go.jp/> (дата звернення: 16.03.2025).

191. The Public Contracts Regulations 2015 : Public Contracts Regulations 2015 (S.I. 2015/102) : URL: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/102/contents/made> (дата звернення: 16.03.2025).

192. The Public Works and Procurement Evaluation Commission (The Public Works and Procurement Evaluation Commission), Japan : URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/laws/view/3871> (дата звернення: 16.03.2025).

193. United States in Pavel Ivanovich Lazarenko. United Nations. United Nations Office on Drugs and Crime. 2023. https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/moneylaunderingcrimetype/usa/united_states_v._pavel_ivanovich_lazarenko.html

194. Vergabegesetz : Vergabegesetz vom 17.02.2016 Nr. 000000-99 : Stand vom 31.12.2020 URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vergabegesetz/> (дата звернення 20.02.2025)
195. Vergabeplattform. URL: <https://www.vergabeplattform.de/> (дата звернення: 16.03.2025).
196. Vergaberechtsmodernisierungsgesetz : Gesetz zur Modernisierung des Vergaberechts vom 04.06.2009 Nr. 2010-96-5 : Stand vom 01.01.2020. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vergaberechtsmodernisierungsgesetz/> (дата звернення 20.02.2025)
197. Williams, R. (2018). Public Procurement in the European Union: Legal Framework and Practices. Oxford University Press. — URL: <https://global.oup.com> (дата звернення 20.02.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Левандовський Ч. Ч. Феномен антиконкурентних узгоджених дій (bid-rigging) у сфері публічних закупівель у галузі будівництва. *Наука і правоохорона*. Вип. № 3 (65), 2024. С. 44-59. DOI: [https://doi.org/10.36486/nr.2024.3\(65\)](https://doi.org/10.36486/nr.2024.3(65)).

2. Суббот А. І., Левандовський Ч. Ч. Адміністративно-правові засади публічних закупівель робіт з реставрації (refurbishment work) пам'яток історії та архітектури. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. Вип. 4. 2024, С. 106-114. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.4.11>.

3. Левандовський Ч. Ч. Особливості публічних закупівель у галузі будівництва за кошти грантового фінансування (grant funding) міжнародних валютно-кредитних організацій. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Т. 02, № 02. С. 633-644. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.95>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Левандовський Ч. Ч. Захист прав іноземців в умовах воєнного стану під час участі нерезидентів у публічних закупівлях в Україні. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення. Міжнародна наукова конференція: тези доп., 8 грудня 2023 р., Хмельницький / редкол.: Мельник В. В. та ін. Хмельницький, 2023. С. 72-76.*

5. Левандовський Ч. Ч. Питання експортних кредитів «tied aid» за правилами ОЕСР в публічних закупівлях в будівництві прикордонних доріг та об'єктів прикордонної інфраструктури в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади :збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова, 17 травня 2024 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024 С. 132-135.*

6. Левандовський Ч. Ч. Програма Interreg (Interreg VI-A) NEXT Польща-Україна в системі публічних закупівель в галузі будівництва в Україні. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи IV Міжнародна науково-практична конференція: тези доп., 7 лютого 2025 року, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. С. 162-164.*

7. Левандовський Ч.Ч. Можливості університетської освіти та науки у професіоналізації публічних закупівель: український та міжнародний вимір. *Перспективи розвитку сучасної науки багатoproфільного університету в контексті інтеграції в міжнародний освітній простір. Міжнародна науково-*

практична конференція, 27 – 28 березня 2025 року. К.: КиМУ, 2025. Т.1. С. 231-237.

8. Додаток Б

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29000. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-75-70
E-mail: info@univer.km.ua. Розрахунковий рахунок UA 598201720344281002200032328 в ДКСУ у м. Києві.
МФО 820172. Код ЄДРПОУ 14163438

25.04.2025 № 0598/25

На № _____ від _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Хмельницького університету

управління та права імені Леоніда Юзькова

Олег ОМЕЛЬЧУК

квітня 2025 року

АКТ

про впровадження у навчальний процес Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
результатів дисертаційного дослідження Левандовського Чеслава Чеславовича
на тему «Адміністративно-правове регулювання публічних закупівель в галузі
будівництва в Україні»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Комісія у складі: голова – ректор Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, академік Академії наук вищої освіти України Омельчук Олег Миколайович, члени комісії – завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент Галус Олена Олександрівна, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Самсін Ігор Леонович, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент Гаврік Роман Олександрович склали цей акт про те, що аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Левандовський Чеслав Чеславович підготував дисертаційне дослідження на

здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему «Адміністративно-правове регулювання публічних закупівель в галузі будівництва в Україні», результати якого, були використані під час розробки та викладання дисциплін «Інформаційне право», «Конституційне право України», «Муніципальне право», «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Теорія та практика адміністративного судочинства».

Голова комісії
ректор Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Олег ОМЕЛЬЧУК

Члени комісії

завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент

250

професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Shelley

доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент

[Handwritten signature]

адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент

Підпис: *Олена Ковалев*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

Підпис: *Тарас*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

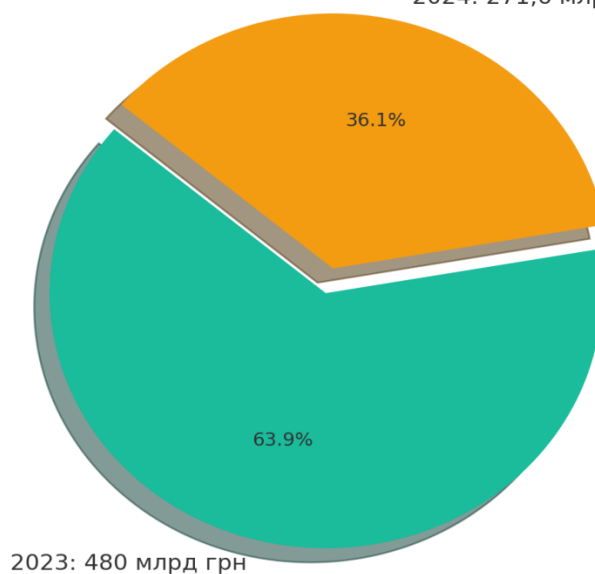
Підпис: *Олена Ковалев*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

Підпис: *Олена Ковалев*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

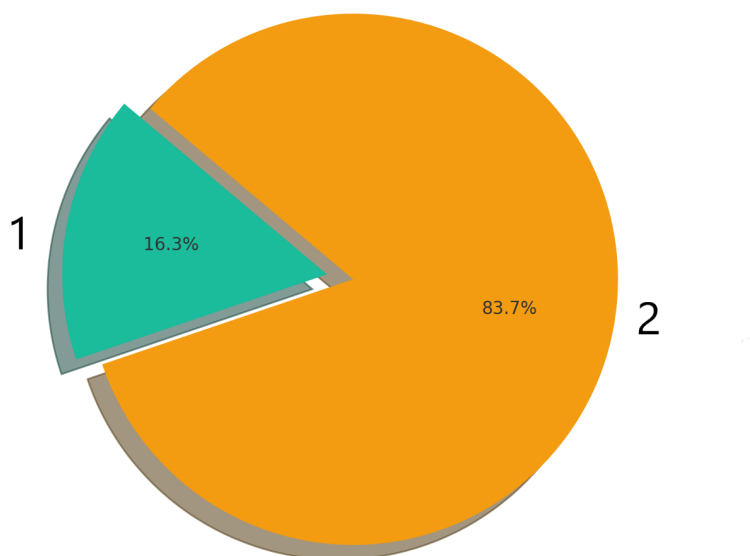
Підпис: *Тарас*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

Підпис: *Олена Ковалев*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
Імені Леоніда Юзькова

Обсяг публічних закупівель у будівництві (2023-2024)
2024: 271,6 млрд грн

Рівень конкуренції на ринку публічних закупівель у будівництві

1. Лише 16,3% закупівель у 2023 році у галузі будівництва мали участь більше одного учасника (конкуренція була забезпечена, було знижено ціну закупівель на 37 млрд грн порівняно з очікуваною вартістю).

2. У 2024, 83,7% (300 закупівель на загальну суму 2,2 млрд грн., мали більше п'яти учасників, що дозволило забезпечити конкурентні умови).